

BIBLIOTHECA INDICA:
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

NEW SERIES, No. 1423.

(BARDIC AND HISTORICAL SURVEY OF RAJPUTANA.)

Veli Krisana Rukamanī ri
Rāthōra rāja Prithi Rāja ri kahī.

EDITED BY

DR. L. P. TESSITORI.

PART I:

DIṆGAḌA TEXT
with Notes and Glossary.

CALCUTTA:

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 1, PARK STREET.
1919.

LIST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

No. 1, PARK STREET, CALCUTTA,

AND OBTAINABLE FROM

The Society's Agent—

Mr. BERNARD QUARITCH, 11, Grafton Street, New Bond Street, London, W.

*Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied—some of the Fasciculi being out of stock.*

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

	Rs.	As.
Aṣṭavaiḍyaka, Fasc. 1-5 @ -/10/- each	3	2
Advaitachintā Kaustubha, Fasc. 1-3 @ -/10/- each	1	14
Agni Purana (Text), Fasc. 1-14 @ -/10/- each	8	12
*Aitareya Aranyaka of Rig-Veda (Text), 2-4 @ -/10/- each	1	14
Aitareya Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-5, Vol. IV, Fasc. 1-8 @ -/1/- each	14	6
Aitareyalocana	2	0
Amarakoṣa, Fasc. 1-2	4	0
*Anu Bhasyam (Text), Fasc. 2-5 @ -/10/- each	2	8
Anumana Didhiti Prasariṇi, Fasc. 1-3 @ -/10/- each	1	14
*Aphorisms of Sandilya (English), Fasc. 1 @ 1/-	1	0
Aṣṭasāhasrikā Prajñāpāramitā, Fasc. 1-6 @ -/10/- each	3	12
Atharvāna Upanishads (Text), Fasc. 2-5 @ -/10/- each	2	8
Ātmatattvavivēka, Fasc. 1-2	1	4
Avadhāna Kalpalatā (Sans. and Tibetan), Vol. I, Fasc. 1-13, Vol. II, Fasc. 1-11 @ 1/- each	24	0
Bālam Bhaṭṭi, Vol. I, Fasc. 1-2, Vol. II, Fasc. 1 @ -/10/- each	1	14
Bauddhastotrāsaṅgraha	2	0
Bauddhāyana Śrauta Sūtra, Fasc. 1-3; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-2 @ -/10/- each	6	4
Bhāmāti (Text), Fasc. 5-8 @ -/10/- each	3	2
Bhasavṛttī	0	10
Bhāṭṭa Dipikā, Vol. I, Fasc. 1-6; Vol. II, Fasc. 1-2 @ -/10/- each	5	0
Bodhicaryāvatāra of Cāntideva, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	4	6
Brahma Sūtras (English), Fasc. 1 @ 1/-	1	0
Bṛhaddevatā, Fasc. 1-4 @ -/10/- each	2	8
Bṛhadharma Purāṇa, Fasc. 1-6 @ -/10/- each	3	12
Ātadūṣaṇī, Fasc. 1-2 @ -/10/- each	1	4
Catalogue of Sanskrit Books and MSS., Fasc. 1-4 @ 2/- each	8	0
*Ātapatha Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-7; Vol. V, Fasc. 1-4 @ -/10/- each	14	6
Ditto Vol. VI, Fasc. 1-3 @ 1/4/- each	3	2
Ditto Vol. VII, Fasc. 1-5 @ -/10/-	3	2
Ditto Vol. IX, Fasc. 1-2	1	4
Ātasaḥasrikā prajñāpāramitā, Part I, Fasc. 1-13, Part II, Fasc. 1 @ -/10/- each	11	14
*Caturvarga Chintāmaṇi, Vol. II, Fasc. 1-25; Vol. III, Part I, Fasc. 1-13, Part II, Fasc. 1-10; Vol. IV, Fasc. 1-6 @ -/10/- each	36	14
Ditto Vol. IV, Fasc. 7 @ 1/4/- each	1	4
Ditto Vol. IV, Fasc. 8-10 @ -/10/-	1	14
*Chandah Sūtra (Text), Fasc. 1-3 @ -/10/- each	1	14
Chokavartika (English), Fasc. 1-7 @ 1/4/- each	8	12
*Cranta Sūtra of Āpastamba (Text), Fasc. 2-17 @ -/10/- each	10	0
*Cranta Sūtra of Ānkhāyana, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-4; Vol. III, Fasc. 1-4; Vol. IV, Fasc. 1 @ -/10/- each	10	0
Cri Bhasyam (Text), Fasc. 1-3 @ -/10/- each	1	14
Cri Cāntinātha Charita, Fasc. 1-4	2	8
Dāna Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-2 @ -/10/- each	1	4
*Dasa Rupa (Text), Fasc. 2-3 @ -/10/- each	1	4

BIBLIOTHECA INDICA:
A
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

NEW SERIES, No. 1423.

BARDIC AND HISTORICAL SURVEY OF RAJPUTANA.

Veli Krisana Rukamanī ri
Rāthōra rāja Prithi Rāja ri kahi.

EDITED BY
DR. L. P. TESSITORI.

PART I:
PIṆGALA TEXT
with Notes and Glossary.

CALCUTTA:
PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 1, PARK STREET.
1919.

P-961-K.7.

21067

SL NC 0229-12

INTRODUCTION.

This “*Veli* of Kṛṣṇa and Rukmiṇī” by Rāthōṛa Prithī Rāja of Bikaner, which I have the privilege to edit for the first time in the present volume, is one of the most fulgent gems in the rich mine of the Rajasthani literature. Composed in the luminous days of Akbar, this masterpiece of the Rajput muse has been awarded the palm by the consensus of all the bards who have sat in the tribunal of critic from those times to this day. The contemporary bard who hailed the apparition of the new star in the Parnassian sky as “a fifth Veda or a ninetieth Purāṇa”¹ was, in a grossly inappropriate but very expressive language, only giving vent to his unbounded admiration; while the other bard who pictured the *Veli* as “a veritable creeper of ambrosia spreading in luxuriant growth all over the earth,”² was at the same time proclaiming the immortality of the poem and foretelling the immense diffusion which it was destined to obtain in the land of Dīṅgaḷa. In a less picturesque, but more accurate language, one would say to-day that this little poem by Prithī Rāja is one of the most perfect productions of the Dīṅgaḷa literature, a marvel of poetical ingenuity, in which like in the Taj of Agra, elaborateness of detail is combined with simplicity of conception, and exquisiteness of feeling is glorified in immaculateness of form.

That a work of such refinement could be composed by a

¹ Ādhō Durasō, a famous name, according to MS. 1 of *Descr. Cat. of Bard. and Histl. MSS.*, i, ii (pp. 102b-103a of the MS.), but Gāḍaṇa Rāma Singha according to MS. 21 of *Op. cit.* (p. 139b of the MS.). The song in question is a *gīta* and begins:—

रुक्मिणी गुण लखण रूप गुण रचावण
वेलि तास कुण करै वखाण ।
पाँचसौ वेद भाख्यौ पीथल
पुणियौ उगणीसमौ पुराण ॥ १ ॥...etc.

² This is a *chappaya kavitta*, beginning:—

वेलि बीज जल विमल
सकति जिणि रोपी सद्धर ।
पञ्च दोहा गुण पुद्गल
वास लोभी लखमीवर ।...etc.

(*Descr. Cat. of Bard. and Histl. MSS.*, i, ii, 38, pp. 302 a-b; and ii, i, 28, p. 125b). The name of the author is not recorded in the manuscripts.

Rajput, need not cause surprise. We are accustomed to think of the Rajput as of a man who delights only in bathing his scimitar in the blood of an enemy, or in pursuing with his spear the wild boar in the desert, but we are doing him a great wrong if we imagine that he is only a warrior, and is incapable of any gentle emotion. If he is a warrior in war, he is quite another man in peace. In the otium of his house he transforms himself into an epicurean of a very versatile taste, and if he is very often partial to the brutish pleasures of the cup and of the table, he is not on that account less exquisitely sensible to the high emotions of love, religion, and poetry. In love you will find him sensual, selfish, and inconstant, but at the same time refined and gentle; in religion blind and superstitious, but at the same time convinced; love and religion are indeed the two principal chords in the psychical lyre of the Rajput and, if he is born to be an Arion, he need only play upon these two chords to find within himself his inspiration. Of poetical training the Rajput has always received a full measure from his inseparable Mentor, the bard. What marvel, then, if a Rajput of genius rises to win with his verses an immortality, which he could have never conquered with his sword? Prithi Rāja is not the only Rajput who has won the poetical laurels, and the Rāthōra dynasty of Bikaner alone can boast of one or two other distinguished names.

I need not introduce Prithi Rāja to the readers of Tod, nor could I compose of him a better elogium than Tod did with two strokes of his masterly brush: "Prithi Rāja was one of the most gallant chieftains of the age, and like the Troubadour princes of the west, could grace a cause with the soul-inspiring effusions of the muse, as well as aid it with his sword; nay, in an assembly of the bards of Rajasthan the palm of merit was unanimously awarded to the Rāthōra cavalier."¹ Prithi Rāja was a brother of rājā Rāi Śiṅha of Bikaner, and like the latter had the fortune to see the splendour of the court of Akbar and to share the glory of some of Akbar's campaigns. He was born, according to one chronicle², in the year Samvat 1606 (about 1550 A.D.), and was therefore, if the date is correct, about eight years younger than his brother Rāi Śiṅha, who succeeded to the *gaddi* of Bikaner at the death of his father Kalyāṇa Māl about the year 1574 A.D. (Samvat 1630). When, shortly afterwards, Rāi Śiṅha was given an important command in the Gujarat campaign, Prithi Rāja was probably incorporated in the Bikaneri contingent and must have remained,

¹ *Annals of Mewar*, chapter xi, p. 273 of Routledge's edition. In the extract I have taken the liberty to alter *Pirithi Raj* into *Prithi Rāja*, *Rajast'han* into *Rajasthan*, and *Rathore* into *Rāthōra*.

² प्रियोरज कल्याणमल्लोत्पत्ति १६०६ वा समवत्तिरिति १ जनन (*Descr. Cat. of Bard. and Histl. MSS.*, i, i, 18, p. 455a).

in active service at least until 1581 A.D., when, as Abu-l-Fazl tells us,¹ he took part in the imperial expedition against Mirzā Hakīm of Kabul. His gallantry in the field won him a fief in Cāguraṇa, the ancient stronghold of the Khets in Eastern Rājputana which the brave Acaḷa Dāsa had watered with his blood. But his poetical genius and his piety won for Prithī Rāja a much greater distinction. His verses became famous in all the Rājput courts and, as often happens in India and not in India alone, his genius and his singular piety were associated with some supernatural power which he was believed to possess, and he was honoured as a clairvoyant and a saint even during his own lifetime. It is the same thing that has happened to the more famous Tulasī Dāsa who, incidentally, was Prithī Rāja's contemporary. Both Tulasī Dāsa and Prithī Rāja, the one in the east and the other in the west, the one a brahmin and the other a Rājput, felt the impulse of the same stimulus: the wave of religious fervour which in the sixteenth century swept over the whole breadth of the country and determined a revival of Viṣṇuism on the basis not of knowledge (*jñāna*), but of devotion and faith (*bhakti*). Tulasī Dāsa, the brahmin, preferred to adore the Lord under the form of Rāma; Prithī Rāja, the Rājput, under the form of Kṛṣṇa, the former no doubt on account of his austere asceticism, the latter on account of his sensuality; Tulasī Dāsa selected for the theme of his *Rāmacaritamāṇasa* the noble career of the virtuous Rāma. Prithī Rāja sang in his *Veli* a love adventure of the libertine Kṛṣṇa.

But with Prithī Rāja the spirit of devotion never grew so strong as to defeat that pride, that fighting spirit, and that thirst of enjoyments which form the nature of a Rājput, and Prithī Rāja, as far as we know, never laid down his sword to take up a rosary, nor renounced the pleasures of his zenana for a miserable life of mortification. The Rājput cannot suffer emasculation, nor diminution of dignity on any account. The stories which are current concerning Prithī Rāja, and the poems which he has left, bear evidence of his strong character, high spiritedness, and energy. He was an admirer of courage and unbending dignity, and a sworn enemy of degradation and cringing servility. With the same freeness with which he would compose a song in praise of an act of gallantry or of determination performed by a friend or by a foe, he would condemn in verses his own brother, the Rājā of Bikaner, or even the all-powerful Akbar for any act of weakness or of injustice committed by them. The song which Prithī Rāja composed in praise of rāṇō Pratāpa of Mewar for not yielding to the will of Akbar and whereof Tod gives a very free transla-

¹ *Akbarnāma*, transl. by H. Beveridge, vol. iii, p. 518.

tion in his "Annals of Mewar"¹, is still popular among the Bikaneri Cāraṇas. Tod relates a story according to which Prithi Rāja would have composed this song to prevent the Rānō from submitting to Akbar, but the story is contradicted by the tone itself of the song, which is not of exhortation, but of praise and approval. Probably the song was composed after Pratāpa refused to accept the terms which Akbar offered him through Shahbāz Khān in 1578 A.D.² It will not be out of place nor without interest to give here the original text of this famous composition, which Tod admired so much for its force that he regretted that he was unable to imitate it in his translation :—

नर जेयि निमाणा नीलज नारी
 अकबर गाहक वट अवट ।
 आवै तिणि हाटै ऊदाउत
 वेचे किम रजपूतवट ॥ १ ॥

रोजाइतां तणै नउरोजै
 जेयि मुसीजै जगत जया ।
 चौहटि तिणि आवै चीनोडौ
 पतौ न खरचे खत्रीपण ॥ २ ॥

पड़पंच दिठ वधलाज न कापति
 खोटौ लाभ जुलाभ खरौ ।
 रज्ज वेचिवा नायौ राणौ
 हाटि ऊरम्म हमीर हरौ ॥ ३ ॥

पिंड आप रै दाखि पुरसातण
 रोहिणियास तणै बलि राणि !
 खत्र वेचियौ जठै वडखत्रिये
 खत्र राखियौ जठै खुम्माणि ॥ ४ ॥

जासी हाट वात रहिसी जगि
 अकबर ठगि जासी अकार ।
 रहि राखियौ खत्री भ्रम राणै
 सगलौ ई वरतै संसार ॥ ५ ॥^३

¹ Chapter xi, p. 273 (Routledge's edition).

² *Akbarnāma*, transl. by H. Beveridge, vol. iii, pp. 380-1.

³ The text of the song as I have given it above, has been reconstructed by myself from two recent and inaccurate manuscripts (MS. 21

1. [To that shop] where the men are deprived of their dignity and the females of their modesty, and Akbar is the purchaser, and the way [whereunto is] impervious, to that shop how could the son of Ūdò go as a seller of [his] Rajput-hood?

2. To the *nauroz* of the Rozaits,¹ where [all] the people of the world are being looted, to that market-place, [I say,] Patò² of Citorā goeth not as a spender of [his] *ksatriyahood*.

3. [Other] unworthy Chiefs have not seen the deceit and the mortal blow [dealt] to their dignity, [they have not seen that this gain is] a false gain, [nay, let us say,] a veritable loss. [But] the Rānò, the descendant of Hamīra, hath not gone to the shop of the Seraglio to sell [his] Rajputhood.

4. Showing [before the world] the manliness in his body, with the force of his spear the Rānò, the scion of Khumāna, hath preserved [his] *ksatriyahood* where [other] great *ksatriyas* have sold [theirs].

5. The shop will go, [though] the story thereof shall remain in the world, and Akbar [himself] shall be cheated some day. The religion of a *ksatriya* which the Rānò hath preserved [unimpaired] on earth, is made use of by [every Rajput in] the world.

Nothing better than the above song could illustrate Prithi Rāja's character. To revolt openly against the despot of Delhi and sympathize with an enemy who was considered to be one of the most troublesome rebels in the empire and, what is still worse, to predict Akbar's fall as a near possibility, was on the part of an imperial servant an act of audacity approaching madness, but Prithi Rāja did it. Was it unloyalty? If the allegations which the Rajput chronicles make against Akbar with regard to the Fancy Bazar feast of the *nauroz* are true, nobody can blame Prithi Rāja for condemning an institution in which the honour of the Rajput women was insulted. We can gain an idea of what the Fancy Bazar feast was from the accounts left us by Al-Badāonī³ and Abu-l-Fazl.⁴ On the

of *Descr. Cat.*, ii, i, p. 111a, and MS. P 40, p. 41b, a recent acquisition) Ram Dan, the old blind Cārāna of Bikaner, recites it in a much modernised form with several later variants and alterations, most of which are reproduced by Thakur Bhur Singh in the copy of the song incorporated by him in his *सुवर्णसिंहासन* (Bombay, 1909, pp. 94-5). Unfortunately, I have found it impossible to procure any old manuscript of the song, but I trust that my reconstruction is not very far from what must have been the original written by Prithi Rāja himself.

¹ A poetical synonym of Muhammadan, evidently from *ṣj*.

² A diminutive form of the name Prātāpa.

³ *Muntakhabu-t-Tawārikh*, transl. by W. H. Lowe, vol. ii, pp. 331, 350.

⁴ *Āin-i-Akbari*, transl. by H. Blochmann, vol. i, pp. 276-7. Al-Badāonī says that Akbar gave to the day of the feast the name of *khushroz*, or the joyful day, and that it was a source of much enjoyment.

INTRODUCTION.

of the *nauroz*, that is of the anniversary of the Emperor's accession and in later times on other occasions as well, the stalls in the Fancy Bazar were thrown open and each *amir* was assigned one in which to arrange some kind of show. The wives of the *amirs* were also invited to attend, and there were days for men and days for women, for the amusement of the Begams and of the people of the Seraglio. All sorts of goods were displayed and His Majesty was the buyer, just as in Prithi Rāja's song. And the Emperor took advantage of these meetings to inquire into the secrets of the empire and the character of his servants, and arrange betrothals and marriages, and the people invited would part with anything to purchase an official post and the imperial favour. Even if Akbar's object in inviting the wives of the *amirs* to such feasts was not one of impurity, the mere fact that Rajput women left the privacy of their zenanas to appear at Court, was enough to irritate the susceptibility of a Rajput like Prithi Rāja.

The story related by Tod¹ and popular throughout Rajputana, according to which Prithi Rāja was instrumental in inducing Akbar to part with the custom of inviting Rajput women to Court, is probably only a later invention built upon the mention of the *nauroz* in the song of rāṇō Pratāpa. In Bikaner the story is related thus. Prithi Rāja had been sent by Akbar to purchase horses in Gujarat, and had succeeded in securing a number of very fine beasts, but had had to promise to the seller that the horses would be fed with milk every day. On his way back to Delhi, Prithi Rāja happened to pass through a village where no milk was available and was in a great plight when a Cāraṇi girl came to him and from a single cow which she had, drew so much milk as to satiate all Prithi Rāja's horses. Prithi Rāja was amazed and fell at the feet of the Cāraṇi asking her to impart on him some of her miraculous power. "My name is Rāja Bāi," said the girl, "whenever thou shalt be in a plight, think of me and I will come to thy help." Some time afterwards, Akbar, having heard of the beauty of Prithi Rāja's wife, sent her a summons to Court without informing Prithi Rāja. The lady came, but before entering Delhi was met by her husband, who inquired the reason of her coming. She showed him the imperial letter. Prithi Rāja was dismayed, and for a long while wavered between the dilemma of losing the imperial favour or the honour of his wife, when he remembered the promise made to him by Rāja Bāi. As soon as he thought of her, the good Cāraṇi fairy appeared, and after consoling him, went to Akbar under the form of a lioness and frightened him into promising never to interfere with the honour of a Rajput lady again.²

¹ *Op. cit.*, p. 275.

² I have given the story as it was told to me by Khiriyō Rāma Dāna,

No less wonderful are other stories which are current in Bikaner about Prithi Rāja and which would hardly deserve to be mentioned but because they represent the interpretation which the modern tradition gives of the personality of our Author. He had a brother, Amara Siṅgha, who in A.D. 1591—as we know from Abu-l-Faẓl¹—rebelled and after the fashion of a malcontent Rajput began to cause trouble by raiding and plundering. Akbar appointed Hamajō², alias Arāb Khān, to go in search of him with orders to capture him alive. Prithi Rāja, who was present, told the Emperor that Amara Siṅgha would not be caught and that whoever was despatched against him would be killed, but the Emperor would not believe. Hamajō went off to his duty and with a strong force surprised Amara Siṅgha unprepared. Amara Siṅgha was asleep and none of his followers durst awaken him, because he had a vicious habit of striking with his scimitar whomsoever disturbed him in his sleep. At last Padamā³, a Cāraṇī woman who was in the Rāthōra's zenana, roused him with a song in which she told him that Akbar's army was there. The hero sprang to his feet, grasped his *kaṭārī*, mounted his horse and went straight for Hamajō who was on the back of an elephant. The horse leaped over the elephant's tusks and Amara Siṅgha succeeded in reaching the howdah with one hand when a blow from behind cut him in two at the waist. The upper part of his body fell into the howdah, but before he died his *kaṭārī* had found its way into Hamajō's heart. When Akbar received the report on the fight, he sent for Prithi Rāja and congratulated him on the bravery displayed by his brother, whom he called "a flying tiger," and on the fulfilment of his prediction.⁴

the blind Cāraṇa of Bikaner, but Siṅdhāyaca Dayāla Dāsa in his *Khyāta* of Bikaner (*Descr. Cat.*, i, ii, 1, pp. 218a ff.) relates it in a somewhat different form. According to Dayāla Dāsa, Prithi Rāja went on pilgrimage to Dvārikā and on his way thereto stopped at the village of Cidāravā, where he met Rāja Bāi. Some time after his return to Delhi, Karama Canda—a former minister of rājā Rāi Siṅgha—from his hostility to Prithi Rāja contrived to bring about "some mischief," whereupon

Prithi Rāja invoked Rāja Bāi with a song beginning : **आइ आबले कूँ द्रव्य बाहर आबिजे**. She came, and helped him so effectively that that very day the custom of the *nauroz* was abolished (pp. 219 a-b). According to Dayāla Dāsa this event happened in Samvat 1657, but there is no doubt that the date has been invented by him. Tod's version of the story is quite different.

¹ *Akbarnāma*, transl. by H. Beveridge, vol. iii, p. 908. Dayāla Dāsa gives a fictitious date : Samvat 1654.

² A marwarization of *Hamza*.

³ The tradition is that she was a sister of the famous Sādū Mālō, and the wife of Bāraṭha Sankara, another illustrious name (*Descr. Cat.*, i, ii, 1, p. 218b).

⁴ The account of Amara Siṅgha's rebellion and death in Abu-l-Faẓl is very concise. "Hamza 'Arah had a *jāgir* in Bhimbhar. Umrā, the

Prithi Rāja's power of clairvoyance was so great that on one occasion, when he was in Agra, he detected that at a certain hour of the same day the image of *Lakṣmīnātha* in Bikaner had been taken out of the temple. Akbar one day asked him: "Thou, who hast the *Pīrs* under thy control, canst thou foretell the place and circumstance of thy own death?"—"Certainly," was the reply, "I shall die on the *Viśrānta Ghāṭa* at Mathurā six months hence, when a white-feathered crow will appear." That very day the Emperor sent Prithi Rāja on military duty beyond the Attock in order that his prophecy might be falsified. Five and a half months expired, and Akbar, who had in the meanwhile forgotten all about Prithi Rāja's prophecy, sent him a summons to Court. Prithi Rāja obeyed and started for Agra, but on reaching Mathurā fell ill and died on the *Viśrānta Ghāṭa*, when a white crow appeared exactly as he had foretold."¹

More human, though undoubtedly equally fantastical, is an anecdote of Prithi Rāja's private life which is very popular in Bikaner. One day in the years of his maturity, our Author was tying up his turban before a mirror in his zenana apartment, when he discovered a grey hair on his head and forthwith plucked it off. One of his wives who was watching him from behind, noticed the act and could not help smiling at the vanity of her husband. He saw her, and turning round, improvised the verse :

पीथल घौला आविया
बड़ली लग्गी खोड़ ।
कामख मत्त गयन्द ज्य
ऊभी सुक्ल मरोड़ ॥ १ ॥

"O Pithala!² thy grey hairs are come, and many flaws have appeared [in thee. And lo! there] stands [thy young] sweetheart like a ruttish elephant [and laughs at thee] turning her face aside."

But the lady, who was a bit of a poetess herself, promptly rejoined :

इल तौ घूना घोरियाँ
पत्थज गग्घाँ पाव ।
बराँ तुराँ अर वनफलाँ
पक्काँ पक्काँ साव ॥ १ ॥

brother of Rai Rai Singh, became disobedient and practised violence. He received suitable punishment from the fief-holder." (*Akbarnāma*, transl. by H. Beveridge, vol iii, p. 908).

¹ *Descr. Cat.*, i, ii, 1, pp. 219-220a. According to *Dāyāḷa Dāsa*. Prithi Rāja died in the year Samvat 1657.

² A diminutive poetical form of the name Prithi Rāja.

“ [For] the plough long-trained bullocks, [and for] the road the feet of [old] sturdy walkers. [And as for] men, horses, and fruits, [they] are relished [only] when fully ripe.”

A kiss ought to have concluded the scene, but the story is silent on this point as any similar allusion would be out of etiquette with the Rajputs, who are in such matters much more prudish than we are.

To revert now to more serious subjects. Prithi Rāja has left, besides the *Veli*, quite a number of other small poems, mostly *sākhā rā gīta*, that is to say commemorative songs. Of the many anthologies of miscellaneous commemorative songs (*phutakara gīta*) which are in the hands of the bards of Rajputana, there is probably none which does not contain at least one or two examples by Prithi Rāja. To give particulars about these smaller compositions would serve no purpose here, and would on the other hand require a careful study of them which I confess I have had no time to make. It will suffice to say that they mostly refer to contemporary Chiefs, among whom Prithi Rāja's brother Rāma Śiṅha, who was assassinated about A.D. 1578 (Samvat 1634), and for whom our Author seems to have had a special predilection, and that they are not all of equal merit, nor of equal interest. Evidently, they were composed at different periods, hence the differences. To the last years of Prithi Rāja's life may be safely ascribed three *stotras* in *dūhās*: one in honour of the Thākuraḥ (Kṛṣṇa), one in honour of Rāma Candra, and one in honour of the Gaṅgā. They are full of devotional spirit and must be senile productions.¹

Prithi Rāja's greatest poem, the *Veli Kṛisana Rukmaṇī rī*, was composed as we know from the last stanza thereof, about A.D. 1581 (Samvat 1637). As the title tells, the poem deals with the rape of Rukmiṇī by Kṛṣṇa—a mere innocent episode in the scandalous life of the Shepherd God—their marriage, their amours and enjoyments, and lastly the birth of their son Pradyumna. Prithi Rāja himself informs us (st. 291) that he has drawn his inspiration from the *Bhāgavata Purāṇa*, but a comparison of the legend of Rukmiṇī in the tenth *skandha* of the last-mentioned text with our *Veli* soon convinces one that the two works coincide with one another only in the main thread of the narrative, and differ considerably in the treatment and in the minor details. Indeed, going through the Sanskrit of the *Bhāgavata* with the hope to detect analogies of figure or of expression to passages in the *Veli*, I could mark only four cases in which the coincidence with the *Veli*

¹ The *stotra* in honour of the Gaṅgā was probably composed by Prithi Rāja in atonement for the blasphemous verse 290 in the *Veli*, where the sacred river is disparaged because it is addicted to both Hari and Hara, drowns whomever cannot swim, and runs only through one strip of the country and no more.

was striking enough to indicate a direct borrowing on the part of Prithi Rāja.¹ The poem, which is in 305 stanzas, opens with an introduction (st. 1-7) in which the Author modestly acknowledges that he is incompetent to sing of Kṛṣṇa, the Lord of the world, but cannot refrain, he says, from using his tongue in praising Him by whom he has been created and nourished. With st. 10 begins the narrative, at the court of Bhīma, the father of Rukmiṇī, the reasons for not beginning from Kṛṣṇa being explained in st. 8-9. One of these reasons is that in a work inspired with the *śṛṅgārārasa* precedence should be given to the woman, and another that the woman in that she carries the man in her womb for ten months² and after delivering him, looks after him for ten years, is superior to the man and has a claim to more consideration. St. 11-24 describe with delicate touches the childhood of Rukmiṇī, the first appearance of puberty in her lovely body, and the charms of all her limbs in the spring of her youth. It is time to think of a husband for her, and her brothers, contrary to her wish and to the wish of her parents, affianced her to Śiṣupāla, who comes with great pomp to marry her (st. 29-42). But the girl is in love with Kṛṣṇa, to whom she contrives to forward a letter, asking him to come and rescue her from the impending marriage which is being forced upon her against her will (st. 43-66).

¹ These are the following:—

मा वीरभागमभिमर्शतु चैव आराद्
गोमायुवन्मृगपतेर्बलिमम्बजात्त (Bhāg.
Pur., X, 52, v. 39).

स चाश्वैः शैब्यसुरीवमेघपुष्पबला-
ह्वैः । युक्तं रथमुपानीय तस्थौ प्राञ्ज-
लिरग्रतः ॥ (Bhāg. Pur., X, 53, v. 5).

तमागतं समाज्ञाय वैदर्भीं हृष्ट-
मानसा ! न पश्यन्ती ब्राह्मणाय प्रिय-
मन्यन्ननाम सा ॥ (Bhāg. Pur., X, 53,
v. 31).

परिधं पट्टिधं शूलं चर्मासी शक्ति-
तोमरौ । यद्यदायुधमादत्त तत्सर्वे सो
ऋषिर्नद्धरिः ॥ (Bhāg. Pur., X, 54, v.
29).

मूढ सियाल सिद्ध बलि ।
प्रासै जौ बीजौ परशौ । (Kri.
Ruk. Veli, v. 59).

सुरीवसेन नै मेघपुष्प सम-
वेग बलाहक इसै वहन्ति ।
(Kri. Ruk. Veli, v. 68).

बम्भण मिसि वन्दै हेतु सु
बीजौ । (Kri. Ruk. Veli, v. 73).

बे अखियात जु आउधि
आउधि । सजै हकम हरि क्कै
सोजि । (Kri. Ruk. Veli, v.
133).

² It is notorious that the Indians consider the period of gestation to be ten months.

Kṛṣṇa comes and meeting her in the temple of Ambikā, where she goes under the pretext of the *pūjā*, carries her off in his chariot (st. 67-112). Follows a series of verses in the characteristic sonorous style of warlike Dīngaja: the disappointed Śiṣupāla rallies his friends and gallops after the fugitive couple, but Kṛṣṇa turns round and with the help of Balibhadra defeats him after a sharp fight. A brother of Rukmiṇī attacks next, but is similarly defeated (st. 113-137). Kṛṣṇa takes the maid to Dvārikā and is married to her according to the brahmanical rite with great festivity (st. 138-158). We now come to the most exquisite picture in the poem: the falling of the night, the impatient expectation of Kṛṣṇa, and the coming of Rukmiṇī to his thalamus. The shyness of the maid and the unbounded joy of Kṛṣṇa at her arrival, are described with all the master-ship which we should expect from a Rajput of refinement who has had many love experiences of that kind in his life (st. 159-179). Then with great ability Prithī Rāja draws a discreet curtain before the thalamus of the two lovers, and leading us outside into the dark night (st. 180), makes us watch the breaking of the day (st. 181-6), and then in succession the passing of the six seasons of the Indian year: the summer (st. 187-192), the rainy season (st. 193-205), the autumn (st. 206-216), the winter (st. 217-225), the *śiśira* season (st. 226-8), and lastly the spring (st. 229-268). It is like a succession of magic-lantern pictures on a wall, each stanza is a quadretto in itself worked to perfection with that elegance in which Indian poets of the seasons succeed so well. A passing mention of Kṛṣṇa or of Rukmiṇī here and there makes us remember that they are always present behind the screen and that all these different attractions of the different seasons are meant only for their enjoyment. With st. 269-270 the screen is pulled aside and we are allowed to have a glimpse of the fruit of their loves: Pradyumna. After seven more stanzas mentioning among other things Pradyumna's son Aniruddha (st. 271-7), comes the conclusion which consists of twenty-eight stanzas (278-305), and is very noteworthy as the boldest possible self-eulogy which an author could compose. The presumptuous tone of this conclusion is in striking contrast with the modest tone of the introduction; evidently, the Poet is so pleased with the work he has done that he must say bravo to himself. The *Veli* is declared equal to a *kāmadhenu* on earth, for there is no blessing which it could not grant to its readers; superior to the Ganges, to pilgrimages, to penance, to meditation; a veritable staircase leading to heaven. And as for the verses of which the poem is composed, they are all one more beautiful of the other like pearls in a row, and to sift them no one is competent but Prithī Rāja; let the other poets hold their tongues, for the *Veli* is like a virtuous woman who suffers no censure. Seeing that Prithī Rāja's production is really incensurable, we may well

forgive him this outburst of self-confidence; it is, on a small scale and in a different form, the same proud feeling which made Michelangelo strike the knee of his Moses and say to the marble: Speak!

The great merit of the poem is in the combination of a delightful genuineness and naturalness of expression with the most rigorous elaborateness of style. Apart from the contents, it is, as regards form, like Horace in *Diṅgaḷa*. All the procrustean rules of *Diṅgaḷa* poetry are observed to the largest possible extent, and yet the language is not distorted, but runs as natural and easy as it would probably have been if the Poet had refused to walk with the shackles of the internal rhymes and of the *veṇasagāi*; only more elegant, more exquisite, more musical. Indeed, the musicality of the verses is such that nothing could more conspicuously prove the error of them who hold that *Diṅgaḷa* is too harsh for erotic or idyllic subjects, and is fit only for heroic themes. It is certain that had Prithi Rāja chosen to compose his *Veli* in emasculated *Piṅgaḷa*, he would have given us a very different composition, not superior in musicality, and considerably inferior in naïveté. But, fortunately for us, he preferred to compose in the literary *bhāṣā* of his native land, the *Diṅgaḷa* of the bards.

The metre, in which the *Veli* is put, belongs to the *gīta* variety and is called by *Diṅgaḷa* prosodists the *veliyō gīta*. It consists of four lines, whereof two, the second and the fourth, identical with one another in formation, and the other two, the first and the third, different. The two identical lines are rhymed together. The metre is regulated by a determined number of *mātrās* or prosodical instants, which is fixed and invariable in the first and third line, 18 and 16 respectively, but in the second and fourth line varies from 13 to 15 according to the prosodical value of the last two syllables. When the line ends with a periambus (◡◡), the number of *mātrās* is 13, when with a iambus (◡ -) 14, and when with a trochee (- ◡) 15. Beyond this restriction regarding the last two syllables in the second and fourth line, there does not seem to be any other rule regulating the grouping of the prosodical instants in the four lines, and nearly all sorts of combinations are practically allowed.

In editing the *Veli Krisana Rukamanī rī* I have been able to avail myself of an advantage which very rarely, if ever, falls in sort to editors of Rajasthani bardic poetry, the existence of old commentaries. The principal of these are three and they were all written within fifty years from the composition of the *Veli* (Samvat 1637), one or two probably during Prithi Rāja's lifetime. They are: (a) a commentary in Old Eastern Rājasthānī or Old Dhūdhārī, (b) a commentary in Old Western Rājasthānī, and (c) a commentary in Sanskrit. The two first are independent from one another and might well be contem-

porary and date, as I have just said, from the time of Prithi Rāja himself. Both are adespotic and undated, but (a) is certainly anterior to Samvat 1673, and (b) is certainly anterior to the Sanskrit commentary, which is dated only five years later. As for their probable authors, it looks as if (a) was the work of a Cāraṇa, and (b) the work of a Jain, but it is just possible that the latter is also the work of a Cāraṇa recast into its present form by a Jain scholar. The Sanskrit commentary (c) which, incidentally, is the most valuable of all, was composed by a Jain, *vācaka* Sāraṅga, in Samvat 1678, from a *bālāvabodha* in Bhāṣā by a Cāraṇa Lākhō. Seeing that the commentary by Sāraṅga generally agrees with (b), one would naturally feel tempted to identify the *bālāvabodha* by Lākhō with the Old Western Rājasthānī commentary, but in that case it must be assumed that the latter has not been handed down to us in its original form. A fourth commentary (d), also in Old Western Rājasthānī and by a Jain, appears to have been compiled during, or before, Samvat 1727 from (b) and (c), but though sometimes useful on account of greater diffuseness, it hardly contains anything that is not already found in the two commentaries just mentioned.

The manuscripts which I have collated for the edition of the *Velī* are the eight following :—

- B:** MS. No. 28 of *Descr. Cat. of Bard. and Histl. MSS.* Sect. i, pt. i, preserved in the Darbar Library in the Fort of Bikaner. Written in Samvat 1673 at Bikaner, during the rule of rājā Sūra Śiṅha. Containing the text with a *ṣikā* in Eastern Rājasthānī or Dhūdhārī. The MS. has undergone many modernisations and other alterations by a later hand, in the case of all of which I have always taken into account only the original reading, when still readable.
- J:** A Jain MS. preserved in the Mahimābhakti Bhaṇḍāra of Bikaner, consisting of 16 loose leaves, $4\frac{1}{4}'' \times 9\frac{1}{4}''$ in size. The page contains 13 lines of 35-45 *akṣaras*. Devanāgarī script. Copied by a Hiraṇi in Samvat 1692 at Jālaṇa-pura. The MS. contains the mere text, without any commentary, and the readings generally agree with **K**, but in places deviate from **K** and concord with **U**. The writing is very inaccurate: *ī* and *ā* are often confused with one another and so *c* and *v*, and *ś* is very frequently written for *s*.
- K:** Another Jain MS. preserved in the Mahimābhakti Bhaṇḍāra, consisting of 31 loose leaves, $4\frac{1}{4}'' \times 10\frac{1}{4}''$ in size. The page contains 15 lines of about 50 *akṣaras* each. Devanāgarī script. Written by a Māṇikvamuni, pupil of paṇḍit Nemaharsamuni, disciple of *vācānācārya* Samayamūrtigaṇi, at Khāṇḍapagrāma, in the year Samvat 1722. Colophon :—

इति षेल संवतयुगलकरमुनिचंद्रवत्सरे प्रौष्ठमासे अव-
 दातपक्षे रजनीश्वारे वाचनाचार्यधुर्यसमस्तविद्याकलंदकवा°
 श्रीश्रीश्री१०८ समयमूर्त्तिगणिवराणां अंतेवासिनः पं० प्र० श्रीमन्ने-
 म्हर्यमुनिय (sic) शिष्यमुनिमाणिक्यमुनिना लेखि श्रीषंडपग्रामे
 (इ)ति ॥

The MS. contains the text with the same commen-
 tary in Dhūdhārī as MS. B. The readings are generally
 the same as in B, as corrected by the later hand, only
 occasionally different readings of N and U are adopted.

In the writing च३, जे, जे, and च३, जौ, जौ are generally
 employed indiscriminately.

M : A MS. obtained from Mathena Jīva Rāja of Phalodhi,
 in the form of a book, originally consisting of at least
 1,350 leaves, about 9½" × 6½" - 7" in size, but now frag-
 mentary, especially in the former half where the leaves
 have been in great part eaten away by white ants.
 Written by different hands in different places, partly
 during the rule of rājā Sūra Singha of Jodhpur, and
 partly during the rule of his successor Gaja Singha and the
 beginning of the rule of Gaja Singha's successor Jasavanta
 Singha. The volume contains an extraordinarily rich
 mine of disparate works, from mystic-devotional poetry
 to a chronicle of Jodhpur and genealogical lists of the
 Rāthōras, and it would be impossible to try to give here
 an idea of all the different subjects. Our *Veli* is found
 at pp. 535a-570b of the MS., and is unfortunately frag-
 mentary owing to the lower margin of the leaves having
 been eaten by white ants. It is written in Marwari
 script on 15 lines per page and 12-15 *akṣaras* per line.
 From the colophon at the end it appears that the *Veli*
 was copied at Mēhakara (near Buranpur, in the Dekhan),
 in the year Samvat 1676. The text is fairly accurate
 and closely agrees with B, so much so that it would seem
 that both M and B are copies from a unique original.
 A peculiarity of the writing is that च३ is generally
 represented by च, and च३, च३ are generally written जौ,
 जे.

N : MS. No. 34 of *Descr. Cat. of Bard. and Histl. MSS.*,
 Sect. ii, pt. i. Written at Nāgapura in Samvat 1727.
 The text generally agrees with P, and so does the
 commentary except that the latter is more diffuse than
 the commentary in P, and is also enlarged by quotations
 mostly marginal, from the Sanskrit commentary of U.

P : MS. P. 18 (see "Progress-Report" in *Journ. As. Soc.*
of Beng., Vol. xiii, 1917, p. 199), a Jain MS. consisting

of 30 loose leaves, $4\frac{1}{2} \times 10$ " in size. The page contains six lines of text of about 55 *akṣaras* each, and about 12 lines of interlinear commentary, written in very minute characters comprising about 65 *akṣaras* per line. Both the text and the commentary are accurately written, but the last leaves of the MS. are lacunous owing to the bad ink which has caused them to stick to one another. The commentary is in Old Western Rājasthānī. From the colophon at the end, which is legible only in part, it appears that the MS. was written by paṇḍit Tīrtharatnamuni in Saṃvat 16--(?.....
-रसधरणीभिने वर्षे).

S : MS. No. 29 (a) of *Descr. Cat. of Bard. and Histl. MSS.*, Sect. ii, pt. i. Written at Solāpura in Saṃvat 1757 (see p. 163a). Generally agreeing with B as corrected by the later hand, and so also with K. This MS. being of no particular importance, I have collated it only as far as st. 100.

U : MS. No. 33 of *Descr. Cat. of Bard. and Histl. MSS.*, Sect. ii, pt. i. Written at Ūdāsara by Rājasāgaragaṇi for the use of paṇḍit Sukharatna in the year Saṃvat 1781 (see p. 39a). Containing the text accompanied by a Sanskrit *śikā*, styled "Subodhamāñjarī," composed by a *vāraka* Śāraṅga, pupil of Padmasundara, at Palhanapura under the rule of Peroja (Fīroz), in the year Saṃvat 1678. From the introduction to the *śikā* it appears that this was composed after the guide of a *bālāvabodha*, or vernacular paraphrase, previously written by a Cāraṇa Lākhō :

लाखाभिधेन भाषायां चतुरेण विपश्चिता
चारणेन कृतो बालावबोधो [ऽ]र्थसुलभ्यये ॥ ४ ॥
परं न तादृगर्थोक्तिपटुत्वं वितनोत्थयम् ।
तेन संस्कृतवाग्युक्त्वा टीकाभिनां करोम्यहम् ॥ ५ ॥

The cost of printing this volume has been generously contributed by His Highness General Sir Ganga Singh, Maharaja of Bikaner.

L. P. TESSITORI.

अथ वेलि
क्रिसन रुकमणी री
राठौड़ राज प्रिथीराज री कही ।

परमेसर प्रणवि प्रणवि सरसति पुणि
सदगुरु प्रणवि त्रिगहे ततसार ।
मङ्गलरूप गाइजै माहव
चार सु ब्ये ही मङ्गलचार ॥ १ ॥

आरम्भ मै कियौ जेणि उपायौ
गावण गुणनिधि हँ निगुण ।
किरि कठचीत्र पूतली निज करि
चीत्रारै लागी चित्रण ॥ २ ॥

कमलापति तणी कहेवा कीरति
आदर करे जु आदरी ।
जाणे वाद मॉडियौ जीपण
वागहीणि वागेसरी ॥ ३ ॥

१। MS परमेसर, MP प्रणमि, BKN पुण, JM पवि, S पच, U पिचि,
(M)S सतगुरु, J गाईर, K गाईयै, S गावीडे, P माधव, JU चारि,
K चार, N चाव, BMS स, KS से चीज, J सेहा, P सेहो, M सेहवो.

२। KS जेण, NPU उपायउ, J(M) उपायां, BKS करि, M कर, N किर,
BKNS कठचिच, P कठचीन, BKN चीनारद (रै), P चीतारा, J
चीनारउ, B चिचवि, M चीचव.

३। P करेवा (for कहेवा), JS मंजीयो (ंजीउ), S वागचीव, BKMNP
वागचीव, MS वागेसरी.

सरसती न सूरभै ताई तूँ सोभै
 वाँउव्या ऊँचो कि वाँउलो ।
 मन सरिसौ धावतौ मूठ मन
 पहि किम पूजै पङ्गुलौ ॥ ४ ॥

जिणि सेस सहस फगा फणि फणि बि बि जीह
 जीह जीह नवनवौ जस ।
 तिणि ही पार न पायौ जीकम
 वयण डेडराँ किसौ वस ॥ ५ ॥

खीपति कुण सु मति तूभ गुण जु तवति
 तारु कवण जु समुद्र तरै ।
 पङ्की कवण गयण लागि पऊचै
 कवण रङ्ग करि मेरु करै ॥ ६ ॥

जिणि दीध जनम जणि मुखि दे जीह
 क्रिसन जु पोखण भरण करै ।
 कहण तगौ तिणि तगौ कीरतन
 खम कीधा विण केम सरै ॥ ७ ॥

४। S ताउ, JS सूरभइ (for सोभै), K बाउचो, N बाऊउ, BM बाउवा,
 BMS छवौ क, B मनि, NP सरसउ, BJK मनि, M मन धावतौ मुठ
 सरिष सैन, NS पच, JKU पांगुलउ .

५। KMN जिब, MS फुण, PU जीहि जीहि, M नबिनवो, BKMNS
 तिब, J(M)PU लाउउ (for पावौ), M तीसंम, U डेडरा, J किल्लउ,
 N किहौ .

६। ALL श्रीपति, PU समय (for सु मति), S संमति (ditto), J श्रकवि
 (ditto), BJ तुउम, B चिचवति (for तवति), PS तवत, J समंड,
 S समंड, KMS तिरै, K मदय, BS लग, J समरं, JN पुऊचै.
 S पोचचै, S रांक, P किरि, KMS मेर .

७। BKNS जिब, S जुम, BKS सुय, BKS हसन, JPU क्रिसन, JK क
 पोषय, BNP(S)U संपोषय (for कु पोषय), B तचै (for 1st तचौ),

सुकदेव ब्यास जेदेव सारिखा
सुकवि अनेक ते अेक सअ्य ।
त्रीवरगाया पहिलौ कीजे तिणि
गूँथियै जेणि सिंगार यअ्य ॥ ८ ॥

दस मास उदरि घरि वले वरस दस
जो इहाँ परिपालै जिवडी ।
पूत हेतु पेखतां पिता प्रति
वली विसेखै मात वडी ॥ ९ ॥

दक्खिणदिस्सि देस विदरभति दीपति
पुर दीपति अति कुँदणपुर ।
राजति अेक भीखमक राजा
सिरहर अहि नर असुर सुर ॥ १० ॥

पच्च पुच ताइ छडी सुपुत्री
कुँवर बकम कहि विमलकथ ।

J तथा (ditto), BJN ते (for तिणि), KS ते (ditto), U तइ
(ditto), BS तथा (for 2nd तणौ, BJKMNPJ अम, S संमथ,
K कीर्था, JK विण, B विन, S वणि .

८। BS सुकदेव, N बयास, MNPU अयदेव, JN ति, KS त, B तु (for ते),
M सरीक (for ते अक), J पहिलोई, U पहिलु, B पहिलै, M पहला इ,
BKMNS तिण, J प्रथोइ, M गुथीजै, BS गूँथियो, NPSU अेष,
K वेण (for अेषि), KU छंगार, S सिणमार .

९। K उचरि, JN उचरि, P उचर, MSU उदर, B छां, M दस, K
जिवडी, BJ पूच, K पुच, BJ जेति, KMNSU जेत, P जोवतां, S
पेवंत, M पणि (for प्रति), JMS वले, BS विसेवत .

१०। KPU दक्षिण, BN दक्षण, S दिक्खदिस्सि, BS विदुरभति, K दीपति,
J राजति (for 2nd दीपति), K राजत, MN जेक, M भीखमचप,
S भीखसुष, PU सिरिहर, M जो रै खै (for सिरहर), S असुर .

हकमबाऊ अने हकमाली

हकमकेस नै हकमरथ ॥ ११ ॥

रामा अवतार नाम ताइ हकमणि

मानसरोवरि मेहगिरि ।

बालकति किरि हंस चौ बालक

कनकवेलि बिऊं पान किरि ॥ १२ ॥

अनि वरसि वधै ताइ मासि वधै अ

वधै मासि ताइ पहरि वधन्ति ।

लखण बचीस बाललीलामै

राजकुमरि ठूलड़ी रमन्ति ॥ १३ ॥

सँगि सखी सीलि कुलि वेसि समाणी

पेखि कली पदमणी परि ।

राजति राजकुंयारि रायकुणि

उडियण वीरज अम्बहरि ॥ १४ ॥

११ । B बांघ पूत, BNPS बढी, M सपुची, BKN कुंवर, P कुंवर, S कुवर, M खंवर .

१२ । JP तर (for तार), PSU बचमधि, KMN °सरोवर, M कि मेरगिरि, U बासकति, P किर, BMU करि, KS कर, S कनकवेल, BJP हुऊं (for बिऊं), J पंत, KSU करि, M किर .

१३ । JKPS खन, BM रनि, B वरिष, JKSU वरष, ALL माष, S चेष्ट (for चे , M चे वधै मासि (for ताइ मासि वधै अ), KU [चे] ALL माष, BNU पहर, J पुहरि K पुहर, MS पोहर, N छपष, S बती- [ष], N °लीलामध, JKP कुंयारि, NU कुंवरि MS कुवरि .

१४ । KS संग, B(S) सील सखी, BJMN सील, JKMNU कुल, JKNPU वेस, S कुली, B पदमणी K पदमनी, N पदमिनी, S राजन, BNU कुंवरि, S °कुंवरि, K रायकुंवर, BK रायखंवर, J रादमिष, M रादमधि, BJKMPSU उडीवष, BJKNS वीरज .

सैसव तनि सुखपति जोवण न जाग्रति
 वेस सन्धि सुहिणा सु वरि ।
 हिव पल पल चठतौ जि होइसै
 प्रियम ग्यान ओहवी परि ॥ १५ ॥

पहिलौ मुख राग प्रगट थ्यौ प्राची
 अहण कि अहणोद अम्बर ।
 पेखे किरि जागिया पयोधर
 सज्जा वन्दण रिखेसर ॥ १६ ॥

जम्प जीव नही आवतौ जागे
 जोवण जावणहार जग ।
 बऊ विलखी वीरुडतै बाला
 बाल सँघाती बालपण ॥ १७ ॥

आगलि पित मात रमन्ती अङ्गणि
 काम विराम छिपाइण काज ।
 लाजवती अङ्गि ओह लाज विधि
 लाज करन्ती आवै लाज ॥ १८ ॥

१५ । P सीसव, M सरसव, U शैशव, BMS तन, KU तनु, B ओषण, KNPSU जोवन, N वषणि (for वेस), JKNPU सुहणा, J वव, J चडतड, S चठता, J ज, KS रज, N विज, PU जु, K होसर, N होरवी, P होवी, S ऊसै, U होइसै, BKMNSU प्रथम, J प्रियम ।

१६ । M पैचलौ र, BJKMNSU सुष, BKMS दयो, JPU पिउ, N विषउ, MS क, BJKMNU चरणोदय, S ओदे, P चंवरि, N चवर, J वेषि, N करि, SU किर, JK प्रात (for किरि), S पयोधर, U पयोधर, KU संघा, P बंदन, N रिबीसर, (M)S रिबंदर ।

१७ । BJNSU आवंनउ (नौ), K ओषण, MS जोवन, J जावणार, S जावणार, P वीरुडनी, S वीरुडनै, J वीरुडर, BM संघाती, S संघा वी ।

१८ । B पितु, BK चांगणि, M बिषाडणि, B काजि, KP चंग, K चेदिज, M लाजे (for लाज विधि), BKP करता, JNU करंती ।

सैसव सु जु सिसिर वितीत थयौ सऊ
 गुण गति मति अति अहे गिगि ।
 आप तगाँ परिग्रह ले आयौ
 तरणापौ रितुराउ तिगि ॥ १९ ॥

दल फूलि विमल वन नयगा कमल दल
 कोकिल कण्ठ सुहाइ सर ।
 पाँपणि पङ्क सवारि नवी परि
 भूछाँ रे भमिया भमर ॥ २० ॥

मलयाचल सुतनु मलै मन मोरे
 कली कि कामच्छुर कुच ।
 तगाँ देखिगदिसि देखिग त्रिगुणमै
 ऊरघ सास समीर उच ॥ २१ ॥

आगंद सु जु उदौ उहास हास अति
 राजति रद रिखपन्ति रुख ।
 नयगा कमोदणि दीप नासिका
 मेन केस राकेस मुख ॥ २२ ॥

१९ । (B)M सरसव, U शैशव, K सो, JKNS अ, BK सुसिर, JN ससिर,
 P बसीत, N धियउ, JM सव, N सवि, KNS गण, KNU परिग्रह,
 P परिग्रहि, S परग्रह, P लेउ, S आवि, JU तरणापण, P तरणपणर,
 BKNU रतिराउ, P रितुराय, S रतिराय, NS तण; K तन .

२० । JKNPSU फूल, NP वनि, M वन, KS नयन, J नेय, NP वरण
 चंपक (for नयन कमल), M कंठि, BS सुचावि, J पाँपिण, U पाँपिण,
 J पंवि, JPU सवारि, KN सवार, S सुवारि, KMNU भुंघा,
 BKMNS भमिया, BKMNPS भमर .

२१ । J निखया°, S मखिया°, BKMNSU सुतन, J श्रुतण, NP मलय, S
 मिलै, PS मवरे, U कलीच, K क, S सु (for कि), J तण, P तिषइ.
 ' NU तणइ, (KP)U दक्षिण, N त्रिगुणमय .

२२ । JKMS अ, B जि, P उदय, S उदै, JN रिखपन्ति, K नयन, S
 नरन, BS कमोदनि, JU कमोदिनि, K कमोदिनी, S नीन .

राठौड़ राज प्रिधीराज री कह्यो ।

७

वधिया तनि सरवरि वेसि वधन्ती

जोवण तणौ तणौ जल जोर ।

कामणि करग सु बाण काम रा

दोर सु वरुण तणा किरि डोर ॥ २३ ॥

कामणि कुच कठिन कपोल करी किरि

वेस नवी विधि वाणि वखाणि ।

अति स्यामता विराजति ऊपरि

जोवणि दाण दिखालिया जाणि ॥ २४ ॥

धरधर खिँग सधर सुपीन पयोधर

घणू खीण कटि अति सुघट ।

पदमणि नाभि प्रियाग तणी परि

त्रिवलि त्रिवेणी खोणि तट ॥ २५ ॥

नितम्बगी जङ्घ सु करभ निरूपम

रम्भ खम्भ विपरीत रुख ।

२३ । KMNS तन, BKMS सरवर, ALL वेस. BPS जोवन, U तणु BJ(K) तणु (°सै), M तणै (for 2nd तणौ), JNU कामिणि, K रां, JKS जोर (for दोर), U जोरि (ditto), S स, BJKMNPS वरुण, BKNPS किर, P दोर (for जोर) .

२४ । NPU कामिणि, JM कामिणि, J कठिण, K किर, JS करि, N वरुणि (for वेस), K बाण, KU वषाण, BU श्यामता, P स्यामता, BS विराजत, K विराजित, JMNPU जोवण, K योवन, S जोवन, JKU दिवाणा, N दिवाणे, P दिवाणि, KU जाण .

२५ । NPU धरधर M धरधरि, BJKMNPU श्रृंग, P सपीन, BS जुषौ, M घणू, S अति कटि, N सुघटि, JMNPU पदमणि, BMS नाभ, JKNSU प्रयाग, JKMN जोषि, BS जोष, P सोषि .

जुअलि नालि तसु गरभ जेहवी
वयखो वाखाखौ विदुख ॥ २६ ॥

ऊपरि पदपलव पुनरभव ओपति
निमल कमल दल ऊपरि नीर ।
तेज कि रतन कि तार कि तारा
हरिहंस सावक ससिहर हरीर ॥ २७ ॥

व्याकरण पुराण सन्निति सासत्र विधि
वेद चारि खटवङ्ग विचार ।
जाण चतुर्दस चौसठि जाणी
अनंत अनंत तसु मधि अधिकार ॥ २८ ॥

साँभलि अनुराग थयौ मनि स्यामा
वर प्रापति वळ्ळती वर ।
हरि गुण भणि ऊपनी जिका हरि
हरि तिणि वन्दै गवरि हर ॥ २९ ॥

२६। NP निर्तविधि M °बधि, B °बिनि, JKU °बनि, S °बन, S गरभ
(for क°), P निरूपित, M निरूपति, BK जुअलि, J लूअल, M
जुअल, U जुअल, NP जुवल, S ओवल, NPS नाल, BJKMS तस .

२७। BP ओपरि, BKMNP S °पलव, BKPU पुनरभव, J छपित, B निर्मल,
S निरमल, K ललल, S क, JK सावलि, JP ससहर, S सिसहर .

२८। BJNPU सन्निति, K रत्न, BKM सास, J सासिच, K चार, MS
जंघि, JK चतुर्दस, KS जाणै, M जंघे, BJMS तस, J मंकि .

२९। MPSU संभलि, M थयु, N थिच, BP सामा, NU झामा, K वंछित,
K भन्नी, JU छुधि (for भधि), (B)M जिका इ, KMNPU हर
(for 1st हरि), BJKMNPU हर (for 2nd हरि), KM तिथ,
JU गोरि .

ईखे पित मात ओरिसा अवयव
विमल विचार करै वीवाह ।
सुन्दर दूर सीलि कुलि करि सुघ
गाह किसन सिरि सूझै गाह ॥ ३० ॥

प्रभगन्ति पुत्र हम मात पिता प्रति
अन्हाँ वासना वसी इसी ।
ग्याति किसी राजवियाँ ग्वालाँ
किसी जाति कुलपाँति किसी ॥ ३१ ॥

सु जु करै अहीराँ सरिस सगाई
ओलंडे राजकुल इता ।
त्रिघपणै मति कोइ वेसासौ
पाँतरिया माता इ* पिता ॥ ३२ ॥

पिता मात पभणै पूत म पाँतरि
सुर नर नाम करै जसु सेव ।
लिखमी समी बकमणी लाडी
वासदेव समौ वासुदेव ॥ ३३ ॥

३० । M इखै, BM पितु, BJKMS ओरिसा, M अवयव, S इवयव, MS विचारि, BKM बरण (for करै), MS वीवाह, ALL सील कुल, BKM करि कुल, BJNPSU किसन, BJKM सरि, SU सिर ।

३१ । KNP पभगन्ति, JPSU पूत, M किसी ग्याति ।

३२ । KNS ज, B जि, M सरसि, JS ओलंडे, JU दबापण, K दबापणै, B दघपण, M दघपण, NP दघपण, NPU मन, JNP वेससउ, ALL [र]

३३ । BJNP पित, M पितु, U पिब माह, JU प्रभगन्ति, K पभगन्ति, M पयपै (for पभणै), JMS पूष, U पंतरि, BJM जे (for जसु), S जस, NU लिखनी, P लिखनी, BJSU बकमणी, BMS वासदेव, JMNPSU सम ।

मावीन सजाद भेटि बोलै मुखि

सुवर न को सिसुपाल सरि ।

अति अँबु कोपि कुँवर ऊपणियौ

वरसालू वाहला वरि ॥ ३४ ॥

गुरु गेहि गयौ गुरु चूक जाणि गुरु

नाम लियौ दमघोख नर ।

हेक वडौ हित ऊवै पुरोहित

वरै सुसा सिसुपाल वर ॥ ३५ ॥

विप्र विलंब न कीध जेणि आइस वसि

वात विचारि न भली वुरी ।

पहिलुं इ जाइ लगन ले पुहत्तौ

प्रोहित चन्देवरी पुरी ॥ ३६ ॥

ऊइ हरखि घणै सिसुपाल हालियौ

ग्रन्थे गायौ जेणि गति ।

३४ । N माविण, S मावीन, P मचाँद, JK सजाद, NU सचाद, B कोई, BM सचिपाइ, S सचपाइ, BS सर, K सिर, U सिरि, S इत, BKSU अँब, JKMU कोप, N कुमर, MS कबर, वैचखौ, KP वर .

३५ । BMS गुरु, B गेचि, JK गेच, M गेच, S गच, BMS जाणि चूक, JKSU नंद (for छियौ), N आसु (ditto), M नंदघोष (for दम^०), K गुरु (for नर), K छयो, P छउ, U छई, BKM पुरोहित, JU सुपुहित, BK जो वरै, S वरी .

३६ । G ग्रप, BKNP जीव, S तेच, J वच, KN विचार, M विचारी, KNP वुरी, B पचिखौ ई, JKNS °छउ [ई], U °छुं [ई], NP नाइ, (for जाइ), MNPU रऊतउ, J पुऊतउ .

कुण जाग्यो सँगि ऊँचा केतला
देस देस चा देसपति ॥ ३७ ॥

आगमि सिसुपाल मखिजै ऊँचव
नीसाणो पड़ती निहस ।
पटमखडप छाइजै कुँदणपुरि
कुन्दणमै बाभै कलस ॥ ३८ ॥

ग्रिह ग्रिह प्रति भीँति सु गारि हीँगलू
ईँट फिटकमै चुगी असम्भ ।
चन्दण पाट कपाट इ चन्दण
खुम्भी पनाँ प्रवाली खम्भ ॥ ३९ ॥

जेइ जलद पटल दल साँवल ऊँजल
घुरै नीसाण सोइ घणघोर ।
प्रोलि प्रोलि तोरण परठीजै
मखै किरि तखव गिरि मोर ॥ ४० ॥

३७। BJKM होइ, N ऊँचउ, P ऊँच, U ऊँच, JKNPSU हरप, N वणउ,
B सविपाल, S सव°, U शिख°, P गाया, BK लेण, S जीव, JNP
वेण, U वेण, KMS चया (for ऊँचा), S ता (for चा) .

३८। JKU आगम, M आगलि (for °मि), BM सविपाल, PU शिख°, K
विष°, S सव°, J मंहीर, K मंहीउ, MP मंविचउ, NU मंहीयर, KU
उचव, MNPU पवदे, J वारैर, PU वारैयर, S बाविले, KU
कुँदणपुर, JU कंषणमर, M कुँदणमै, P वाँदर (for बाभै) .

३९। JKNPU गृह, M ग्रिह, S घष, JNU जींगलो, NU फटिकमर
(°मय), KU चंदन, BMSU कपाटे, BPU ई, P पना .

४०। K(M)NP सामल, J साम, U सामल, K उचल, BJ वाज (for
घोर), U साजि, K साइ, N सार, M [न]ारज (for घोर), P वलघोर,
NSU माँदर, MP किर, K करि, P माँदव, N गिरि माँदव किर,
M गिर .

राजान जान सँगि ऊता जु राजा
 कहै सु दीध ललाटि कर ।
 दूरा नैर कि कोरण दीसै
 धवलगिरि किन धवलहर ॥ ४१ ॥

गावै करि मङ्गल चठि चठि गौखे
 मनै सूर तिसुपाल मुख ।
 पदमणि अनि फूलै परि पदमणि
 बखसमणी कमोदणी रख ॥ ४२ ॥

जाली मगि चठि चठि पथी जौवै
 सुवणि सुतन मन तसु मिलित ।
 लिखि राखे कागल नख लेखणि
 मिसि काजल आँसू मिलित ॥ ४३ ॥

तितरै हँक दीठ प्रवित गलिजागौ
 करि प्रणपति लागी कहण ।

४१। BKNPU ऊता, K ज, S स (for जु), J तार (for दु), BSU
 लिखादि, JKN छलाट, M लिखाट, BJKMNPU नवर, S क झरप,
 J धमल, BJKMNPU किना, S का, J धवलहर ।

४२। K किरि, S कै, MU किर, BJ चड़ि, N गधपे चठि चिचकया संगल
 गार, P गौखे चठि चठि संगल गावै, B मनै, सचिपाव. KM चिच^०
 PU गिरि, S सच, B पदिमिनि, N मनि, PU मनिच, S चंन, U
 चनर, BP इवि परि फूलर, NP बचमिनी, U मनिच, P कुमोदिनी ।

४३। P नमि (for मनि), M मंमि (ditto). K मम, B चड़ि, J पंथी चठि
 चठि, U पंथी चठि चठि, BS जोखै, B सुवण, J सुंण. K सुवणि, SU
 भवण, PU सुतनु, J तस, KN चरि (for तसु), BS मिलन, M भवणि
 मं जो तस मनि मिलनि, KS रावर, JU राविच, NP कागल रावे,
 J कागद, BK लेवण, JPU छेपिचि, B नच, KMS मचि, S मिलन,
 M मिलनि ।

देहि संदेस लगी दुवारिका

वीर वटाऊ ब्राह्मण ॥ ४४ ॥

म म करिसि डील हिव ऊँचे हेकमन

जाइ जादवाँ इन्द्र जत्र ।

माहरै मुख ऊँता ताहरै मुखि

पग वन्दन करि देह पत्र ॥ ४५ ॥

गई रविकिरण ग्रहे थई गहमह

रहरह कोइ वह रही रह ।

स जु दुज एरा नीसरे सूतौ

निसा पड़ी चालियौ नह ॥ ४६ ॥

दिन लगन सु नैडौ दूरि दारिका

भौ पऊचेखाँ किसी भति ।

साँभ सोचि कुन्दनपुरि सूतौ

जागियौ परभाति जगति ॥ ४७ ॥

४४ । BS चेक, KU दह, J केकि, BJ(K)M(S)U देचि (for दीठ), JKMNPU पविच, MPS बलितामउ (°भौ), U °बागुं, BKM संदेसो, JU °चउ, BKM लगे, J लमि, BJKMU द्वारिका, S लगे दु[वा]रच देच संदेसो.

४५ । JNPU म म डील करे, JS चव, B चउ (for चिव), JM होर, K चोच, S ऊई, B चेकमनि, U चेकमन, P जाचे, B जाच, KNU जाचि, BKS जादवे, N रंद, JM माचरा, MNS ऊता, JU ऊँतउ, KP सुच (for सुचि), B वंदन, J बचि (for करि), JKN देई.

४६ । B मरे, M बिरे, B बिय, J बयउ, K(M)S बयो, KN ऊर (for कोर), JU होर (ditto), B बह चय (for कोर बह), KN बचि, B रचे, HJMNS ज, BKM हिज, U दुज.

४७ । BJKMPSU नेदउ, N नचदउ, B(M)P भउ, JU भज, K भुंज, B पुचचेखाँ, K पऊचेखाँ, M पुचचीवे, U पुचचखाँ, J केचि, K केच (for बिची), K भानि, JKMU साँभ, BKS कुंदनपुर, MP °नपुरि, JKNPSU परभावे, M प्रभावे.

धुनि वेद सुणति कऊँ सुणति सङ्ग धुनि

नद भल्लरि नीसाण नद ।

हेका कह हेका हीलोहल

सायर नयर सरीख सद ॥ ४८ ॥

पणिहारि पटल् दल् वरण चंपक दल्

कलस सीसि करि करि कमल् ।

तीरथ तीरथि जङ्गम तीरथ

विमल् ब्राह्मण जल् विमल् ॥ ४९ ॥

जोवै जाँ ग्रहि ग्रहि जगन जागवै

जगनि जगनि कीजै तप जाप ।

मारगि मारगि अम्ब मोरिया

अम्बि अम्बि कोकिल आलाप ॥ ५० ॥

सम्पति अे किना किना अे सुहिणौ

आयो कि हँ अमरावती ।

जाइ पूछियौ तिणि इस जम्पियौ

देव सु आ दुआरामती ॥ ५१ ॥

४८ । K धुनि, J'SU धुनि सुणत वेद, KNP सुणत, B किरी, M कह, KU कडाँ (for कऊँ), (M)S भाल्लरि, KM बालोहल .

४९ । JKNPU पणिहार, J चरण, M वरण, JKMU सीस, B कल करि, J कल कल, N भरि कर, S कर कर, S कुवल, JN तीरथि (for 1st तीरथ), J तीरथि (for 2nd तीरथ) .

५० । B जोवर, J जोर, K जोचे, M जोये, BKNPU मरि, M निच, BK जगनि (for जगन), S जगन, BKS मारग, BS चाँव, B मोरिये, JKSU मोरिया, PS चाँवि, KN चाँव (for चाँवि) .

५१ । B संपति, K सुंचौ, क, NP सु निचि, BJMU वेणि, K वेण, NP अे (for आ), BMU द्वारामती, S द्वारकामती .

सुखि खवणि वयण मन माहि यियो सुख

क्रमियो तासु प्रणाम करि ।

पूकत पूकत ग्यो अन्तहपुरि

ऊबौ सुदरसण तणौ हरि ॥ ५२ ॥

वदनारविन्द गोविन्द वीखियै

आलोचै आपो आप हूँ ।

हिव हकमणी क्रितारथ ऊइस्यै

ऊबौ क्रितारथ पहिलौ हूँ ॥ ५३ ॥

ऊठिया जगतपति अन्तरजामी

दूरन्तरी आवतौ देखि ।

करि वन्दण आतिथ भ्रम कीधौ

वेदे कहियौ तेणि विसेखि ॥ ५४ ॥

कस्मात् कस्मिन् किल मित्र किमर्थ

केन कार्य परियासि कुत्र ।

५२। BK(M)S अबष, J संभलि (for सुखि खवणि), NP(U) संभले (ditto), BJMK वबौ, BJMS तास, JKN(M)PSU मयष, KP अंतहपुर, J अंतःपुरि, J झज, KPU ऊयष, MS ऊबौ .

५३। K वीखियो, J वेवीयउ, M वेवीयो, BS आलोचै, BMNU आप आप, JK आप आलोचर आप हूँ, BJ वव, KN चिवद, S ववै, BJS वचनयो, NU वकमियो, BJKMPU क्तारथ, B होचै, JK होचद, NU होखर, M होरवै, S ऊबै, JN झज, KPU ऊयष, MS ऊबौ, BJKMNP क्तारथ, BJMSU पहिल, N पहिलुँ .

५४। BJ जगत्पति, K जगति°, JK अंतरजामी, J दूरिन्तरि, JN आवंतउ, KS देव, BKMS वंदण, JU आतिथि, U भ्रम, S कीधौ, K निष, MPS देष, U जेण, BKS विसेख .

ब्रूहि जनेन येन भो ब्राह्मण
पुरतो मे प्रेषितम् पत्र ॥ ५५ ॥

कुन्दणपुर ऊँता वसाँ कुन्दणपुरि
कागल दीधौ अेम कहि ।
राजि लगै* मेल्हियौ हकमणी
समाचार इणि माहि सहि ॥ ५६ ॥

आगान्द लखण रोमाञ्चित आँसू
वाचत गदगद काँठ न वगै ।
कागल करि दीधौ करणाकरि
तिणि तिणि ह्रीज ब्राह्मण तगै ॥ ५७ ॥

देवाधिदेव चै लाधै दूवै
वाचण लागौ ब्राह्मण ।
विधि पूरवक् कहे वीनवियौ
सरण लूभ असरणसरण ॥ ५८ ॥

५५ । B(M) कछिन् कथ किल कसमात किमरणी, S कसमिन् किह करि किसमात किमरणी, J कछिन् कथ किल मिच किमरणी, K कछिन् स्थितिः कः कछात किमरणी, JNP कछात् कछिन् मिच किमरणी, P कार्य. B(S) काजि, BK(S) परजनि, J परिजंत, M परिजंत, BK(S) कनि (for कुच), M कच, JKNPU येन, BS जो (for भो), JK चो (ditto), M तु (ditto), JN ब्रह्मण, P ब्रह्मण, S ब्रह्मण, P पूरतुं, BM(S) प्रेरतह, J प्रेरित, K प्रेरितो, B प्रति (for पत्र), K प्रति, PU पत्रं .

५६ । J कुँदणपुरि, N ° नपुरि, MPU °नपुर, J वसाँ, (M)S वस, MNU कुँदणपुरि, JKS °णपुर, P °नपुर, S कानद, BKMS दीन्हो, JNPU राज, N कनि, BJKMPSU बचमणी, KMPS इण .

५७ । BS आगान्दमै, B लेविण रोमाञ्चि. NU रोमाञ्च, J रोमाञ्च, M रोमाञ्च, P रोमाञ्चत, S रोमयाचल, B गचमच, KS कर, J को (for करि), BMS दीन्हो, BKS करणाकरि, M करि (for 1st तिणि), BKU तिच, S तिच ही वेच, BMP ब्राह्मण .

५८ । K रर (for चै), KNPS दूरर, N दूरर, J दूर, PS विध, B वीनविचौ, MS वरंविचौ, P दूँ जि (for दूँ), M असरणि सरणि .

राठौड़ राज प्रियौराज री कही ।

१७

बलिबन्धन मूँक सियाल सिद्ध बलि
प्राप्ति जौ बीजौ परगै ।

कपिल धेनु दिन पात्र कसाई
तुलसी करि चखडाल तगै ॥ ५८ ॥

अन्ह कजि तुम्ह छगिड अवर वर आगै
झैठति किरि होमै अगनि ।

सालिगराम सूत्र ग्रहि सङ्ग्रहि
वेद मन्त्र स्नेहौ वदनि ॥ ६० ॥

हरि ऊँचे वराह हूँचे हरिणाकस
हँ ऊँघरी पताल हँ ।

कहौ तई करणामै केसव
सीख दीध किणि तुम्हाँ सँ ॥ ६१ ॥

आगै सुर असुर नाग नेचै नहि
राखियौ जई मँदर रई ।

महण मधे मूँ लीध महमहण
तुम्हाँ किणै सीखव्या तई ॥ ६२ ॥

५८। J मुँक, P मुँ, BKS स्याल, K सिंह, (M)PS संघ, KN बल, BS पासे, B बीजे, BJKMS घेन, S दध (for दिन), K नद (ditto), S पान, MS तुलसी, U किर ।

६०। BM बन, M तन्ह, KMP बाँहि, S होहि, BN खेडित, (M)U चरडिति, BKNPU करि, S किर, JMNPU सालिग्राम, B(K)N गृहि, M पिच, B(P) संग्रहि, JK संघ, S संघचियौ, M सेवा (for सङ्ग्रहि), S पान (for मन्त्र), BJS नेहौ ।

६१। K ऊँचे (for ऊँचे), BPS वाराह, PU ऊँचे (for हूँचे), JPU हरिणाकस, M हरिणाक, K ऊँघरी, JKU पताल, MS पयाल, S तचे, KPU करणामय, BN करणामय, S करणाकर, BKMSU किर ।

६२। KNPU नेचे, N निचि, S राधिया, जेण (for जई), M जे (ditto), BJMNU मँदिर, S मँदर, NPU मधे महण, BJKSU ऊँ (for मूँ), M मधे मधोदधि लीध, B तन, KS तुम्ह, M तन्ह, JS किणि, KMU किर, JKMNU सीखिया ।

रामा अवतारि वहे रिणि रामण

किसी सीख करणाकरण ।

हं ऊधरी चिकुटगढ हंती

हरि बन्धे वेलाहरण ॥ ६३ ॥

चौथिया वार वाहरि करि चत्रुभुज

सक्क चक्र धर गदा सरोज ।

मुखि करि किस्सुं कहीजै माहव

अन्तरजामी सूँ आलोज ॥ ६४ ॥

तथापि रहै न हं सकूँ बकूँ तिणि

त्रिया अनै प्रेम आतुरी ।

राजि दूरि द्वारिका विराजौ

दिन नेड़ौ आइयो दुरी ॥ ६५ ॥

त्रिणि दीह लगन वेला आडा तै

घणूँ किस्सुं कहिजै आ घात ।

पूजा मिसि आविसि पुरखोतम

अम्बिकालय नयर आरात ॥ ६६ ॥

६३ । JKMNSU अवतार, BKNPU रणि, S रढ (for रिणि), KMNPSU रावच, BS करणाकरण, K उधरी, M चिकुट^२, BKMS हंता, NP बांधे .

६४ । NU चौथौ चा, JKNPSU वाहर, B चत्रुभुज, K चत्रुभुज, S सांघ, JM धरि, JKPSU मुख, J करि (for करि), S कासुं कहिजै .

६५ । KNPU [हं], KMS तिण, BJKMS प्रेमातुरी, JNU राज, NU दुवारिका, P(S) दुवारिका, S विराजै, BJKMNPSU नेड़च, BJKMNPS आचच .

६६ । BJKN चिच, M बिचच, P चिच, S चिन, BKN आडा वेला तर, S आडा वे वेला, P तीवर (for तै), BS घणौ, J कहीर, P कहीयर, U कड, KU आविस, S आविसां, KNPU पुरखोतम, MS परबो^२, B चंविकासै, JNP °कासवे, M चंविकासि, BS नैर, J ननर .

सारङ्ग सिलीमुख साथि सारथी
 प्रोहित जागसाह्वार पथ ।
 कागल चौ ततकाल क्रियानिधि
 रथ बैठा सांभलि अरथ ॥ ६७ ॥

सुग्रीवसेन नै मेघपुङ्गव सम-
 वेग बलाहक इसै वहन्ति ।
 खँति लागौ त्रिभुवनपति खेड़ै
 घर गिरि पुर सान्हा धावन्ति ॥ ६८ ॥

रथ थम्भ सारथी विप्र छडि रथ
 औ पुर हरि बोलिया इम ।
 आयौ कहि कहि नाम अन्हीगौ
 जा सुख दे स्याम नै जिम ॥ ६९ ॥

रहिया हरि सही जागियौ रुकमणि
 कीध न इवड़ी डील कई ।
 चिन्तातुर चिति इम चिन्तवतो
 थई कीँक तिम धीर थई ॥ ७० ॥

६७ । B सारथी, S प्रोचत, BJKNPU छपानिधि, JKNPSU रथ, J संभलि, K सांभले, N 'ली, M inserts here st. ७४.

६८ । BM समवेगि, K बलाहिक, J इवड़, NPU ईछ, S लागी त्रिभुवन चे, N थरि, BS गिर तर, U तथ गिरि, (J)K तथ (for पुर), S थारत .

६९ । B थांभि, M ठंभि, S ठंभे, त्रिप, (B)J(MS) बंछड, (K)S थाप (for चौ पुर), J(K) अन्हारड, MPS अनीवड, J दर, S पावै (for हे), BJK(S) साम .

७० । J जाथीछं, S जाणिया, BJMPs बपमधि, U रुकमिधि, B ईतरी, N अतरी, MS अवड़ी, JKPSU चित, BM चित, N इम चित, JKU चितवतां, K मनि (for तिम), S तार (ditto).

चलपत्र पत्र थियौ दुज देखे चित
 सकै न रहति न पूछि सकन्ति ।
 औ आवै जिम जिम आसमौ
 तिम तिम मुख धारणा तकन्ति ॥ ७१ ॥

संगि सन्त सखोजण गुहजण स्यामा
 मनसि विचारि अँ कही महन्ति ।
 कुससथली हँता कुन्दणपुरि
 क्रिसन पधारण लोक कहन्ति ॥ ७२ ॥

बन्मण मिसि वन्दै हेतु सु बीजौ
 कही खवणि सम्भली कथ ।
 लिखमी आप नमे पाइ लागी
 अचरिज को लाधै अरथ ॥ ७३ ॥

चढिया हरि सुणि सङ्गरखण चढिया
 कटकबन्ध नऊ घणा किध ।

७१। BKMS चयउ, JU चिउ, BKU दिज, K देखी, BM रहित, JK रहिति, U सकि न रहति, S रहि तीधि, BJKU हम (for औ), BM स आसमौ, J दु आसमउ, (KS)U आसमउ, NP सुच ।

७२। BS सील (for सल), JKNU संति, M संति सवी संत कै गुर, KPU ज्ञाना, B मनच, JS मनच, NP मन छविचार, BJKMSU हम (for चे), J(M) कहर, S कहिचं, U कहे, J मरत, KNU कुसखली, BJNP क्रिसन, K हसन, JS कसन ।

७३। BJK बांभच, B बांदि, J बांहर, N वंदिन, P वंदि, BJKMS वेत, BM च, KN तहु, S तच (for ह), BS बीजे, JKMNPU चयच, BJ सभली, P संभलि, M(S) संभली, N बाय (for बाप), N नली, BN पाच, PU पच, BJNP कोर, KU कोर, BKMNS लाधौ, JPU लाधा ।

बेक उजायर कलहि ब्येवाहा
साथी सऊ आखाठसिघ ॥ ७४ ॥

पिणि पश्रि वीर जूजुआ पधारा
पुरि भेला मिलि कियौ प्रवेस ।
जग दूजग सवि लागे जोवग
नर नारी नागरिक नरेस ॥ ७५ ॥

कामणि कहि काम काल कहि केवी
नाराइग कहि अवर नर ।
वेदारथ इम कहै वेदवंत
जोग तत्त जोगेसवर ॥ ७६ ॥

वसुदेव कुमार तगौ मुख वीखे
पुखै सुखै जग आपपर ।
औ रक्तमणी तगौ वर आयौ
हरि म करौ अनि राइहर ॥ ७७ ॥

७४ । JP चडिया, JNP सुणे, KS सुणे, K संकरण, BJ चडिया, BMNS नर, BS बीध, JKNPU कल, BJPU उजायरर, N उजायरर, S उजीयरर, BJKNP कल, B चेरवा, J वाचा, KNU चेरवा, M चेर जेवथी कल उजायरर], BKNS चडि, J सच, JKNP चिद, B चिचि .

७५ । B पिच, JMN [पिचि], K पचि, S चच, U पचि चचि, BJKS पंच, N पंचे, M जुजुवै, JK पुर, BMU भेले, B होथ (for मिछि), JMU डर (ditto), P बीध (for कियौ), BS चडि (for चवि), JM सच, K सऊ, NP मिलि (for चवि), B नारै नाम रिचि नरेस, M नाम रिच (for नागरिक) .

७६ । JKS कामिच, NPU कामिचि, ALL कहर (for कचि), BJKNPU नारायच, N विद्यारथी, S वेदारथी, NS [रन], JMPU वेदवित (for वेदवंत), N वेदवंत, B तंग, KNU तल, S जोगेसुर .

७७ । S कूवर, K वीचे, U पुछि सुणि, PU रच, BS वचनणी, JPU वचनिची, N वचनिची, BJKNP हर (for चरि), NS न (for न), B रच, JPS चन, ALL रायहर .

आवासि उतारि जोड़ि कर ऊभा

जग जग आगै जगौ जगौ ।

राम क्रिसन आया राजा है

तो को अचरिज मनुहारि तगौ ॥ ७८ ॥

सीखावि सखी राखी आखै सुजि

राणी पूछै रुकमणी ।

आज कहौ तो आप जाइ आवूँ

अम्ब जात्र अम्बिका तगौ ॥ ७९ ॥

राणी तदि दूवौ दीध रुकमणी

पति सुत पूछि पूछि परिवार ।

पूजा याजि काजि प्री परसण

स्यामा आरंभिया सिगागार ॥ ८० ॥

कुमकमै मंजण करि धौत वसत धरि

चिऊरे जल लागौ चुवण ।

कीये जाणि छकोहा कूटा

गुण मोती मखतूल गुण ॥ ८१ ॥

७८ । JKPS आवास, BK करि, J चागी, K आगल, NS आगलि, JU जग जगल, S जगै जगै, BM छण, K छणन, NPU क्रिसन, KS [तो], NPU तड़, B कोइ, NPU कुण, J अचरिज कुण, K अचिरज किणो, M अचिरज को, BS अचिरज, KN मनुहार ।

७९ । KMNS सुज, BJPSU रपमणी, U कच, NPU तड़, S त, M कचो न चाज, B(S) चाज चाप, JK आवा, MS आवं, U आवलं, (K)NPS जात ।

८० । S तव (for तदि), JP दूड, KU दूडल, BKS रपमणी, JP रपमिणी, N रुकमिणि नर, U रुकमिणी, BJKMN(P)U आज काज, (M)N प्रिय, PU स्यामा, S स्यामा

८१ । BPS कुमकुमर, JKMNU कमकमर, BJKMSU मंजन, M धूप, N धूप (for धौत), BJSU वसन, NS लामा, KU चूयण, BSU कीने, NP कीना, J छकोहा, P छकोहा ।

लागी बिऊँ करे धूपखे लीधै
 केस पास सुगता करण ।
 मन बिग चै कारखै मदन ची
 वागुरि जाखे विसतरण ॥ ८२ ॥

बाजोटा ऊतरि गादी बैठी
 राजकुँवारि खिँगार रस ।
 इतरै इक आली ले आवी
 आनन आगलि आदरस ॥ ८३ ॥

कण्ठ पोत कपोत कि कऊँ नीलकंठ
 बडगिरि कालिन्दी वली ।
 समै भागि किरि सङ्ग सङ्गधरि
 बेकणि ग्रहियौ अकुली ॥ ८४ ॥

कबरी किरि गुंथित कुसुम करम्बित
 जमुण फेण पावन्न जग ।
 उतमंगि किरि अम्बरि आधोअधि
 माँग समारि कुमारमग ॥ ८५ ॥

८२ । S डुऊ (for बिऊँ), JU धूपखे लीधे, MS लीधै, सुगता, BKMNPUSU
 खग, J कारणि, K करण मदन, B वाउरि, K वागुर, S वावरि .

८३ । J बाजोटा, P बाजवडा, N बाद बरडी, (N)P कुँवरि, JU कुँवरि,
 S कुँवरि, BKNU ग्रंगार, JMP सिंगार, JB बेनै, J इतर, K तितरद,
 BJKPSU बेक, N बेक, K सपी (for आली), MS आई, J आणन,
 S आगै, BPS आदरिस, M आदिरस .

८४ । JKMSU कंठ, KMNS पोति कपोति, KNP क, JKU कपाँ, N बिऊँ,
 B लीलकंठ, MS कालिन्दी, S सान्दी, KNS भाग, BKNS करि, P किर,
 JU नी (for किरि), KNPS संवधर, JU बेकणि, K बेकण, JKPU,
 आंगुली .

८५ । BKMN करि, JSU कर, MP गुंथति, U गुंथित, BJMNS कुसम,
 MS कववति, B(K) जमन, M जमन, N जमुन, K फेन, KU पावन,

अगियाला नयन बाळ अगियाला
 सजि कुण्डल खुरसाग सिरि ।
 वली वाठ दे सिलो सिलो वरि
 काजल जल वालियौ किरि ॥ ८६ ॥

कमनीय करे कुंऊं चौ निज करि
 कलंक धूम काठे बे काट ।
 सम्मति कियौ आप मुख स्यामा
 नेत्र तिलक हर तिलक निलाट ॥ ८७ ॥

मुख सिख संधि तिलक रतनमे मखित
 गयौ जु छँतौ पूठि गलि ।
 आयै क्रिसनि माँगि मगि आयौ
 भाग कि जाणे भालियलि ॥ ८८ ॥

जू सहरौ भूह नयन भिग जूता
 विसहर रासि कि अलक वक्र ।

MNP जमि, (B)PSU उतमंग, JS उतमंग, KN उतमंग, KNSU
 करि, P करर, JKNU चंवर, JPSU आधोचध, M संवारि, S सुवारि,
 J(P) कुंवार, N कुमारिमि, U कुंवारिम ।

८६ । J बायीवाले, J नैव, P नयन, S बाव नरव, J कुज, S सज, M सजि,
 JU वरवाव, JN सरि, S सर, BJNPUS वसे, U वाडि, N चिरी
 (for 1st चिरी), KN वर, KS किर ।

८७ । (B)J कठ (for चौ), JU कामिदि (for निज करि), JKU बे काठे, N
 काडि, BPS संप्रत, BJU कीया, J सुव, U सुधि, S शाना, BN
 निहाडि, J सहाड, S लिहाड ।

८८ । B चिदि, P चौ संधि (तिलक), M ज, BS चंनौ, K चपूड, BM छज,
 JK छवन, U छचनि, (N)P किरि, BJNS मांग, P मग, K भागि कर,
 BJ भागिचर, S भागिचर ।

वाली किरि वाँकिया विराजे

चन्द्र रथी ताड़ङ्ग चक्र ॥ ८९ ॥

इम कुंभ अन्धारी कुच सु कञ्चुकी

कवच सम्भ काम कि कलह ।

मनु हरि आगमि मखे मखइप

बन्धन दीध कि बारिगह ॥ ९० ॥

हरिणाखी कगिठ अंतरीख छँती

बिम्ब रूप प्रगटी बहिरि ।

कल मोतिथी सुसरि हरि कीरति

करहसरी सरसती किरि ॥ ९१ ॥

बाजूबँध बन्धे गोर बाऊ बिऊ

स्याम पाट सोहन सिरी ।

मणिमै हौँ डि हौँ डलै मणिधर

किरि साखा सिरोखइ की ॥ ९२ ॥

८९ । B जोषरी, K जूषरी, S जूषरीया, K नचन, ALL नच, B विषरि,
MNS विषर, B सु (for कि), K क, PU कलिक, J क, KN करि,
PS किर, N विराजित, BJKMNSU चंद, B ताटक, N पाटक, S
ताटक, J चक .

९० । S स, JU कुचकी, KNPU कुंभ, B संभि, M संभ, PU कामि, BPSU
क, J कलहि, BJKS नच, BKS बागै (for आगमि), N आगमि
(ditto), U आगम, J मंडीच, NU मंडीचल, B मंडप मंडे, S मंडीया मंडे,
J बारनचि, U बारनच .

९१ । B हरिणाखी, BJK कंड अंतरिच, M ° रिच, N अंतरित, KN बहिर,
MPSU बहिर, N कंडरिरी, BS किर, N कर, M करि .

९२ । B बांधे, J बंधी, K बंधि, MN बांधे, U बंधीया, JKMNPU बाच, S
बाचे, MU बै, J बैउली (sic for बिऊ), P काम, J सोरति, K सोभन,
BJMNPU की, K व की (! for रिरी), KNP मविमय, BJKMS
हौँच, J(K)N(S)U हौँचोर, M हौँचै, P हौँचिर, BNP किर,
ALL जीवंच, N करि (for की) .

गजरा नवग्रहो प्रोचिया प्रोचि
 वले वलै विधि विधि वलि ।
 हसत नखिच वेधियौ हिमकरि
 अरध कमल अलि आवरित ॥ ६३ ॥

आरोपित हार चणौ धियौ अंतर
 ऊरस्थल कुम्भस्थल आज ।
 सु जु मोती लहि न लहै सोभा
 रज तिणि सिरि नाखे गजराज ॥ ६४ ॥

घरिया सु उतारे नव तनु धारे
 कवि तै वाखाण्य किमत्र ।
 भूखण पुहप पयोहर फल भति
 वेलि गात्र तौ पत्र वसत्र ॥ ६५ ॥

स्यामा कटि कटिमेखला समरपित
 क्रिसा अङ्ग मापित करल ।
 भावीसूचक धिया कि भेला
 सिङ्गरासि ग्रहण सकल ॥ ६६ ॥

६३ । J(K)U नवग्रहे प्रोचिया प्रोचे, M प्रऊचिया प्रऊचे, KNPS वल्य, S विध, MS वलती, BM वल, B निधि, KMNPV नवग्रह, S नवत, BP वेधाय, N वेदीय, BU कि हिमकर, J किमकिहिकर (!), KNS हिमकर, P ° किर, S कुवल, B आविरत, N आवरति, S आवरत ।

६४ । BS आरोपित, BKNP घवत, B उरस्थलि, KNP उरस्थल, JMU उरस्थल, S उरस्थल, B कुम्भस्थलि, S कुम्भस्थल, B जि, JKNS ज BK तिष, S रल घर तष, BM सिर ।

६५ । NS स, BK नौ, M नच, BKMNSU तन, MNP तिषि (for तै), BS किमत, M किमति, P किमिष, JKMPV पयोधर, N भति, K नाई (for तौ), P नौ (ditto), S नै (ditto), U तु (ditto): M वसत, M inverts the order of st. ६५ and ६६ ।

६६ । PU स्यामा, N समपित, PU समपित, BKM लसा, JU किरा, U रणि, M ° लरणि, MS चया, JKU लसा (for चिया), JK [कि], P वल, S सचि (for कि), KPU सिङ्गरासि, J ग्रहण, K सकल ।

चरणे चामीकर तथा चंद्राणणि

सजि नूपुर घूघरा सजि ।

पीला भमर किया पहराइत

कमल तथा मकरन्द कजि ॥ ९७ ॥

दधि वीणि लियौ जाइ वणतौ दोठौ

साखियात गुणमै ससत ।

नासा अग्रि मुताहल निहसति

भजति कि सुख सुखि भागवत ॥ ९८ ॥

मकरन्द तँबोल कोकनद मुख मभि

दन्त किञ्जलक दुति दीपनि ।

करि इक बोड़ौ वले वाम करि

कीर सु तसु जाती कोड़नि ॥ ९९ ॥

सिखगार करे मन कोधौ स्यामा

देवि तथा देहरा दिसि ।

होडि छगिड चरणे लागा हँस

मोती लगि पाणची मिसि ॥ १०० ॥

९७। B(M) चंद्राणणि, S चंद्रानन, KM सजि. B नूपुरि, J पीली. JK पहिराइन, U पहिराइन. M कंवल, S कुवल तथा .

९८। KPU वीण, JU तार (for जार), N वाषियाणि गुणमय, BK दुसत. BJNS मोताचल, JS निहसत, JNS भजत, BKPSU सुष, B भागवति, M inserts here st. १०१ .

९९। N कोकनदि, S मभि, BM कंजलिक, K कजलकि, N किंजलकि, P किंजलक, BKNU द्युति, BMS चोक, JN जेक, P रकु. K बीजी, U बोड़, K कीरति (for कीर दु), B कि (for दु), BJ तस, S तन (for तसु), K लपरि (for आनी).

१००। M संगार, P सिंगार, K बीध मन, M कीयो, P स्यामा, KNP देवी, J देव, M देहरा, JKU होड, PSU होडि, N मोत्यां, JS मोताचल (for मोती लमि), KNPS पाणची .

अन्तर नीलम्बर अबल आभरणा

अङ्गि अङ्गि नग नग उदित ।

जाखे सदनि सदनि सङ्गोई

मदन दीपमाला मुदित ॥ १०१ ॥

किहि करगि कुमकमौ कुङ्कुम किहि करि

किहि करि कुसुम कपूर करि ।

किहि करि पान अरगजौ किहि करि

घोति सखी किहि करगि घरि ॥ १०२ ॥

चकडोल लगै इणि भाँति सुँ चाली

मति तै वाखाणन न भूँ ।

सखी समूह माहि इम स्यामा

सील आवरित लाज सुँ ॥ १०३ ॥

आइस्यै जाइ साधि सु चढि चढि आया

तुरी लाग ले ताकि तिम ।

सिलह माहि गरकाव सँपेखी

जोध मुकुर प्रतिबिम्ब जिम ॥ १०४ ॥

१०१ । BKM अन्तर, JU कपरि, K नीलम्बर, J नीलम्बरि, M अबला, उदित, N सुदिन सुदिन, J संजार्, K संजोचे, P संजोईत, P सदनि सदनि जावे संजोई, B सुदिनि, M सुदति ।

१०२ । KN कधि, M कधि, K कर, BJPSU किही करि, BK कुमकुमौ, MPU कुमकुम, JK(M)U किहि करि कुङ्कुम, KN कधि, M कधि, BJ किही, BKM'भूप, JU धोन, N परिमल धोन, N करन, B घर ।

१०३ । (B)K(M)P चकडोल, J चंडोल, M दूध, J दूधी, K दूध (for दूधि), KNPU नाधि, M ते (for दूध), BP स्यामा, B आवरित, K आवरितु ।

१०४ । BPU आवरित, J आवरित, N आवरित, M आवरी साधी, N सु साधि, U साध, P सो, BJ चढ़ि चढ़ि, N सनि चढ़ि, छणि मेई, BKP लाह, BKMNPU नाधि, BU संवेदीचर, J संवेदीर, K सुपे, M संवे, N सुवेदी, J सुकुच, MU मुकुर ।

पदमणि रखपाल पाइदल पाइक
हिलवलिया हलिया हसति ।
गमे गमे मद गुड़ित गुड़न्ता
गात्र गिरोवर नाग गति ॥ १०५ ॥

अस वेगि वहै रथ वहै अन्तरिख
चालिया चँद्राणहि मग चाहि ।
किरि वैकुण्ठ अजोध्यावासी
मझगा करि सरयू नदि माहि ॥ १०६ ॥

पारस प्रासाद सेन सम्पेखे
जाणि मयङ्ग कि जलहरी ।
मेरु पाखतो नखिचमाला
ध्रूमाला सङ्गरि धरी ॥ १०७ ॥

देवालै पैसि अम्बिका दरसे
घणै भावि हिति प्रीति घणी ।
हाथे पूजि कियौ हाथा लगि
मन वञ्चित फल रुक्मणी ॥ १०८ ॥

१०५ । BJNPU सदमिणि, K ° मिष, J रिषपाख, P रपवाख, BKMN
हलवलिषा, J चिलवलीवा, BM हिलिषा, KN चालिषा, BKMN
मलित (for गुड़ित), K गिरोवरि, P गिरोवर .

१०६ । BMN अति, JKNPU वेम, JU चंतरित, NP चंतरीष, (J)U चडिषा
(for चालिषा), BPS चंद्राणहि, M चंद्राडिनि, KU चंद्राणय, NP
मगि, K करि, NP किर, ALL except M अजोध्या°, BJKMU
मंजग, P मंजहि, BMU करे, K करद, B चिरो, KM सरो (for
सरयू), B दधि, P नद, BKM मणि .

१०७ । N प्रासादे, संघैवर, U संपूरे (for सम्पेखे), BJKM जाखे, N मचंक कि
जांखे जलहरी, BJM मेर, BU पाखली, JKMN नचण°, U नचण
ची माखा, BM ध्रू°, K द्र°, JKMN सङ्गर .

१०८ । J देवाल, KP देवालय, N परसे (for दरसे), M वचो (for °वै),
BKNPU चित्त, J चति, BM पूजे, KN पूज, BKMNU हाच,
BJKMU लन, BPU रपवाची, KN दल .

आकरसण वसीकरण उनमादक

परठि ऋविण सोखण सर पच्च ।

चितवणि हसणि लसणि गति संकुचणि

सुन्दरि द्वारि देऊरा सच्च ॥ १०९ ॥

मनपङ्गु थियौ सऊ सेन मूरछित

तच्च नह रही सम्पेखतै ।

किरि नीपाथौ तदि निकुटीअे

मठ पूतली पाखाणमै ॥ ११० ॥

आथौ अस खेड़ि अरि सेन अंतरै

प्रियमी गति आकास प्रथ ।

त्रिसुवननाथ तणौ वेली तिणि

रव सम्भली कि दीठ रथ ॥ १११ ॥

बलिबंदि समरथि रथि ले बैसारी

स्यामा कर साहे सुंकरि ।

१०९ । BJK आकरसण, NPU वसीकरण, J(M) उनमादिक, N उनमादिक
परिठि, J चितवणि, N हसणि, NPU लस (for गति), U तणि
(ditto), JU संकुचणि, KU सुंदर, NP दुवारि, U द्वार, JKNPU
देऊरा ।

११० । BKM मनपङ्गु, J ०पुंग, U मनपङ्गु, BJMU यथा, K छया, M सचि,
J सेन सऊ, P तनु (for तच्च) नऊ, K कंधी (for रही), BM संपेखिते,
J(U) संपेखिते, J किरि, KNP किरि, J नीपाथु, P नीपाई, BM तदे,
K वेत (for तदि), N तदिचि, P तदही, BP निकुंटी, J नीकुंटीले, K
निकुंटीअे, NM निकुंटी, U निकुंटीअे ।

१११ । BJKM अचि, B बड़ि, JP वड़े, N वेरु, BK मंचल (for सेन), J
मंछि, U सेण, BJ अंतरि, K अंतर, N अंतरिद, B प्रथमी, J प्रथम,
K प्रथमी, N प्रथमी, PU प्रथमी, BK गति कि, U गति किना, JP
पचि, M पंच, अभवण, K तिच, U(M) तद, N रवि, J संभली क
दीठल ।

वाहरि रे वाहरि कोई है वर
हरि हरिणाखी जाइ हरि ॥ ११२ ॥

सम्भलत धवल सर साऊलि सम्भलि
आलूदा ठाकुर अलल ।
पिंड बऊरूप कि भेख पालटे
केसरिया ठाहे किंगल ॥ ११३ ॥

लारोवरि अस चित्राम कि लिखिया
नह खरता नर वरै नर ।
माँखण चोरी न ऊवै माहव
महियारी न ऊवै महर ॥ ११४ ॥

ऊपड़ी रजी मभि अरक ओहवो
वातचक्र सिरि पत्र वसन्ति ।
निवै सहस नोसाण न सुगिजै
वरह्यासौ नासौ वाजन्ति ॥ ११५ ॥

११२। (J)MNPU बलिबंध. B सनधि, MPU समध, JKN समरध, U रध,
B बंसाणी, U बरसारे, JU आसा, P सासा, B करि, J साधि, K साणी,
ALL बाहर, N हो (for रे), K वीरवर (for वर), N बाहर कोई वर
वीर हर (!), BNP हरबाणी J हरि, B गयो (for जाइ), K ओ गयो
(ditto).

११३। BK सांभलित, J संभलित, N संभलित, BJK धमल, JK(U) सद्
(for सर), BK सांभलि, N सालठर, K ठावे, N ठविषा, BM मंगल,
J मंगल, N मंगली, U किंगल.

११४। JM कारोवरि, BKM बाधि, NP बाध, B चितरान, BKMN निध,
N धुर, B ऊधे, K चौवै.

११५। J कचंडी, J मधि, P मधि (for मणि), NP मेधवध, JU चध, N
धिर, J धंत, U धंति, J शुधीर, NPU सुधीर, JU वरिषासां, KNU
वासा.

अलगी ही नैड़ी की ऊप्रमते
 देठालौ ऊच्यौ दलां दुह ।
 वागां डेरवियां वाहहये
 मारकुब्बे फेरिया मुह ॥ ११६ ॥

कठठी बे घटा करे कालाहणि
 समुहे आमहो सामुहै ।
 ओगणि आवै आङ्ग जाणे
 वरसै रत बेपुड़ी वहै ॥ ११७ ॥

हथनालि हवाई कुहकबाणा ऊबि
 होइ वीरहक गैगहण ।
 सिलहौं ऊपरि लोह लोह सर
 मेह बूँद माहे महण ॥ ११८ ॥

कलकलिया कुन्त किरण कलि ऊकलि
 वरसति विसिख विवरजित वाड ।

११६ । NP अलगा, JKPU नैड़ी, N नैड़ा, M नयड़ी, NP बीध, B उप्रमते, M उप्रमते. JPU ओप्रमते, K उप्रमते, N उप्रमते, J देठालो, U दीठाळ, M [देठा]ले ऊवा, BK ययो (for ऊच्यौ), JNU ऊच, K दले, BKN हुङ्ग, J वागुं, NU वागा, B डेरवीय, J डेरवीय, N डेरवीया, JU मारकुब्बे, K मारमते, J फेरिया, P फेरिया.

११७ । JMP बड़ा, BK कठठी करि बाबी घटा कालाहणि सामची, JKN(PU) आन्तो, M संमुची, J ओगिण, NPU ओगिणि, BKMN आबी, P बचिची (for वरसै), K रगत, P रति, J बेपुड़े, U बेपुड़, M वची.

११८ । N हथनालि, P ऊवाय, BK चोदय, M चोय, N चोवद, J नयेगदय, U नयेगदय, J सिलह अपरा, BK(M)N सिलह लोह अपरि, (M ८६), JPU चिरि, K मेघ, JU माचीं.

घड़ि घड़ि घड़कि धार धारुजल
सिहरि सिहरि समरवै सिलाउ ॥ ११९ ॥

कांपिया उर काहराँ असुभकारियौ
गार्जति नीसाणे गड़ड़ै ।
ऊजलियाँ धाराँ ऊवड़ियौ
परनाले जल रहिर पड़ै ॥ १२० ॥

चोटियाली कूदै चौसठि चाहरि
ध्रू ठलियै ऊकसै धड़ ।
अनंत अने सिमुपाल औभड़ै
भाड़ मातौ माँडियौ भाड़ ॥ १२१ ॥

रिख अकूणि तेणि रहिर रलतलिया
घणा हाथ हँ पड़ै घणा ।
ऊँधा पच बुदबुद जल आकिति
तरि चालै जोगणी तणा ॥ १२२ ॥

११९। N कुंति, BM किरणि, JU ककलि कलि, K कलिया (for उकलि),
B बरसन, JK(M)U वरजित, N वरपित, BKN विशेष, J धड़ धड़
धड़की, BK कलकि (for धड़कि), J सहरि, KN सिहर, M सेहर,
BKM संवरणि, J संसरनि, U संसर, BJKM सलाउ .

१२०। BJK कांपिया, BJMNU काहराँ, K कायर, BKU गार्जते, J गार्जते,
N जागवे, P गार्जते, J(K) गड़गड़, N गड़गड़, PU धारा, B
चोवडीयो, J उचडीयउ, K कपडीयो .

१२१। J चोटियाली, P चोटियालीउ, U चउटीयाळु, J कूँदि, N धड़
(for ध्रू), BP ठलीचे, J ठलीद, N लीयद, U पड़ियद (for ठलिये),
BM ससिपाल, K सिउ, BU ओभड़ौ, J कभड़ौ, M उभड़ै, BM
लानौ (for मातौ), N मावे, P मानद, J मंडीयउ .

१२२। BK रण, U रिणि, KN चंगण वेण, M रलतलीयो, N रलतलिया, P
रलतलीया वेण रहिर चंगण रण, B घनै, JMNU घने, BK हाथि,
JNU पड़ै, J उंधे, U जल बुदांबुदा, KM जल बुदबुद, (N)PU
आकिति, BM आकिति, MN तिरि, JU चाले, (N)P चाला, M
चालीया, BJNP(U) जोगणी .

बेली तदि बलिभद्र बापूकारै
 सत्र साबतौ अजे लगि साथ ।
 बूटै वाहवियै आ बेली
 हल जीपिस्यै जु वाहिसि हाथ ॥ १२३ ॥

विसरियाँ विसर जस बीज बीजिजै
 खारी हलान्हलीं खलान्ह ।
 बूटै कन्ध मूल जड़ बूटै
 हलधर काँ वाहताँ हलान्ह ॥ १२४ ॥

घटि घटि घण घाउ घाइ घाइ रत घण
 ऊँच छिच्छ ऊछलै अति ।
 पिड़ि नीपनौ कि खेच प्रवाली
 सिरा हंस नीसरै सति ॥ १२५ ॥

बलदेव महाबल तासु भुजाबलि
 पिड़ि पहरन्तै नवी परि ।

१२३ । M बलिभद्र तदि बेली, KP बलभद्र, B(J) बलिभद्रि, BJKU बापूकारै, P °रीया, PU सत्र, NP साबता, BJU बजौ, BM लम, J वाहबीर [वा], U ताँ बेली, J बव (for बल), NP जीपिसर, J ज, K सो (for जु), N जउ, B वाहसें, J(N) वाहसर, KM वाहसी, PU बाहिसर.

१२४ । (J)U विसरिया बीज जस बीज बीजिजै, P विसरी बार जस बीज बीजिजै, N जस बीज बीजियाँ, M बीजिर (for बीजिजै), U वरी, N वाहाहल, P वाहाहल, BJK(M)U बली, N सुंड (for बूल), K जल बोदे, J बूटि, M बड़दे (!), U राँ (for काँ), BJKPU बरना, JK(M)U बली.

१२५ । J reads the first line as follows: बीर रगत बलबलीया नीसक, K बार (for बौ), BJU बंच, N जंभी, BM बंभ, JU बंच, K बंच, K बच पड़ि, BN पिंड, M नीपनु, U चेच, KM सच (for सति).

राठौड़ राज प्रियोराज री कही ।

३५

बिजड़ा मुहे वेड़तै बलिभद्रि

सिराँ पुझ कोधा समरि ॥ १२६ ॥

रिण गाहटतै रामि [खलि^०] खलौं रिण

थिर निज चरण सु मेठि थिया ।

फिरि चड़ियै सङ्गार पेरताँ

केकाणाँ पाइ सुगह किया ॥ १२७ ॥

कण अक लिया किया अक कणकण

भर खसै भझियौ भिड़ ।

बलिभद्र खलै खलौं सिरि बैठी

चारौ पल ग्रीधणी चिड़ ॥ १२८ ॥

सरिखाँ सँ बलिभद्रि लोह साहिबै

वडफरि ऊझतै विरधि ।

भलाभली सति तोजि भझिया

जरासेन सिसुपाल जुधि ॥ १२९ ॥

१२६। JU तास, NU मुजां बलि, B पिंङ, N पिङ्, KNP पहरतद, JJ^० विजड़ा, N वडतद, P बैकुते, JU बैड़ीया, BJU बल^०, ALL^० भद्र, BJKN सिरा, J सवरि, M omits this stanza.

१२७। JKNU राम, ALL [खलि], K रण, P रणि (for 2nd रिण), J निथ, N निचलण (for निज चरण), BKMPU स, J मेठ, KNP मेठि, KU यथा, J फरि, K फिर, N फर, J सिंवार, KNP संचार, J फेरतर, K फिरता, U फेरता, KNP पाच, BM omit this stanza.

१२८। JKU कच लीया चक (चेक), M कच लीया चक, N चेक, J भार, KN भंजिया, P भंजीउ, N भङ्, M भझि. BKNPU बलभद्र, JKU बली (for बल्लै), M बलं बलं, KMN सिर, N बाडर (for बैठी), K गटप्रयो, N गिरिप्रयो, M चिड़ि, N चडि, J places this stanza between st. १२५ and st. १२९.

१२९। J सुधराँ, U सधराँ (for सरिचाँ), KP बल^०, ALL^० भद्र, J सारद, K सारीयो, KN वडफरि, M^० कर, PU ऊझाओ, JU विचड, MNP विचड, BK भलाभला, KN सचु, M सच (for सति), B तौईज, J तोज, K तरज, M तोजीज, N तोचिज, KMN भाजा, B जरासंध, KM जरासंध, BK सिसुपाल, M सचि^०, J जुड^०.

आडोअडि अकाबेक आपडे

वाग्यौ अेम रुकमणी वीर ।

अबला लेइ घणी भुंइ आयौ

आयौ ह्रँ पग माँडि अहीर ॥ १३० ॥

विलकुलियौ वदनि जेम वाकारगौ

सङ्गहि धनुखं पुणच सर सन्धि ।

क्रिसन रुकम आउध ह्देण कजि

बेलखि अणी मूठि द्रिठ बन्धि ॥ १३१ ॥

रुकमइयौ पेखि तपत आरणि रणि

पेखि रुकमणी जल प्रसन ।

तणु लोहार वाम कर निय तणु

माहवि किउ साँडसी मन ॥ १३२ ॥

सगपण ची सनसि रुकमणी सन्निधि

अणमारिवा तणौ आलोजि ।

अे अखियात जु आउधि आउध

सजे रुकम हरि ह्दे सोजि ॥ १३३ ॥

१३० । B आडोअडि, NP आडोअडि, B अेकैअेक, BP वादयड, K वागीड, MNJ(U) वागियौ, K अे, U अेक (for अेम), BJP वषमणी, NU रुकमिणी, K लीथै, N कभउ रहि (for आयौ ह्रँ) .

१३१ । N विलकुलियद, P °लीड, BJKNP वदन, BKM वाकारे, (J)U वाकारिड, P °रीयड, M नीय ग्रहि (for सङ्गहि), B पिणच, K पणच, N पिणच, JKU लसन, M लण्य, N क्रिसन, JKMP आउध, U लसन रुकम ह्देण आउधि करि, JNP बेलख, MU बेलक, P दड, B द्रिडि, J द्रिड, K दडि, NPU दड .

१३२ । M तपति, ALL आरण, BKN रण, MU रिण, P रणि, JP वष°, U रुकमिणी, M तणो, P तणउ, U तणु (for 1st तणु), U करि, J तण, M तन (for 2nd तणु), JMU माहव, MU बीयौ .

१३३ । BJKMP सनस, BJKP वषमणी, NU रुकमिणी, BN सान्निधि, K सान्निध, M सनधि, KM तणो, N तणउ, JKMU आलोज, N अवि-

निराउध कियौ तदि सोनानामी
केस उतारि विरूप कियौ ।
छिगियै जीवि जु जीव छिड़ियौ
हरि हरिगाखी पेखि हियौ ॥ १३४ ॥

अनुज अे उचित अग्रज हम आखै
दुसट सासना भली दर्ई ।
बहिनि जासु पासै बैसारी
भलौ काम किउ भला भई ॥ १३५ ॥

सुसमित सुनमित निज वदन सुग्रीड़ित
पुँडरीकाख थिया प्रसन ।
प्रथम अग्रज आखेस पालिवा
मिरिगाखी राखिवा मन ॥ १३६ ॥

कित करण अकरण अग्रया करणं
सगले ही थोके ससमत्य ।

याध, U चरईयात, K जो, B(K)N आवधि आवध, J(N) आवधि
आधुध, M सके, JKMU सोज .

१३४ । BM निरचाउध, JN निरचाउध, P निरचावध, K कीध, BKMN
तद, JPU [तदि], BN बैन (for सोना), JNPU उतारि, JU थिरीर,
M छिनीये, JKMNPU जीव (for जीवि), K जो, BJNPU छिड़िये,
B हु हरि, K सो हरि, MN जाधि (for पेखि).

१३५ । U अनंत (for अनुज), BK अग्रज ईव कहे अनुज अे अनुचित, U दुड,
JU वाचना, BKM ताच (for भली), JK बहिनि, BJK जाच, BK
बैसाही, (BM)NU कीच, K भली कीयो स कीयो भली भई, BM(N)
भली (for भला).

१३६ । K सुसमिति, N सुसमिति, U सुसमिति, M सुसजति सुमति, BJ सनी,
KP सुग्रीड़ित, MU सुग्रीड़ित, B(MN) P पुँडरीकाइय, J ° काच, K
पुँडरीक, U ° काच, B बीच, J बीच, K चचा, N चचो, M जीयो
(for थिया), BP प्रसन्न, BP चरिच, KMN चरिच, BMN खननचची,
J खननचचि, K खननचची, P खननचची, U खननचची.

हलिया जा इलगाया झूता

हरि सलै सिरि थापे हत्थ ॥ १३७ ॥

परदल पिछि जीपि पदमणी परणे

सजु सिरि अधिक वावरे सार ।

वह्ते कटक माहि वादोवदि

वाधण लागी वधाइहार ॥ १३८ ॥

ग्रह काज भूलि गया ग्रहि ग्रहि ग्रहगति

पूछीजै चिन्ता पड़ी ।

मनि अरपण कीधे हरि मारगि

चाहे प्रज ओटे चड़ी ॥ १३९ ॥

देखताँ पथिक उतामला दीठा

भाँखाणा उरि उठी भल ।

१३७ । JKNPU छन, JM मकरण (for चक^०), B चनिघाई, J मन्यथा, KPU चन्यथा, M चनिथा, BKM करण, N कीया चन्यथा (for चन्यथा करण), B चिनिछे, J समत्त, MP समथ, U समरथ, B चाखीची, PU जार, BK जिके (for जा), BK छगाया (for इल^०), N इलगा, PU चलगाया, JNP सासा, J थापी, BKU थापि, B चलि, K चाधि.

१३८ । MU पिच, BKU जीति, (J)PU वचमिची, N रुकमिची (for पदमची), BM read the second line as follows: चासंद जभे जया चेकार, and J as follows: चावा ग्रहि चारती जगारि, and K as follows: चासंद रोच जया चेकार, JKM कटक, K माहे, B मचा (for माहि), JU तद बेला (for वादोवदि), JU वधाईहार, U places this stanza between st. १३५ and st. १३९.

१३९ । B पिच, JKNPU गृह, BKU काजि, BKM ना, JN गृहि गृहि, U गृहे गृहे, BK गृहगति गृहि गृहि, BJKU मन, N चापच, P चापच, U चपच, K(P) कीपी, M कीपा, BKP मारग, K प्रजा, NP ओठर, N चढी.

नीलु डालु करि देखि निलाणा
कुससथली वासी कमल ॥ १४० ॥

सुगि आगम नगर सङ्ग साऊजम
रुकमणि क्रिसन वधावण रेम ।
लहरिउँ लियै आगि लहरीरव
राका दिन दरसगि राकेस ॥ १४१ ॥

वधाउवाँ ग्रिहे ग्रिहे पुरवासी
दलिङ्ग तथौ दीघौ दलिङ्ग ।
ऊकव ऊवा अखित ऊकलिया
हरी मोव केसर हलिङ्ग ॥ १४२ ॥

नर मारगि ओक ओक मगि नारी
क्रमिया अति ऊकाह करेउ ।
अङ्गमाल हरि नयर आपिवा
बाहाँ तिकरि प्रसारी वेउ ॥ १४३ ॥

१४० । B देखे, KMP देखे, N देखे, N पंचक, BKM पंथि पथिक, B उतावलि, K उतावला, M उतावली दीढी, JU दूरा पथि पथिक कतामल (°लि) देखे, JKMN उर, BKMNP नीली, J डाल, B तिथि, K तिथ (for देखे), ALJ नीलाया, K कुसल, M कुसली, N पासर (sic! for वासी).

१४१ । B आगमि, BKMNP नगर, BN सु सङ्ग, B सऊजम, N सऊजम, BJU रुकमणि, BU लसन, JKNP क्रिसन, M लण, U वधावण, BPU देखे, BM लहरी, K लहरि, N लहर, P लहरिउँ, J लीर, N आणे, KMP दिन, MP दरसण, B राकेसि.

१४२ । M बाधाउ, N बाधाया, BK महे महे, J महे महे, NPU महे महे, B पुरवासीवर, MN पुरवासीवे, NP दलिङ्ग, K तथौ, JU दिघा (for तथौ), BJMP दीङ्ग, U दीधु, P दलिङ्ग, K उकव, JM आउद (for ऊकव), J ऊउ, KU ऊवा, MN ऊवा, P ऊवा, BKNU केसरि, KPU हलिङ्ग.

१४३ । JKU मारम, P मारगे, N केक केक, JKU मग, P मारमि, BP क्रमियाँ, NP ताहु (for तथि), N करेउ, J अङ्गमालि, BN नयरि, N आपिवा, BK तिकरि, J तिकरि, P तिकर, JNPU प्रसारी.

बीजलि दुति दंड मोती चे वरिखा

भालरिचे लागी भाङ्गण ।

छत्रे अकास अमे औछायौ

घण आयौ किरि वरण घण ॥ १४४ ॥

मूकुरमै प्रौलि प्रौलिमै मारग

मारग सुरंग-अबीरमई ।

परि हरि सेन अमे पैसारगौ

नीरोवरि प्रविस्तन्ति नई ॥ १४५ ॥

धवलछरे धवल दियै जस धवलित

धखि नागर देखे सधण ।

सकिसल सबल सदल सिरि सामल

पुछप बूँद लागी पङ्गण ॥ १४६ ॥

जीपे सिसुपाल जरासिंधु जीपे

आयौ ग्रिहि आरतो उतारि ।

देखे मुख वसुदेव देवकी

वार वार वारै पै वारि ॥ १४७ ॥

१४४ । BMU बीजल, J बीजल, K बीजल, U दुति, B डंड, K मोतीचे (for मोती चे), BKN आकास, JPU आकास, BJKU अबकास, M अवि, U आया, BKMNP करि .

१४५ । BKMU मुकर, BKMN प्रौलि, JU प्रौलि, JN मारग, B अबीरमै, K अमर, JMNPU अमर, M पुर, BKM परसारो, J पैसारउ, NPU परसारउ, M नीरोवरि, J प्रविस्तन्ति, N पयसन्ति, P पदसन्ति, B नै, K नव, JMNPU नर .

१४६ । JM धमल, B अखि, BM धमलित, BJMKU धव, BJM नागरि, J पैषर, NP पैषे (for पैषे), BJKM धुधव, K सकुशल, J सदल सवल, BMN चिर .

१४७ । BJ(N) अवि जीपे, K यवि जीति, U युधि जीपे, P जधि (for जीपे), BKM सिसुपाल, BJU जरासंधि, BN [जीपे], K जीपे, B आवे, JKU आया, BKNU अखि, J अख, P अखे, B उचारे, J आरर, NPU उचारर, B पीपे (sic! for पै), N पय .

विधि सहित वधावे वाजिच वावे

भिन भिन अभिन वाणि मुखि भाखि ।

करै भगति राजान क्रिसन चो

राजरमणि सकमणि ग्रिहि राखि ॥ १४८ ॥

दैवग्य तेड़ि वसुदेव देवकी

पहिलौ ई पूछै प्रसन ।

दियौ लगन जोतिख ग्रंथ देखे

कदि परगौ सकमणि क्रिसन ॥ १४९ ॥

वेदोगत धरम विचारि वेदविद

कम्पित चित लागा कछण ।

हेकणि सुत्री सरिस किम होवै

पुनछ पुनछ पाणिगरहण ॥ १५० ॥

निरखे ततकाल त्रिकाल निदरसी

करि निरखै लागा कछण ।

१४८ । B सचिति, N वधावर, M वावे, N वावर, KPU भिन्न, N भिन्न, K अभिनव, NP [अभिन], K [वाणि], NP वाणि वणि, KMNU सुव, B छसव, JK छसन, MU छण्य, N छव, M की (for ची), B वणिमिणि, J ववमणि, U वकमिण. BP गृहि, J गृह, KNU गृह, M गिह .

१४९ । BK दैवगति, J दैवगन, M दैवगिण, N देवांगणि, PU देवग, U पहिलुं, JU [ई], M ची, J पूछर व, P पूरी, BKU कीधच व, M चो, U जोतिव, N देवर, BM कद, JPU कद (for कदि), BP ववमपी, J ववमणि, KN वकमपी, U वकमिण, BKU छसन, NP क्रिसन .

१५० । KN वेदोगति, M वेदोग, J धर्म, JKNP विचार, BMN वेदवंत, JP वेदविन, K वेदविन, J हेकणि, M चोकणि, K उपी, N बीध, P ची ची (for छपी), K सरच, N सरिच, P कं (for किम), JKNP पुनः पुनः, ALL पाणिग्रहण .

सगळे दोख विवरजित साह्यौ

झँतौ जई ऊँचौ हरण ॥ १५१ ॥

वसुदेव देवकी खूँ ब्राह्मणे

कही परसपर ओम कहि ।

ऊँचौ हरणि हयलेवौ झँचौ

सेस संसकार ऊँइ सहि ॥ १५२ ॥

विप्र मूरति वेद रतनमै वेदी

वंस आन अरजुनमै वेह ।

अरणी अग्नि अगारमै इन्धण

आऊति भित घणसार अक्केह ॥ १५३ ॥

पछिम दिसि पूठि पूरब मुख परठित

परठित ऊपरि आतपत्र ।

मधुपरिकादि संस्कार मखित

त्री वर ने बैसाणि तत्र ॥ १५४ ॥

१५१ । M निदरवे, N किरि, BK कवि (for करि), JNPU निरवय, K बितरण (!), BK करण (for करण), N चियणे, B दोषि, JU अदि, M जे, JP ऊँच, M ऊँचो .

१५२ । N प्रतई (for खूँ), B कहे, K कहि, N कहीच, P कहीचउ, U कही कच (for कही), N परखार, J ऊँइ, KP ऊँचउ, M ऊँचे (for ऊँचौ), JMU हरण, JP ऊँच, M ऊँचो, BJMU वेच, K वेच, K संस्कार, M संस्कार, (B)N करण (for ऊँइ), P कउ (ditto), J(M)U ऊँइ (ditto), K चिबइ (ditto).

१५३ । NPU रतनमय, BJK बाँच, NU वंन, U चार्ई, B चरिजबमै, M चरजबमै, N चरजुनमय, P चरजबमय वेचि, U चमल (for चमनि), B छति, J प्रन, KNPU छत, JKNU घनसार .

१५४ । B पछिम, J पछिम, M दिस, U दिशि, KU पूठ, JMP पठ परठित, N पठ चपि (for 2nd परठित), M चपपन, BKM मधुपरं, NPU मधुपरिकादि, BJNPU संस्कार, N मंडे, P मांडे, BK [वे], J बैसादि, K(N) बैसायो .

आरोपित आँखि सङ्ग हरि आननि
गरभि उदधि ससि मछे ग्रहीत ।
चाहै मुख अङ्गलि ओटे चढि
गावै मुखि मङ्गल करि गीत ॥ १५५ ॥

आगलै त्रिया प्री चौथै आरंभि
फेरा त्रिगिह इगि भाँति फिरि ।
कर साङ्गसट ग्रहण कर सँ करि
करो कमल चम्पियौ किरि ॥ १५६ ॥

पधरावि त्रिया वामे प्रभणावे
वाच परसपर जथा विधि ।
लाघी वेला माँगी लाघी
निगम पाठके नवै निधि ॥ १५७ ॥

दूलह ऊइ आगै पाछै दुलहणि
दीन्हा क्रम सृगहर दिसि ।
हँडि चौरी हथलेवै कूटै
मन बन्धे अक्षला मिसि ॥ १५८ ॥

१५५ । M आरोपित, J अँधि, BK आषण, JMU आनन, BJKMU नरभ, NPU मङ्ग, BJKNPU गृहीत, J चाहि श्रुष, M सुष (for सुच), B(M) आंगले, J अंगण, K आंगण, N अंगणद, P आंगणि, (B)KNP चौटाँ, J उडे चढ़ि, U सुष, PU किरि ।

१५६ । BKN आगलि, J आगिली, U आगद, BKU त्रिया (for त्रिया), JN त्रिय, U बी (for प्री), K चौथो आरंभ, U चौथि आरंभी, J चिपद, N चिपदर, J दच, U फिरद, BK संगुह, JNU सांगुह, B वेी, BK कर (for करि), N(P) कमल करी, U चंपनउ, N करि ।

१५७ । BJK पधरावी, JKMU बी, P प्रभरावी, N पधरावद (for प्रभ^०), KU परसर, BKPU जथा, J यक (for जथा), NP मांगे लीधी, BKNU जवे ।

१५८ । J आगद ऊइ पाछि, M आगै ऊवा, वंछे, K वेीचदर, J दिषा, U दिषी, K हाँडि, M चंघरी, KM(N)U हथलेवो हूटी, P हथलेवा हूटी, B गांधे, M गाधा, N बंधद, MN बंधलाँ, J मिसा ।

आगै जाइ आलि केलिग्रिह अन्तरि
करि अङ्गण मारजण करेण ।

सेज वियाजि खीर सागर सजि
फूल वियाजि सजे तसु फेण ॥ १५९ ॥

आभा चित्र रचित तेणि रँगि अनि अनि
मणि दीपक करि सूध मणि ।

मौडि रहे चन्द्रवा तगै मिसि
फण सहसे ई सहसफणि ॥ १६० ॥

मंदिरन्तरि किया खिगन्तरि मिलिवा
विचित्रे सखिअे समाव्रित ।

कीधै तिणि वीवाह संसक्रित
करण सुतण रति संसक्रित ॥ १६१ ॥

सङ्गड़ित समसमा सन्धा समयै
रति वष्कति हकमणि रमणि ।

पथिक वधू द्विटि पङ्क पङ्कियाँ
कमल पत्र सूरिज किरणि ॥ १६२ ॥

१५९। U आगलि, B °ग्रहि, JKNPU °ग्रह, B चंगवि, KP मारजन, B सेण, ALL विद्याज, U सभि, J ग्रहि (for सजि), KM सके, K तस .

१६०। KNP° देण, BJK रंग. N मिणि (for करि), BJMU मण, N मंडि, B चंद्रवा, M चांद्रवा, U फणि, BM वी, BJKM °पण .

१६१। B मंदिर चंतरि, J मंदिरांतरि. (M)N मंदिरचंतर, M चिचंतरि, N चचंतर, BMU मिलिवा, KNPu समाव्रित. M कीधो, NP कीधा, B तणि, K तिण, N जिण, (J)NPu संसक्रित, K संक्रित, M सचसक्रित, B कुमिणि, K कुमिण, M सुतनि, NP सुतनु .

१६२। N(P) संकुचित, J संक्रा, JNPu समयै, BKMNU संक्रित, J संहर, P वंक्षिति, BJU वचमणि, ALL रमण, J द्विटि, KNPu द्विटि, M दीडो, KN पंथिया, BJKNPU किरण .

पति अति आतुर त्रिया मुख पेखण
निसा तणी मुख दीठ निठ ।

चन्द्र किरण कुलटा सुनिसाचर
द्रवड़ित अभिसारिका मिठ ॥ १६३ ॥

अनि पंखि बन्धे चक्रवाक असन्धे
निसि सन्धे इम अहो निसि ।
कामणि कामि तणी कामागनि
मन लाया दीपकाँ मिसि ॥ १६४ ॥

ऊभी सऊ सखिअे प्रसंसिता अति
क्रितारथी प्री मिलण क्रित ।
अटति सेज दार वोचि आऊटि
सुति दे हरि घरि समाखित ॥ १६५ ॥

हँसागति तणी आतुर था हरि सँ
वाधाऊआ जेही वहे ।
सूँधावासि अनै नेउर सदि
क्रमि आगै आगमन कहे ॥ १६६ ॥

१६३ । B दंपति (for पति), BM चीय, P ची, ALL सुष (for मुख), BPU देषण (for पै°), K दीठो, B निठि. BKN चंद, B किरणि, J इमड क, M द्रवड़ति, U द्रिविड कि, KN हडि, P हठ .

१६४ । B इन, NU अन, BJMU संघ, (B)JNPU संघइ, B चक्रवाक, (B)JNPU असंघइ, B नेसि, KM नेसे, JNP संघइ, B संधि, JM [रस], K कामिण, MNPU कामिणि, ALL कामिणी (for कामि), BJKM तणा, M कामागिनि, N °गणि, BPU लीया, P दीपका .

१६५ । BM सच, JK सचि, KN अन, J इति, JU छतारया, M छतारय, BJM त्रिय, K प्रीय, U त्रिय, BMNPU छन, JK छन, B अठन, M अठिन, BU द्वारि, M द्वारे, ALL विचि, BM आचडि, ALL शुति, J हरि घरि दे, BNPU समाखित, J °जिता, K °छता, M °शुति .

१६६ । BKM संवागय, KM तणा, KMU यया, NP लीया, B सै, N वाधाक आगे ची, B जही, KM जिची, J लीची, K वलेक, P वहे वचस, K

अवलम्बि सखी कर पगि पगि ऊभी
 रहती मद वहती रमणि ।
 लाज लोह लङ्गरे लगाये
 गै जिम आणी गैगमणि ॥ १६७ ॥

देहली धसति हरि जेहड़ि दीठी
 आयाँद को ऊपनौ उमाप ।
 तिणि आप ही करायौ आदर
 ऊभा करि रोमांस आप ॥ १६८ ॥

विहि मिलो घड़ी जाइ घणूँ वाँकता
 घणूँ दीहा अन्तरै घरि ।
 अङ्कमाल आपे हरि आपणि
 पधरावी ची सेज परि ॥ १६९ ॥

अति प्रेरित रूपि आँखियाँ अत्रिपत
 माहव जदिअपि त्रिपत मन ।
 वार वार तिम करै विलोकन
 धरा मुख जेही रङ्ग धन ॥ १७० ॥

सौधावास, N लछंभा°, JKMNPU वास, BJP नूपर, JMNPU सद,
 BJMNPN क्रम, N आनखि, K आननि आनन कहिउ, BJM आनन,
 N कहर .

१६७। B चंविखंवि, K चंविखंवि, P चंविखंवि, U चंविखंवि, BM करि, B
 मदि, J वदता, लांनरे, B लगायै, JU लगायै, KNPV मय, J आँउ,
 BKNPU मयममणि .

१६८। JKM धसत, BU जेहरि, J जेहरि, P आनंद, K कोई, B कोई
 चवो, N कोई चयउ, P को कु चयउ, J को कु चयउ, BKMN आमाप,
 K तिष ही, MU तिष, NP आवै, K [ही], P ह, J कराया जजन,
 J किरि, B रामाँची, KM रोमांस .

१६९। BM बहि, JU वर, P मिलावें JU बड़ी मिली, KN बाँहता, BK
 . ववा, JU ववाँ दीवाँ, KM दीव, U आनरे, BJK बाँपव, J डेलु .

१७०। MP प्रेरति, JKMNPU रूप, K आँखि जो, B चंविपति, N चंविपति,
 B अदिपि, JKNPV चयपि, M अचपि, BNP चिपति, KM चिपति

राठौड़ राज प्रिथीराज री कह्यो ।

४७

आजाति जाति पट घूँघट अन्तरि
मेलण अक करण अमली ।

मन दम्पती कटाछि दूति मै
निय मन सूत्र कटाछि नली ॥ १७१ ॥

वर नारि नेत्र निज वदन विलासा
जागियौ अंतहकरण जई ।
हसि हसि भूहे हेक हेक ऊइ
ग्रिह बाहिरि सहचरी गई ॥ १७२ ॥

अकान्ति उचित क्रीड़ा चौ आरंभ
दीठौ सु न किहि देवि दुजि ।
अदिठ असुत किम कहणौ आवै
सुख ते जागणहार सुजि ॥ १७३ ॥

पति पवन प्रारथित त्री तत्र निपतति
सुरत अन्ति केहवी सिरौ ।

P तिथं (for तिम), B विलोकष, NP धषि, K नेहो, N जेरा, P जेषां, U जीषा, K घष (for धन) .

१७१ । JK(M)NPJ आजाति जाति, K घंतर, (B)NP मिलिषे, K मेले (for मेलण), K अमिली, BJK दंपति, J कटावि, KMNPU कटाव, JN दूत, B मनि सूत्र, N inverts the order of st. १७१ and st. १७२ .

१७२ । BJK विलासी, M विलासित, JN अंतकरण, J(NP)U धूषां, K धूष, B होय, J होइ, JKNPJ गृह, BJP बाहिरि, KMN बाहिर .

१७३ । JU अकान्ति, (K)M अकान्ति, N दीठौ, PU दीठ, J किरि, P कषि, K किं, B कों (for किरि), JKMNPU देव, JPU दुज, BN अदीठ, M अदिठ, BKPU असुत, (M)N अशुति, M कषपी, U जावर जावणवार, JP तर, M ते, JKNU सुज .

गजेन्द्र क्रीड़तां सु व्याकुलगति
नीरासयै परि कमलिनी ॥ १७४ ॥

कीधै मधि माणिक हीरा कुन्दण
मिलिया कारीगर मयण ।
स्यामा तण्हे लिलाटि सोहिया
कुङ्कुम बिन्दु प्रसेद कण ॥ १७५ ॥

त्री वदनि पीतता चिति व्याकुलता
हियै भ्रगभ्रगी खेद ऊह ।
घरि चखु लाज पगे नेउर धुनि
करे निवारण कण्ठ कुह ॥ १७६ ॥

तिणि तालि सखी गलि स्यामा तेही
मिली भमर वाराजु महि ।
वलि ऊभी यई घणा घाति वल
लता केलि अविलम्ब लहि ॥ १७७ ॥

१७४ । BKNPU पवण, JM पवण, BK पारधित, M पारधित, BN कीय, M तन, BJN निपतित, JKU चंत, J केवही, BJMNPU त्री, K वनी (for चिरी), M गजिंद्र, BM क्रीड़ता, JNPU क्रीड़ित, BKM [ह], JNPU स, NPU वियाकुल^२, BK कंवि गलित, J कि विगलित, M चिर गलित (for स व्याकुलगति), BJKM नीरासर, NP(U) नीरासय, J कमलिनी .

१७५ । M कीधो, N मधि (for मधि), (K)P मिलियड, M मिलिये, BJ सामा, N तण्ड, J ललाट, KMP लिलाट, N निलाट, U ललाटि, N सोचर, J झूझ, BK कुंजु बिंद .

१७६ । ALL वदन, JKNPU चित, M चित, JK व्याकुलिता, J हीर, KNPU चीवर, K धमधमी, M दमदमी, JU ऋष, K ऊर, M ऊव (for ऊह), M धर चवि, JU चष, M कंडि कऊव, B omits this stanza. M places it after st. १७७ .

१७७ । K तिष, KNU तास, B सामा, M भवर, BK भाराज, MP भाराजु, U यो, K चषो, J घास (for घाति), N घाति घणा वलि, JMNPN चवचंव, KU चविचंवि .

पुनरपि पधरावी कन्है प्राणपति
सहित लाज भै प्रीति सा ।
मुगत केस तूटी मुगतावलि
कस कूटी कुद्र घण्टिका ॥ १७८ ॥

सुखि लाधै केलि स्यामि स्यामा सँगि
सखिअे मनरखिअे सँघट ।
चौकि चौकि ऊपरि चित्रसाली
ऊइ रहियौ कहकहाहट ॥ १७९ ॥

राता तत चिन्ता रत चिन्ता रत
गिरि कन्दरि घरि बिनहै गग ।
निद्रावसि जग बेऊ मच्चानिसि
जामिअे कामिअे जागरण ॥ १८० ॥

लिखमीवर हरखि निगरभर लागी
आयु रयगि नूटन्ति इम ।
क्रीड़ाप्रिय पोकारि किरौटी
जीवितप्रिय घड़ियालु जिम ॥ १८१ ॥

१७८। NP पधरावे, BKMNPUI भय, J भय, M प्रीति, J स्या, K कहा
(for सा), JK सुगति, BJKP तूटी, U तूटी (for तूटी), K कर (for
कस), P तूटी (for तूटी), BK कुद्र, P घिद्र

१७९। ALL सुख, M लाधी, BJK स्याम (for °मि), NP स्यामि, B चुंक चुंक,
J चुक चौक, K चौक चौक, U चुंक चौक, B चोय

१८०। BNP(M) राता तति चिन्ता रति राता, U राता तत भर चिन्ता रत
राता, K कंदर घर, J बिऊ, NPU बिनहै, N गिरि, K वष (for गष),
BJP °वस, K जमि, N चोच, J ऊवि (for चोऊ). B बियौ (ditto),
KM वयौ (ditto).

१८१। NP लपमी°, U लपिमी°, JK चरण, BM निगरभरि, BJK(M)
चाउ, KMU रयग, BK नूटन्ति, J नूटन्ति, M तुडती, BJK °प्री,
BJKMN पोकार, BM जीवित°, JK °प्री, P घड़ियालि.

गत प्रभा धियौ ससि रयणि गलन्ती
 वर मन्दा सति वदन वरि ।
 दीपक परजलतौ इ न दीपै
 नासपरिम सूरतनि नरि ॥ १८२ ॥

भेली तदि साध्रि सुरमण कोक मनि
 रमण कोक मनि साध्रि रही ।
 फूले छड़ी वास प्रफूले
 ग्रहणे सीतलता इ ग्रही ॥ १८३ ॥

धुनि ऊठि अनाहत सङ्ग भेरि धुनि
 अरुणोद थियौ जोग अभ्यास ।
 माया पटल निसामै मञ्जे
 प्राणायामे जोति प्रकास ॥ १८४ ॥

सङ्गोगणि चीर रई कैरव खी
 घर छट ताल भमर गोघोख ।
 दिखयारि ऊगि अतलाई दीघा
 मोखियाँ बन्ध बन्धियाँ मोख ॥ १८५ ॥

१८२ । JK प्रभात, N प्रभाति, JK(M)N चयच, KN मरि, JKM रचच, BNP माँदा, K सती, BNPU सर, JK वर, K तौद (for र), KM नासपरम, BKM सूरतन, JK नर ।

१८३ । BJKN मिली, BK तद, BJKM साध, U साधि, J सुरमणि, K मन, M मणि (for 1st मनि), J मणि (for 2nd मनि), BU साध, JKM साध, J प्रफूलित, BJKM P [र] ।

१८४ । KN ऊठी, U उठी, M अनाहत, N भेरि संव, JM भेर, JKMNPU चयचोदय, K(M)N चयच, P [थियौ], KN(U) निशामच, K प्राणायामद, N प्राणियाँ मर, M प्रयामै, U जोति, M परकास ।

१८५ । JKU संजोगिनि, BN संजोगिनी, M ०निच, N रही कचि रंभ च (sic), JKMPU श्री, P चरि, J अमर, M अंवर, BP नखचोच, N नखोचोच, BJKNP दिखयर, M दखीयर, J प्रमड (for कजि), U अतलाई, NP मोखी, BK(M)N दीघी ।

वाणिजाँ वधू गो वाहू असे विट
 चोर चकव विप्र तीरथ वेल् ।
 सूरि प्रगटि अतलाँ समपिया
 मिलियाँ विरह विरहियाँ मेल ॥ १८६ ॥

नदि दीह वधे सर नीर घटे निसि
 गाठ धरा ब्रव हेमगिरि ।
 सुतह छाँह तदि दीध जगत सिरि
 सूर राज क्रिय जगत सिरि ॥ १८७ ॥

आकुल था लोक केवि ऊअ अचरिज
 वञ्चित छायाअे विहित ।
 सरा हेम दिसि लीघौ सूरिज
 सूरिज ही त्रिख आसरित ॥ १८८ ॥

खोखख पङ्क कुमकमौ सलिल सरि
 दलि मुगता आहरण दुति ।
 जलक्रीड़ा क्रीडन्ति जगतपति
 जेठ मासि ओही जुगति ॥ १८९ ॥

१८६ । B(M) वाणिज, KU वाणिज, BN गज, M वध, B वसरे, JU वचर, NP वचर, K वचिन्, BMN वचवि, K चकवा, JKM वेलि. ALL खर, B प्रगटि, K प्रगड, JU प्रगटि, KP चेतला, BM समपीयो, K समरयो, N समपियव, P समर्पिया, JK मेलि.

१८७ । M वधौ, N वधर, घडर, BK इवि, BJ सुतर, KNU सुरतव, B तद, BK जगव, P जगति, J सिर, JK राव, BK(M) लीघौ, N लीघद, JP जगव, M सिर.

१८८ । KM था, NP(U) थिया, BK(N) केवयो (for केवि ऊअ), JPU जव, B अचरिज, M तो अचरिज केवो (for केवि ऊअ अचरिज), M विचिति, B लीघौ हेम दिसि, K लीध हेम दिसि, M सूर हेम दिसि लीघौ सरयो, JKMPU हव, N विचव, M आसरिति.

१८९ । ALL श्रीवंड, B कुमकुमौ, JKMPU कुमकमव, JMU दव, M मुकता, U मुक्ता, BKM आभरव, J जगव, जेठव, KM माव, M वेवरी.

मिलि माह तणी माऊटि सँ मसि वन
तपि आसाठ तणी तपन ।

जन नीजनपणि अधिक जागियौ
मध्यरानि प्रति मध्याह्न ॥ १९० ॥

नैरन्ति प्रसरि निरधरा गिरि नीभर
धणी भजै धणि पयोधर ।

भोले वाइ किया तर भङ्कर
लवली टहन कि लू लहर ॥ १९१ ॥

कसतूरी गारि कपूर ईंट करि
नवै विहगौ नवी पणि ।
कुसुम कमल दल माल अलङ्कित
हरि क्रीड़े तिगि धवलहरि ॥ १९२ ॥

ऊपडी धुडीगव लागी अम्बरि
खेतिअे उजम भरिया खात्र ।
मिगसिरि वाजि किया किङ्कर मिग
आद्रा वरसि कोध घर आद्र ॥ १९३ ॥

१९०। BK(M)N माऊटि, P माऊति, B सौं, JKNP मिसि, U मिस, तपनि,
JP जष, B नीजनपणि, J निर्जण^०, K नीजन पति, P नीजनपिणि,
J जाणीय, K जाणीइं, B मधिरानि, JKP मध्यरानि, N माध्याह्न ।

१९१। BK नैरन्ति, J नैरान्ति, U नैरति, BKU प्रसर, J प्रसर, MNPU
निरधन, M गिर, B निभरि, JK निभर, JNP धनी (for धनी),
BJKNU धण (for धणि), M धनि (ditto), N वाधु, BJ तर
B(M)N लवली, J लवली, K लवली, MU लहरि ।

१९२। J ईडि, NP नवउ विहाणउ, BU विहाणे K णी, N पति (for परि),
JM कुसम, KMN अलङ्कित, U क्रीडति, K तिण, M तिणि क्रीड़े, BJ
धमलहरि, KN धवलहर, M धवलहरि ।

१९३। U ऊपडी धुडीगव, (B)KN भूलिरवि, M रजीरवि, (B)JKU
वेनीवे, M वेनीवे, JKNPU उजम, J मिगसिर, KNU खगिरि,

बग रिखि गजान सु पावसि बैठा

सुर सूता थिउ मोर सर ।

चातक रटै बलाकी चञ्चल

हरि सिगागारै अम्बहर ॥ १८४ ॥

काली करि काँठलि ऊजल कोरगा

धारे सावगा धरहरिया ।

गलि चालिया दिसोदिसि जल ग्रभ

थम्भि न विरहिया नयगा थिया ॥ १८५ ॥

वरसतै दड़ड़ नड़ अनड़ वाजिया

सघगा गाजियौ गुहिर सदि ।

जलनिधि ही सामाइ नही जल

जलबाला न समाइ जलदि ॥ १८६ ॥

निहमे वृठौ घगा विगा नीलाणी

वसुधा थलि थलि जल वमइ ।

प्रथम समागमि वसत्र पदमणी

लीधे किरि ग्रहगा लसइ ॥ १८७ ॥

P मगसिर, U वायइ (for वाजि), BM यथौ बैरी (for किया किहर), NP झउ बदरी (ditto), ALL सग, BJKNPU चाडे, J वरस, N कीधउ, P कीयो, B/M)NP भुइ (for घर) .

१८४ । BMN रिष, K चष. [छ] पावसे, JM पावष, B थिष, KM यथौ, U थिथौ, B चातिग, M चाचिग, K चातिक रठति बलाइकी, N बलाइकि, B हर. K सिंगारइ .

१८५ । K उज्जल, B भारी, BJKNPU वावण, M संवष, J हालीया (for चालिया), JB(M) दिसादिसि, PU दिशोदिश. BKM थंभै, JN थंभइ, U विरहिय नयन, K नैज, M यथा .

१८६ । J वरसति, PU दड़ड़ि, N अनड़, U सघन. K सद, MN जलनिध, (K)MN समाइ, K जलद .

१८७ । B निहसे, K ०सै, BJ विष. K वष, M घर विष, K नीलांषा, निवसे, BKMN समागम, N वसत, MPU पदमिनी, JN ०मिनी. K(M)NU लीधइ, KN करि, JU ग्रहगे, J लभइ (for लसइ) .

तब लता पल्लवित त्रिणे कङ्कुरिव
नीलाणी नीलम्बर न्याइ ।
प्रियमी नदिमै हार पहिरिया
पहिरै दादुर नूपुर पाइ ॥ १९८ ॥

काजल गिरि धार रेख काजल करि
कटि मेखला पयोधि कटि ।
मामोलौ बिन्दुलौ कुँकुँमै
प्रियमी दीघ लिलाट पटि ॥ १९९ ॥

मिलियै तटि ऊपटि विधुरी मिलिया
धखि घर धाराधर धखी ।
केस जमण गंग कुसुम करम्बित
वेणी किरि त्रिवेणी वखी ॥ २०० ॥

घर स्यामा सरिस स्यामतर जलधर
घेघूँचे गलि बाह्या घाति ।
अमि तिखि सन्ध्या वन्दण भूला
रिखिय न लखे सकै दिन गति ॥ २०१ ॥

१९८ । BM तर, J पल्लवति, N पल्लव तषउ, B बिष, K हण, JPU हणे, BM कङ्कुरिवे, (K)PU कङ्कुरित, N कङ्कुरति, P नीलम्बरि, U नीलम्बर, BK प्रियमी, NPU प्रियमी, N नदिमय, B हारि, BKMU पहिरिया, NP परडिया (for पहिरिया), P पहिरिया (for पहिरै), NP नेउर ।

१९९ । JKU काजल, M गिरि, EMNP रेख, JU किरि, M पयोधि, BK प्रियमी, NU प्रियमी, BNPU लिलाट ।

२०० । BK मिलीयो, J मिलीइ, M मिलीया, BMP तड, B ऊपड, K ऊपडि, B विधुरी, J रे, N विधुरी, J मिलिया, K मिलीया, BJKMU घण घर धाराधर, JM(U) जसुन, (N)P जवण, JM कुसुम, M कुरम्बित, MPU किरि, N करि, K के (for किरि), BM वेणी (for वि°), P त्रिवेणी ।

२०१ । NPU स्यामा, BKM सरस, M स्याम तन (for स्यामतर), BJM घेघूँचे K घेघूँचेय, BJK गल, M जल (for गल), BN बांघा, J(M)U बांघा, KP बांघा, BJKU अम, KM तिष, BU वन्दन, B(N) रिखियै, J रिखिइ, KP लखय, M रिष दी, B लिषि, K लष, NP लषी ।

रूठा पै लागि मनावि करे रस

लाघी देह तगौ गिणि लाभ ।

दम्पतिअ आलिङ्गन दीधा

आलिङ्गन देखे घर आभ ॥ २०२ ॥

जलजाल खवति जल काजल ऊजल

पीला हँक राता पहल ।

आधोफरे मेघ ऊधसता

महाराज राजे महल ॥ २०३ ॥

करि ईँट नीलमणि काढू कुन्दग

थम्भ लाल पट पाचि धिर ।

मँदिरे गौख सु पदमरागमै

सिखर सिखरमै मँदिर सिर ॥ २०४ ॥

धरिया तनि वसत्र कुमकमै धोया

सुधा प्रखोलित महल सुखि ।

भर खावण भागव भोगविजै

रकमणि वर खेहवी रुखि ॥ २०५ ॥

२०२ । JKPU रुठा, BJK पाय, NPU पय, J लागइ, NP मनावि करे रस, N लाघउ, JK गणि, P गिण, J आलिङ्गण, JU दीघउ, J आलिङ्गित ।

२०३ । BKMNU अबति, P अबत, U कज्जल, K खज्जल, B पीयला, KMU चक, J केई (for चेक), U आधोफरे, J °फरे, BM औधसता, J ऊधरसता, M महाराजि, BU राजे ।

२०४ । BKM काढो, B कुँदणि, J खंभ, U वभ, K पाच, M पाठ (for पाचि), B मँदरे, K मँदिर, M गोये, K सौ, NU °रागमय, BNP सिपरि, B सिपरिने, N सिपरि किच, P सिपर कीच, सिरि ।

२०५ । B धरिये, K धरीयै, J धरीयां, K तन, J तिण, N तेणि, PU तिणि (for तनि), K वल, B वसत, BK कुमकुमद, JMN कमकमद, P कमकमे, U कुंजुमे, JU धोयां, BK मोंधा, J श्रुधा, M सुधै, BM ववसिति (for

वरिखा रितु गई सरद रितु वलती
वाखाणिस्तु वयणा वयणि ।

नोखर धर जल रहिउ निवाणे
निधुवनि लज्जा ची नयणि ॥ २०६ ॥

पोलाणी धरा ऊखधो पाकी
सरदि कालि ओहवी मिसी ।
कोकिल निसुर प्रसेद ओस कण
सुरति अन्ति मुख जेम सुची ॥ २०७ ॥

वितये आसोज मिले नभि वादल
प्रिथी पङ्क जलि गुडलपण ।
जिम सतगुरु कलि कलुख तणा जण
दिपत ग्यान प्रगटे दहण ॥ २०८ ॥

गोखीर खवति रस धरा उदगिरति
सर पोइणिओ थई मुखी ।

प्रको^०), K धवलत (ditto), J प्रवलित (ditto), U प्रवालित (ditto), JU सवलित, ALL लुप, BKM भर, BMU आरुषि, JKP आरुष, N सारुष, B भाद्रवि, M भाद्रवै, K भांगवीयै, M भोगवै, BJPU वरुषि, B वरि खेवडी, BJKMNP वष .

२०६। BM रिति, KN रति, U रतु, J सरद, KU सरद, K वाषाषि, BP वाषाषि, B वइषो वइषि, K वैषा वैष, B नोवरि, N नोवरि जल धर, P धरि, K [धर] जलषि, BK रछी, NP रछउ, J रछे, M निधुवन, JKN नयण .

२०७। BM खोषधी, KM सरद, J काल, JMNPU खी, (J)N जस, BM सुरता, JKN सुरत, BJMNPU जिम, KM खी .

२०८। BM वितले, K वितिजे, NP वितिजे, K मिलै, JKMNU नभ, BN इषी, K प्रथवी, JNU जल, NP गुडलपण, B गुरि, M गुर, J सद्-गुर, N सदन नृष, (N)P मिलि (for कलि), U जल (for जष), BK दीपति, JN दिपति, M दीप, U ज्ञान, MU प्रगटी, PU दहण .

वली सरदि सगलोक वासिअ
पितरे ही सितलोक प्री ॥ २०९ ॥

बोलन्ति मुऊरमुऊ विरह गमै वे
तिसी सुकल निसि सरद तगी ।
हंसगी ते न पासै देखै हंस
हंस न देखै हंसगी ॥ २१० ॥

ऊजले अदरिसण निसि उजुआली
घगूँ किस्सूँ वाखाण घगौ ।
सोलह कला समाइ गयौ ससि
ऊजासहि आप आपगौ ॥ २११ ॥

तुलि बैठौ तरणि तेज तम तुलिया
भूप कगौ तुलता भू भाति ।
दिनि दिनि तिणि लघुता प्रामै दिन
राति राति तिणि गौरव राति ॥ २१२ ॥

२०९ । BM गजपीर, ALL अवति, K पोषण, M थोथ, N थयड, JPU सुथी
KM सुथीथ, N सथी, J वले, BJKM सरद, BK अगलोग, M सरग-
लोक, K पितरां, B मातलोक, J छित', K सत्य', MNPU सत',
KM प्रीथ .

२१० । K मऊर मऊर, MN(P) मऊरमुच, U मुऊरमऊ, KP सुकल, P निच.
JP सरदि, BK त, J ति. P तिणि. U तिष (for ते'), N नित (for
ते' न). M तस(ditto), पासलि नवि (for ससि देखै), J रैवद (for
देखै) .

२११ । JU कजलां, N कजली, BU अदरसणि. M निस. BJ अजुआली.
KU उजुआली. M उजवाली, B घषा, J घषड. P घषड, B कियो,
J किसड, B बाषाणि घषो, J सोल कला सामाइ, B जोजासैदे (sic),
J(M) उजासइ, U कजासं दि. J बापो (for आप), B आपपो .

२१२ । P बइठा, B तबणि, K तबण, PU कषय, NP तुलिता, BK भुंर,
N भूव, KN भांति, BKU दिन दिन, NP दिषि दिषि, MNU तिष,
(M)N पामइं, J दिष, M तिष .

दीधा मणिमंदिरे कातिक दीपक
 सुची समाणियाँ माँहि सुख ।
 भीतरि थकी बाँहिरि हम भासै
 मनि लाजती सुहाग सुख ॥ २१३ ॥

छवि नवीनवी नवनवा मन्होछव
 मंडियै जिणि आगन्दमई ।
 कातिग घरि घरि द्वारि कुमारी
 धिर चीचन्ति चित्राम थई ॥ २१४ ॥

सेवन्ति नवी प्रति नवा सवे सुख
 जग चाँ मिसि वासी जगति ।
 रुकमणि रमण तणा जु सरद रितु
 भुगति रासि निसि दिन भगति ॥ २१५ ॥

बेहिज परि थई भीरि कजि आयाँ
 धनझै अनै सुजोधन ।
 मासे मगसिर भलै जु मिलियौ
 जागिया मीँटि जनार्जन ॥ २१६ ॥

२१३। BP दीधा, K °मंदिर, BJNP कातिग, K कातिके, JM समाँति, K समाणीय, B थका, K थो (for थकी), BJKN बाहिर, M बाहिरै [हम], BMU जिम मनि, JKN मन, N सोहाग, BM सुणि ।

२१४। M छवि, JKU नवनवी, B नवी नवनवा मन्ही मन्होछव, JK मन्होछव, BK मंडीयै, J मंडीर, K जष, U जिष, B जर, J जरि (for जिषि), K वारि (for द्वारि, N धिरि, J चित्रांत, M चित्रति, N चित्रदं ।

२१५। J नवि, K नवै, M नवे (for नवी), BKM नवै, NP नवख, JU नवि (for नवा), K सेवै (for सवे), BJN चा, BJP चपतिषि, U रुकमिष रमणि, B ति (for जु), K तिष (ditto), B रिति, K रति, M रति, BNU भुगत, J भगत, J रास, U रासि निशि ।

२१६। BJ चोह, MNU चोहो, N [ज], P पर, BJKMNU भीर, JMNPU धनंजय, B झजियै, JPU नर, JKNPU सुजोधन, M मासे मगसरि,

फिरियौ पछि वांउ ऊतर परहरियौ

सऊखे सूखव उर सरग ।

सुयंग धनी प्रियमी पुड़ भेदे

विवरे पैठा बे वरग ॥ २१७ ॥

ऊखे घटि नदी हेमे हेमालै

विमल खिङ्ग लागा वधया ।

जोवनागमि कटि क्रिस थायै जिम

थायै थूल नितम्ब थगा ॥ २१८ ॥

भजन्ति सुग्रह हेमन्ति सीत भै

मलिन सुतनु कोई वहे मगि ।

कोइ कोमल वसन्ते कोइ कमल

जगा भारियौ रहन्ति जगि ॥ २१९ ॥

(B)J(M)U भलउ, BJ ज, K जो, M सुषीयो (for मिखियो),
BJMP मीठ, BJKMP जनारजन, N जनारजन, U जनारदन .

२१७। K फिरिया पछिम, M फिरिथै पिछ, J फिरि वायु पक्षा, BJM वाह,
PU बाब, N बाधुनर, JKU उत्तर, K परहरिया, M फिरिहरिया, K
सऊवर, M सऊवे सऊवो रस रंग, N सुरंग, P भुवंग, MN भयो, B
प्रयमी, K वचवो, N विचरंग (for बे वरग), M बेव रंग (ditto) .

२१८। B होवे, JU ऊवि, KNP ऊवह, BKN घट, JMNU चेन, P हेमि,
N हेमालय, U हिमालय, BJKNPU छंग, M चम, K शोवनबागम,
J क्रिस कटि, BKNP छस, U छस, J याह जिम याह .

२१९। J भजन्ति, MN भजति, BJNU सुग्रह, K सीषर, M सुषिदि, P
सुग्रहे, BJKMNU हेमन्त, NP भय, U मिशन, BK(M) मिलि मिशि
तन (for मलिन सुतनु), BJKC कोई (for केह), M को (ditto),
JPU मग, K वले, N वसच, J कंवल, P जिषि, U जिष, MN
भरिया, J जग .

दिन जेही रिणी रिणाईं दरसणि
 क्रमि क्रमि लाग्ग सङ्कुड्ग ।
 नीठि कुडै आकास पोस निसि
 प्रौढा करखग पङ्कुरग ॥ २२० ॥

अलुआया तन मन आप आप मै
 विहृत सीत रुकमणी वरि ।
 वाणि अरथ जिम सकति सकतिवंत
 पुहप गन्ध गुण गुणी परि ॥ २२१ ॥

मकरध्वज वाहणि चण्णौ अहिमकर
 ऊतर वाउ वाओ अउर ।
 कमल बालि विरहणी वदन क्रिय
 अम्ब पालि सङ्गोगि उर ॥ २२२ ॥

पारथिया क्रिपण वयण दिसि पवगौ
 विग अम्बह बालिया वग ।
 लागै माघि लोग प्रति लागौ
 जल दाहक मीतल जलण ॥ २२३ ॥

२२० । K जेह, P जेही, N जेहउ रतथ रदथायर, JU दरिसथ, KN दरसथ,
 P दरसिथि. U संकुडिथि, BJKU नोड, BK इडै, N जोडिर आयाह,
 BJU करथणि, NP कपथ, MU पंगुरणि, P °रिणि .

२२१ । BK उलुआया, P तनु मनु. B मांछि, K अहि. (for मै), M विहति,
 U विहति, B सीति, J वथमथी, P वपुमिथी, U वथमिथि, JPU वर,
 B सति सतिवंत. J सगति सगतिवंत. K सती सतवंत .

२२२ । B मकरधणि, JK वाहथ, NP वाहनि, U वाहन, B चडै, J चडिउ,
 K चडीयो, N चडिउ, BJKM P उतर, N उतम, U वायु, K वाय
 बालै, BJKM अतुर, N अवर, P विरहिथी. U °हिय, M कमल
 (for वदन), N क्रियो .

२२३ । ALL छपथ, B पवनधि, JKM पवनध, U पवथध, M विधि, B
 चंथधि. J चंथ, K वन, J माघ, KU माघ, BJMNPU लोक, KU
 मीतल. U अलधि .

निय नाम सीत जालै वग नीला
जालै नलानी थकी जलि ।
पातक तिणि दारिका न पैसै
मांजियै विग मन तगै मलि ॥ २२४ ॥

प्रतिहार प्रताप करे सी पालै
दम्पति ऊपरि दसै दिसि ।
अगक अगनि मिसि भृपु आरती
निय तग वारै अहो निसि ॥ २२५ ॥

रवि बैठै कलसि धियौ पालट गितु
ठरे जु द्रह कियो हेम ठगठ ।
ऊडग पङ्क समारि रहे अलि
कगठ समारि रहे कलकगठ ॥ २२६ ॥

वीणा डफ मज्जवरि वंस वजाये
रीरी करि मुखि पञ्चम राग ।
तरुणी तरुण विरहि जग दुतरणि
फागुणि घरि घरि खेलै धाग ॥ २२७ ॥

२२४ । N निज, N शीतल, J जालि, BKU वन, BJ नलिनी, KN(P) नलिनी, JKN जल, B पातिगि, U पातिग, J पातकी, P पातक, KMU तिण, N तिणइ, JP मांजिया, K(U) मांजीया, N मांजियइ, JKN विण, N मनि, K तणो, PU तणा, KN मल ।

२२५ । B प्रतिहारि, JMNU सीय, P सीउ, BJNPU पाले, JU दिसे, K दिसो, M दसो (for दसै), U अरकि, BKM अगनि अरक, J उगति अरक, J तणउ, M तण, B तन, K तनु, (B)KNPU उवारद ।

२२६ । M(N) बैठे, K कलस, (B)K थियो, J(M) घर, P सीउ, B पालठि, J रति पालठ, BM रिति, U रति, KNP कतु, MNPU दह, K कैय दह (for द्रह कियो), MP(U) कीय, J ठरे हेम दह कीय ठठ, उवण (for ऊडण), M संवारि, K रणइ, B कलिकठ ।

२२७ । BM वेणा, BMPU मज्जवरि, JKN अर, J वेण (for वंस), (B)JKN वजावर, BJKM रोरी, BKMU सुष, विरह, B अवि, JKM दुतरण, P अरिधि, JKMNU धागुण ।

अजऊँ तर पुहप न पल्लव न अङ्गुर
 घोड़ डाल गादरित थिया ।
 जिम सिगगारि अकीधै सोहति
 प्री आगमि जाणियै प्रिया ॥ २२८ ॥

दस मास समा पति गरभ दीघ रति
 मनि व्याकुल मधुकर सुखान्ति ।
 कठिण वैश्य कोकिल मिसि कूजति
 वनसपती प्रसवती वसन्ति ॥ २२९ ॥

पकवाने पाने फले सुपुहणे
 सुरंगे वसत्रे दरब खब ।
 पूजियै कसटि भंगि वनसपती
 प्रसूतिका होलिका प्रब ॥ २३० ॥

लागी दलि कलि मलियानलि लागै
 त्रिगुणि पसरतै अम्बु चिसि ।

२२८ । BM तरि, J तर, NU न तर, M पऊप, N पुऊप, BK चुड़ डालां,
 J डाल, BK(M) गादरिति, BJMU चया, K सीया, JKMNPU
 सिगगार, BKM सोहै, J सोधत, NP सोभति, J प्रिय, N प्रिय, M
 आगम, K आगलि (for °मि), JMNPU जाणे, K जावर .

२२९ । JU दु (for समा), BKN पित, BK दधी, JU दीधी, M दधा, N
 उदधि, B रति, JMNPU मन, B मधि, K मय, मिलसंत (for
 मय°), KMN कठिन, B वेव, J वेधि, K वैव, N वेणु, M वयव, PU
 वेवधि, P मिसि कोकिल, KN कुंजति, P कुंजति, N वचसानी, JKN
 वसंत .

२३० । J पकवान फूल फले, B फूले (for फले), KMP बले, U धरव, M
 चब, J पूजीर, NPU पूजीये, J कड, M कसड, NU कवैवडि, K
 भति (for भंति), M भंजि (ditto), U संजि (ditto), K वनसानी .

रटति पुत्र मिसि मधुप खँखराई
मात खवति मधु दूध मिसि ॥ २३१ ॥

वनि नयरि घराघरि तरि तरि सरवरि
पुखख नारि नासिका पथि ।
वसंत जनमियौ देखं वघाई
रमै वास छडि पवन रुधि ॥ २३२ ॥

अति अम्ब मौर तोरण अजु अम्बुज
कली सु मङ्गल कलस करि ।
वन्दरवाल बंधायी वल्ली
तखवर अका बी'यै तरि ॥ २३३ ॥

फुट वानरेण कच नालिकेर फल
मज्जाति किरि दधि मंगलिक ।
कुङ्कुम अखित पराग किङ्गलक
प्रमुदित अति गायन्ति पिक ॥ २३४ ॥

२३१ । N लागीर, K दल, J कलि दलि, PU कल, M कली, KN क (for कलि), ALL मलयागिल, बिगुच, U पसरति, N प्रसरत, BKM पुषा चिस (for अम्बु चिसि), N चिस, BK पूत, PU पूच, NPU मधुख (for मधुप), N मानु (for मान), ALL अवति, M मिस ।

२३२ । KU वन, J नयर, M मिरि तरि, NP तब तब, J(M)U सखरि, K MU पच, B जनमीयां, J °मीया, KM °मीये, B दिचप, J हियप, BM रमी, B छडि पवनि ।

२३३ । B मवर, JU प्रवर (for मौर), K नवा (ditto), BK चज, N कलि-यल, P कलीय, JU किरि, JU वझरमाख, NP वझरमाख, K बंदर-माख, BKM वेखी, BJP तबचर, K तरवर, U तबचरि, K रेका, NU चेका, B(K) बिचै, JNP बीचे, U बीच ।

२३४ । BM पडि, JP फड, K पड, B बकरधि, JKU वझरप, B मज्जात, M मंजाती, N मंजति, U मज्जाति, KMPU करि, N कीर, BJK(M) कुँकु, P कुंकम, M अचन, NP अखित, B किंजुखिक, M प्रमुदति, N गायति ।

आयौ इल वसंत वधावण आई
 पोइणि पत्र जल् ओणि परि ।
 आगंदि वणे काचमै अङ्गणि
 भामणि मोतिअे थाल भग् ॥ २३५ ॥

कामा वरखन्ती कामदुघा किग्
 पुत्रवती थी मनि प्रसन ।
 पुहप करणि कग् केसू पहिरे
 वनस्पती पीला वसन ॥ २३६ ॥

कणियर तरु करणि सेवन्ती कूजा
 जाती सोवन गुलाल जत्र ।
 किग् परिवार सकल पहिरायौ
 वरणि वरणि ईअे वसत्र ॥ २३७ ॥

विधि ओणि वधावे वसंत वधाअे
 भालिम दिनि दिनि चठि भरण ।
 ऊलरावणे फाग ऊलरायौ
 तरु गहवरिया थिय तरुण ॥ २३८ ॥

२३५ । BJKNU आया, M आअे, P इलि, N कलि (for इल), U वधामणी.
 BK आवी, JK पोयण, MU पोइण, N पोयणी, M ओण, JKMNPU
 आणंद, M वणे (for वणे). BKNPU भामिणि, J भामिण .

२३६ । N कामणि (for कामा), कामदुघ, JMNPU करि, B यय, KNP
 यय. ALI मन, M करण, N वरण (for करणि), J पहर, M पैहरि.
 BK पोयला

२३७ । JMPU कणियर, KN कणयर, BJM तर, BK कणि, JMN
 करण, NU सेवनी, K कुंजा, P कुंजा, N कुंजो, B जाओ. M बिर,
 N करि, KM वरण वरण, B वरण वरण विध दे, K दे दे (for ईअे).
 N देई (ditto) .

२३८ । J ओण, U सहित (for ओणि), M वधावो, NP वधावण, KNU दिम
 दिन, U भरणि, BP ऊलामणी, JU ऊलामणे, B फागि, BPU ऊला-

राठौड़ राज प्रिथीराज री कह्यो ।

६५

मन्वी तिहाँ मयण वसंत मच्चीपति

सिला सिंघासण धर सधर ।

माथे अम्ब कृत्र मगडाणा

चल वाइ मझरि ठलि चमर ॥ २३९ ॥

दाड़िमी बीज विसतरिया दीसै

निजँकावरि नाँखिया नग ।

चरणे लुच्चित खग फल चुम्बित

मधु सुंचन्ति सीचन्ति मग ॥ २४० ॥

राजति अति अंग पदाति कुञ्ज रथ

हँस माल बन्धि ल्हासि हय ।

ठालि खजूरि पूठि ठलकावे

गिरिवर सिंगगारिया गय ॥ २४१ ॥

तरु ताल पत्र ऊँचा तड़ि तरला

सरला पसरन्ता मरगि ।

बैठै पाटि वसन्ति बन्धिया

जगहय किरि ऊपरा जगि ॥ २४२ ॥

यउ, BJKM तर, K गचवुरि, J थोच, M थोथो, N थयो, U थिया,
K बाधिया (for थिया) .

२३९ । BPU तहाँ, M तिह, J तदि (for तिहाँ), PU थिल, BJ सिंघासणि,
BJM धरि, M मंड[ि]थो, BJKM थलि, M संजर, PU वलइ, M चंवर .

२४० । K निवडावलि, M निवडावरि, J नउका?, M लुचति, U लुचित, BK
चुंचति, M चुचति, N चुंचित, B सुंचित, KNP सुंचति, M सुचंत,
U सुंचति, JM सीचंत .

२४१ । J बध, M बंध, J लासि, BKMPU लास, BP चई, JN हया,
BKN ठाल, J थजूर, M थिजूरि, N थिजूर, NP ठलकायउ, KMP
गिरि, BP गई, JN गया .

२४२ । BJKMU तर, JMN ताड (for ताल), P तउ, BU तुड (for तड़ि),
K तर (ditto), BKNP सरग, U बैठि, J पाठ, ALL वसंत, U जमि-
चय, N किरि, B ऊपरी, BK जग

आगलि रितुराय मखिड्यौ अवसर

मखडप वन नीभरण म्दिङ्ग ।

पञ्चबाण नाइक गाइक पिक

वसुह रङ्ग मेलगर विहङ्ग ॥ २४३ ॥

कलहंस जाणगर मोर निरतकर

पवन तालघर ताल पञ्च ।

आरि तन्तिसर भमर उपङ्गी

तीवट उघट चकोर तत्र ॥ २४४ ॥

विधिपाठक सुक सारस रसवष्क

कोविद खड्गरीट गतिकार ।

प्रगलभ लागि दाटि पारेवा

विदुरवेस चक्रवाक विहार ॥ २४५ ॥

अङ्गलि जल तिरप उरप अलि पीयति

मखत चक्रा किरि लियति मख ।

रामसरी खुमरी लागी रट

धूआ माठा चन्द धरू ॥ २४६ ॥

२४३ । M आगै, B रितिराउ, K(M) रितराउ, J रितुराउ, NP मंजीयर, P अवसरि, J मंजिप, BJKNPV खडंग, J पांच, BJNPV नायक नायक, K सुरंग, J मेहिगर .

२४४ । JM निरत्रिकर, NP अत्य, JNP पवच, K अच, PU आर, K तंत-सर, M भंवर, BM चीवडि उघडि, J तीवडि उघड, K चेवडि उघडि, N विवडीय उघड .

२४५ । M विश, JNU शुक्र, BJKMU छान, BJ दाट, चक्रवाक .

२४६ । BK आंगलि, U अंगच, NU तरप, P उरप तरप, BKM अच, B पिअति, N पीयत, M लियत (for पीयति), JKPU किर, N करि, B लियत मख, J लीयत रुच, K लियत सुर, M लै तिहुंच, NP लिय तिमख, U लीय तिहुच, BM रामसरा, U छिरी, M खुमरी, B लमी, J रडि, B धूआ, JMPU धूआ, N धूआ, K धूआ, N माडी, BM भुच .

निगरभर तरुवर सघण झौह निसि
 पुहपित अति दीपगर पलास ।
 मोरित अम्ब रोभि रोमञ्चित
 हरखि विकास विमल क्कित हास ॥ २४७ ॥

प्रगटे मधु कोक संगीत प्रगटिया
 सिसिर जवणिका दूरि सरि ।
 निज मंज पडे पात्र रिनु नाँखी
 पुहपञ्जलि वगराय परि ॥ २४८ ॥

प्रज अम्बुज सिसिर दुरीस पीड़तौ
 उत्तर ऊयापिया असन्त ।
 प्रसन वाउ मिसि न्याउ प्रवथौ
 वनि वनि नयरे राज वसन्त ॥ २४९ ॥

पुहपाँ मिसि अके अके मिसि पाताँ
 खाद्या द्रव माँद्या ऊखेलि ।

२४७। B तरवर, KNP तबवर, U तबवर, K सघन, BKN दीपकर,
 BJKU मवरित, BJKNPU रीज, K रोमञ्चित, B हरिष, JKN
 हरष, M विकास कमल, JKMNPU कृत .

२४८। B प्रगटे, J प्रगद्य, U प्रकटित, B मधि, B प्रघडीयो, K प्रकडीयो,
 MN प्रगडीयो, U प्रकडीया, B सुसिरि, JPU ससिर, K सुपरि,
 M सिसिरि, BK(M) जवणिका, NP जवणिका, JU दूर, B निजि,
 K निजि (!for निज), B पात्रि, BKM रिति, NPU रति, J रच,
 J पुहपुञ्जलि, K(M) पुहपाँजलि, P वगराह .

२४९। B अद्भुज (sic!), K अद्भुत, M उभीज विविरि, B सुसिरि, JPU
 ससिर, K पीड़वो उत्तर, J वार, M वाय, U वायु, J न्यार, MNPU
 न्याय, J(M) प्रवरतर, K प्रवर्तद्, N प्रवलिउ, M वन वन, K राजा .

दीपक चम्पक लाखे दीधा

कोडि धजा फहराणी केलि ॥ २५० ॥

मलयानिल वाजि सुराजि थया मच्चि

भई निसङ्कित अङ्क भरि ।

वेली गलि तरवरां विलागी

पुहप भार ग्रहणा पहरि ॥ २५१ ॥

पीडंत हेमन्त सिसिर रितु पहिलौ

दुख टाल्यौ वसन्त हित दाखि ।

ब्याम्बे वेली तणी तरवरां

साखां विसतरियां वैसाखि ॥ २५२ ॥

दीजे तिह्णं डङ्कन दंड न दीजे

ग्रहणि मवरि तरु गानगर ।

करग्राही परवरिया मधुकर

कुसुम गन्ध मकरन्द कर ॥ २५३ ॥

भरिया तरु पुहप वहे कूटा भर

कामि बाग ग्रहिया करगि ।

२५० । M पङ्कप, (B)JK पाजां, M पंजे, N पाजां, BJK(M)PU पाडिया, N माडिया, K दरव, NU द्रव, BJ(M)P मंडिया, KNU मांडिया, K दीन्हा कोडी धज .

२५१ । J माळियानिल वाज, ALL सुराज, BJ थिया, K थयो, BJKM तरवरां, KN विलगी, U थ्यो, J पुहप माळ, P ग्रहणां, N ग्रहणा .

२५२ । BKM पीडंति, N पीडंता, M हेमंति, BK सुसिर, J सविर, P सिसर, BK रिति, M रित, J पहिलु, BKM बाळीयो, J(N)PU टाळीयड, M ब्याद, N बियाबे, BJ तरवरां, BK विसतरियो, J(M)U रीयड, K वैशाख, U वैशाख .

२५३ । B तिहिं, K दीसद, BJKMU ग्रहण मवर, BJKM तर, N परिवाही, P करग्राही, M परवरिया, JM कुसन .

वलि रितुराह पसाइ वेसन्न

जग भुरड़ीतौ रहै जगि ॥ २५४ ॥

वरिखा जिम वरखति चातिग वञ्चित

वञ्चि न को तिम राज वसन्त ।

फुल्ल पङ्क्ति कित सेव लब्ध फल

बाँटि कोलाहल खग बोलन्त ॥ २५५ ॥

कुसुमित कुसुमाउध ओटि केलि कित

तिहि देखे थिय खीण तन ।

कन्त सँजोगिनि किंसुक कहिया

विरहनि कहै पलास वन ॥ २५६ ॥

तसु रङ्ग वास तसु वास रङ्ग तगा

कर पल्लव कोमल कुसम ।

२५४ । BJKM तर, N विहे, K बूँडा भरि, JMNU काम, KN करन, BJ रितिराह, K रितिराउ, P वेसन्नरि, M भुरड़ीतु, K रहै (for रहै), P जग, BK place this stanza between st. २५३ and st. २५६, whereas JU place it between st. २५२ and st. २५३ .

२५५ । KPU वरषा, JNP वरपत, M वरिषत, U वरधित, JU चातन, NP चातन, B वंचति, KU वञ्चित, BKMU वंच, N वंचर, B राजि, J वसति, B फूलि, MP फूल, B पंच, JK पल्ल, M पल्लै, NU पल्लि, JKMNPU कृत, J लब्ध, KN लब्धि, P लब्ध, BKNPU बोलन्ति .

२५६ । BK कुसुमित, BKMN कुसुमाउध, B उदौ, K उदै, M उदय (for ओटि), BKNU कृत, NP को (for तिहि), U तच (ditto). BK थिय, N थोच, U थोड, B थोच, N तनु, JU read the first two lines as follows : पैषे ओक वंच पंति (पंत) परिफूलित । वदइ नारि चनि चनि (चन चन) वचन, but U in the comment gives also the common reading, J दुत (for कन्त), NP बिंदुच कपीयड. M कहै, N कपिड .

वणि वणि मालणि केसर वीणति

भूली नख प्रतिबिम्ब अम ॥ २५७ ॥

सबल जल सभिन्न सुगन्ध भेटि सजि

डिगमिग पाय वाय क्रोध डर ।

हालियो मलयाचल हिमाचल

कामदूत हर प्रसन कर ॥ २५८ ॥

तरतौ नदि नदि ऊतरतौ तरि तरि

वेलि वेलि गलि गलै विलग ।

दिखण हँत आवतौ उतर दिसि

पवन तणा तिणि वहे न पया ॥ २५९ ॥

केवड़ा कुसुम कुन्द तणा केतकी

खम सीकर निरभर खवति ।

ग्रहियो कन्धे गन्ध भार गुरु

गन्धवाह तिणि मन्दगति ॥ २६० ॥

२५७ । BJKMU तच, KPU कुसुम, BKN वणि वणि, J वन वन, BJP मालिणि, BKMN केसरि, JP वीणत ।

२५८ । M सोभिन्न (for सभिन्न), BJ भेट, MU सजि, N संजि, BJKMNP डबमन, U डिगिमिगि, B पाउ वाउ, J पार वार, K पायो वार्या, NPU वाय, JU जुड, KM जुध, P धर (for डर), NP चालिया, BMU मलयाचला, BM हेमाचलि, J हिमाचलि, K हिमालर, P हेमाचल, K कामेत, NP हरि, JK प्रसन्न, N करि ।

२५९ । BJKMU गलि गलि विलग, BN दक्षय, JPU दक्षिण, M दक्षिण, K ऊँती, M ऊता, (N)P ऊँतउ, J चावता, N ऊतरि, U उतर, M पवण, B न न वहे (for तिणि वहे न), J ति न वहे (ditto), K तहीं न वहे (ditto), M नवि वहे (ditto), BJK पन, U पनि, BK place this stanza between st. २६० and २६१ ।

२६० । B कुसुम, JM कमल (for कुसुम), B(J)KU तबौ, ALL अम, JK निरभरि, U निर्भर, ALL अवति, B कांधे, K कांधर, N वंधि, P वंधे, U वंधर, BM गुरु, JK तिण ।

लीयै तसु अङ्ग वास रस लोभी
रेवा जलि कित सोच रति ।
दखिआनिल आवतौ उत्तर दिसि
सापराध पति जिम सरति ॥ २६१ ॥

पुष्टपवती लता न परस पमूँके
देतौ अंगि आलिङ्गन दान ।
मतवाली पै ठाहि न मखै
पवन वसन करतौ मधु पान ॥ २६२ ॥

तोय भरल हँडि ऊषसति मलय तरि
अति पराग रज घूसर अङ्ग ।
मधु मद खवति मन्दगति मल्लपति
मदोमत्त माहत मातङ्ग ॥ २६३ ॥

गुण गन्ध ग्रहित गिलि गरल ऊगलित
पवन वाद अउ भै पख ।
खीखँड सैल सँजोग सँजोगिणि
भणि विरहणी भुयङ्ग भख ॥ २६४ ॥

२६१ । B लीयै, K लीधी, J लीह. M लै, BK तस, JKNU वास बंग, JK जल, JKMNPU हत, M सोच, NP शोच, K रति. (M)N दखिआ-
निल, PU दखिआ°, N आवतद, BKU उत्तर, M दिस .

२६२ । J परसपरि बूँके, NP परसपर बूँके, U परसर बूँके (for न परस पमूँके),
B देखतौ, U देतु, BK बंग, M मतवाली, KN पन, MU पान, P पव, JU डार, KM ठाँह .

२६३ । BM तोह भरणि (M भरणि), BJM हँडि, B औषसति, JNPU ऊष-
सत, K औषसत, B मखै, K तर, NP तव, U अंगि, BKMNP
अवति, BNU मल्लपति, J मल्लपति, K मदोमत्त, (M)NP मदोमत्त .

२६४ । K यचिति गलि, JU ओगलित, U पवन, NP उभय, N पवि, °P पव, JM ओगंड, BK सयल, M सरल, NP सेल, JKU संजोग, NP संजोगि, JKPU संजोगिणि, K भखै, KU विरहिणी, KMN भव .

रितु किहि दिवस सरस राति किहि सरस

किहि रस सन्ध्या सुकवि कहन्त ।

बे पक्व सूध ति बिऊँ मास बे

वसन्त ताँइ सारिखौ वहन्त ॥ २६५ ॥

निमिख पल वसंत सारिखौ अहो निमि

अेकण अेक न दाखै अन्त ।

कन्त गुणो वसि थायै कन्ता

कन्ता गुणि वसि थायै कन्त ॥ २६६ ॥

ग्रिह पुहप तणौ तिणि पुहपित ग्रहणौ

पुहप ई ओठण पाथरण ।

हरिख हिँडोलि पुहपमै हिण्डति

सहि सहिचरि पुहपाँ सरण ॥ २६७ ॥

पौठाडै नाद वेद परबोधै

निसि दिनि वाग विहार नितु ।

२६५। BN रति, JKMU रिति, B कहिमि, J किचिम, KMU कहि, N कही, B दिवसि रसि, KNU रस (for 1st सरस), B कहिमि, KN कहि, M किच, B रस (for 2nd सरस), B किही, K कहि, M किहै, BJMN कहँति, N बिऊँ (for 1st बे), JNPU पप, JU लुव, B त, K [ति], B वसँति, BMN वसँति .

२६६। BM वसँति, (B)KM सारिषा, J सरीष, BK चैके चैक, JM चैक चैक, N चैकवि चैक, U चैकां चैक, J वच, B थिय, J(M)U चरै, K थया लु, BJMU काँता काँता, KMU गुण (for गुणि), N गुणे (ditto), J वष, B थिय, JU थयल, K थोथो लु, M थथो, N थार .

२६७। JKNPU गृह, BK तथि, J पुहपति, M पऊपित, BKM पचषा, J पचच, B पोचप ई, J पुऊपु ई, K पुचप चो, M पऊप ई, NP पुचप लु, B पौठवि, J ण्डवि, BJM पाथरवि, JK चरव, JMU चोँडोल, K ०डै, N ०लर, M चोडति, U चोचति, JNPU सह, JMP सहचरि, N सहचरी, U सहचर, BJMNP सरवि, K सरवि .

राठौड़ राज प्रियीराज री कही ।

७३

माणग मैग ओगि विधि मागै

रुकमगि कन्त वसन्त रिनु ॥ २६८ ॥

अवसरि तिगि प्रीति पसरि मन अवसरि

हाइ-भाइ मोहिया हरि ।

अङ्ग अनङ्ग गया आपाणा

जुड़िया जिगि वसिया जठरि ॥ २६९ ॥

वसुदेव पिता सुत धिया वासुदे

प्रदुमन सुत पित जगतपति ।

सासू देवकी रामा सुवह

रामा सासू वह रति ॥ २७० ॥

लीलाधर गिहे मानुखी लीला

जगवासग वसिया जगति ।

पित प्रदुमन जगदीश पितामह

पोतौ अनिरुध उखापति ॥ २७१ ॥

किं कहिसु तासु असु अहि थाकौ कहि

नाराइग निरगुण निरलेप ।

२६८ । N जो'इ (for बाइ), M निष, JKMN दिन, BKNP जित, JMU निति, N मा'धिग, BJMNPU मयष, KMU ओष, BK परि (for बिधि), BJP वषभिधि, U रुकमिष, BJKM रिति ।

२६९ । K अवसर तिष, J प्रसर, NP पसर, BKM अनुसरि (for 2nd अव-सरि), KMNP जाय भाव, MU वंमि, M वंमि, KP आपणा, N आपपणा, K जिष ।

२७० । B वसदेव, KMNU यया, BK बासदेव, JMNU बासुदेव, B प्रदिमन, J(M)U प्रदुमन, K प्रतिमन, N प्रदुन्न, K पो पिता, J जगति, N जगव, NP राम सहोदर वकभिधि सासू, K रिति ।

२७१ । BJKM यहे, NPU गहे, N 'वाधिग, KM पिता, NP पुष, (for पित), B प्रदिमन, J(M)U प्रदुमन, K प्रदिमन, B(M) पोतौ, JU पोचज, KPU अनिरुध, M अनुवष ।

कहि हकमणि प्रदुमन अगिहध का
सह सहचरिछे नाम सँखेय ॥ २७२ ॥

लोकमाता सिन्धुसुता स्त्री लिखमी
पदमा पदमालया प्रमा ।
अवर छिहे असयिरा इन्दिरा
रामा हरिवल्लभा रमा ॥ २७३ ॥

दरपक कन्दरप काम कुसुमाउध
सम्बरारि रतिपति तनुसार ।
समर मनोज अगङ्ग पञ्चसर
मनमथ मदन मकरधज मार ॥ २७४ ॥

चतुरमुख चतुरवरण चतुरातमक
विगत चतुरजुगविधायक ।
सरवजीव विसवक्रित ब्रह्मसू
नरवर हंस देहनायक ॥ २७५ ॥

२७२ । BKU कहिधि, P कहधि, BJKM ताच, BK [जहु], J चव, P आहिउ, N कहिया, BK कहि कहि, BKMNPu नारायण, M निगुण, P निगुण, U निगुण, J मिलेप, P मिलेप, N लख्य (for 2nd कहि), BJPU वचमिधि, B प्रदिमन, J(M)U प्रदुमन, K प्रदमन, J अनि-
वधि, KPU अनिवध, M अनुवधि, B सहचरिछे, J °रिचर, M °रिधि,
N °रीचर, P °री, U °रीछे, K सवरतछे (sic) .

२७३ । BJKNPu स्त्री, B लषमी, NP लषिनी, JPU पद्मा पद्मालया, BM
पदमालया प्रिया पदमा, N पदमालिका प्रिया पदमा, BK अपर, BJM
प्रचे, K ग्रह, NPU गृहे, JKMNP(U) अखिरा, K रंदरा .

२७४ । JMPU दर्पक कंदर्प, K कंदप, ALL कुसुमायुध, BK तनसार, JU
छार, JPU मनमथ, JKNPU मकरधज .

२७५ । BK(M) चतुरय स चतुरवरण चतुरातम, U चतुर्वर्ष चतुर्वेच चतुरातम, J
चतुर्वर्ष चतुर्वर्ष चतुरावण. NP चतुरातम, BK विग्य, J विज्ञ, U विज्ञ
(for विगत), JU चतुर्थुग°, KMPU सर्वजीव, N सर्वजीव, BK विल-
केत, JM विलकेत, NPU विलकत, BJNU ब्रह्मसू, K ब्रह्मसूच, MP
ब्रह्मसू, K देवचंसनायक.

सुन्दरता लज्जा प्रीति सरसती
 माया कान्ती क्रिया मति ।
 सिद्धि त्रिद्धि सुचिता रुचि सरधा
 मरजादा कौरति महति ॥ २७६ ॥

संसार सुपञ्च करता ग्रिह सङ्गृह
 ग्यान तणी पञ्चमी जु गालि ।
 मदिहा रीस हिंसा निन्दामति
 चारे करि मूँकिया चँडालि ॥ २७७ ॥

हरि समरणा रस समभगा हरिणाखी
 चात्रण खल खगि खेत्ति चटि ।
 बैसे सभा पारकी बोलण
 प्राणिगया वच्छि तो वेलि पटि ॥ २७८ ॥

सरसती कण्ठि स्त्री ग्रिहि मुखि सोभा
 भावी मुगति तिकरि भुगति ।
 उवरि ग्यान हरि भगति आतमा
 जपै वेलि ताँ अ जोगति ॥ २७९ ॥

२७६। B सुरसती, K सरसती, BKM कान्ति, JNPU कान्ति कथा, 'K सुलपा, B रिधि विधि, J विधि बुधि रिधि, K रुचि विधि, M रिधि विधि त्रिधि, NPU रुद्धि, BKM रुचि, NU सुचिता, JNPU रुद्धा, M रुद्धा, JPU मर्यादा, K सरवाद्, M मरजादा, N मर्यादा .

२७७। BKM सुपञ्च, JM पञ्च, KNPU गृह, NPU वंगृह, J गांनि, K गांन, NU ज्ञान, J तथीज, U तथीज, JKU [जु], B गांनि तिथिहीज पंचमी गालि, JU निंदा°, M निंदामद्, BJM मूँकी .

२७८। M सुमिरण, K [रस], N जस (for रस), M हिरवाणी, पन, KMNPU वेच, B वभा, U बोलणि, (BM)PU वंहर, BK(M) त, J ति, N तण, U तो .

२७९। ALL की, BJNPU गृहि, K गृह, M ग्रहि, KMN सुच, P शोभी, NU भुगति, K सुकरि (for ति°), JK भगति, N उदरि, J भगत, JU अपे, B त्वां, JK तो, M तार .

महि सूइ खट मास प्रात जलि मझे
 आप सपरस ह्वर जित ईन्नी ।
 प्रामै वेलि पठन्तां नित प्रति
 त्री वञ्चित वर वञ्चित त्री ॥ २८० ॥

ऊपजै अहो निसि आप आपमे
 हकमणि क्रिसन सरीख रति ।
 कहै वेलि वर लहै कुंवारी
 परणी पूत सुहाग पति ॥ २८१ ॥

परिवार पूजि पोत्रे पड़पोत्रे
 अर साहणि भण्डारि इम ।
 जग हकमणि हरि वेलि जपन्तां
 जग पुड़ि वाघै वेलि जिम ॥ २८२ ॥

पेखे कोइ कहति अक अक प्रति
 विमल मङ्गल गिहि अक वर्ग ।
 अणि कवण सुभ क्रम आचरतां
 जागियै वेलि जपन्ति जगि ॥ २८३ ॥

१८० । BK सोइ, N सुखे, P सुइ, U खये, J प्रासन (! for प्रात), JKMNPU
 जख, N संजइ, NP स्याम, B [ह्व], M उइ (for ह्व), M पठंति,
 NP जपन्तां (for पठन्तां) नितु, JU अपर सपरस जितेन्नी (०इ) अण ।
 वेलि पठत (ठंती) नित (नित्य) प्रति जोइहक । वञ्चित (वञ्चित वर) पामइ
 नी विविन, K सुची सुवर तिम सुवर जी ।

१८१ । BK आपमहि (for ०नै), B बपमणि, JP बपमणि, N हकमणि, U
 ०निष, KU हसन, M हण, N क्रिसन, U सरीख, J कहत, JU कुमारी,
 J पूव, M पुव, BKP साहाम, N साभाग

१८२ । BP पूत, JM पुव, KNU पूव, BJKM अर, B साहिषि, J(M)PU
 साहण, K साहिष, N साहण वाहण, JKMNPU भंडार, BK जग,
 BPU बपमणि, BKU पठन्तां (for जपन्तां), BK जगि पुड़ ।

१८३ । K योक (for कोइ), B कहंति, JM कहत, K कहंत, B अकै अक, J
 चेकिं अक, N अक कहइ अकं प्रति, P कहइ अक अकं प्रति, BK पति,

चतुरविध वेद परणीत चिकितसा
ससत्र उखध मंत्र तंत्र सुवि ।
काया कजि उपचार करन्ताँ
ऊवै सु वेलि जपँताँ ऊवि ॥ २८४ ॥

आधिभूतिक आधिदेव अध्यातम
पिंडि प्रभवति कफ वात पित ।
त्रिविध ताप तसु रोग त्रिविधमै
न भवति वेलि जपँताँ नित ॥ २८५ ॥

मन सुद्धि जपन्ताँ एकमणि मङ्गल
निधि सम्पति थाइ कुमल नित ।
दुरदिन दुरग्रह दुसह दुरदिसा
नासै दुसुपन दुरनिमित ॥ २८६ ॥

JPU गृह, M पिह, N गृहि, KU खेष, N हणि. N प्रमाण (for कवण), KPU शुभ, BKN करम आचरद, M अचरीति, J आणीर, U आणीषे ज, K जपंत.

२८४ । B °विधि, JKNU चतुर्विध, ALL प्रणीत, B(M)N चिकित्सा, JKPU चिकित्सा, JKU शलौषध, J शुवद, K सुद, N सवद (for सुवि), J कलि (for कजि), U उपचार, J ऊवि, K सो, BJKM जपँति, N जपंत, J ऊवद, K ऊय, M ऊवै.

२८५ । BPU °भूतक, K भूत, B °दैव, B पडि, JKMNPU पिंडि, JK त्रिविधि, M त्रिविधि, B तस, N त्रिविधि रोगमय, J त्रिविधमद, M त्रिविधमै, भवंत, BM जपंत, JKN जपँति, BK place this stanza between st. २८२ and st. २८३.

२८६ । B सुधि, J शुध, K सुद, MU सुध, BJPU वपतिणि, M निध. NP नव निधि, K थायै, U थायद, NP [थाइ], KU कुमल, M निति, B दुरदसा, J दर्शना (sie !), KP दुरदशा, M दुरिदसा, U दुईसा आसर, P दुसुपण, JU दुसमन (for दुसुपन), JMU दुरनिमित.

मणि मन्त्र तन्त्र बल् जन्त्र अमङ्गल

यलि जलि नभसि न कोइ छलन्ति ।

डाकणि साकणि भूत प्रेत डर

भाजै उपद्रव वेलि भणन्ति ॥ २८७ ॥

सन्धासिन्धे जोगिन्धे तपसि तापसिन्धे

कोइ इवड़ा हंठ निग्रह किया ।

प्राणिया भवसागर वेलि पठि

थिया पारि ऊतरे थिया ॥ २८८ ॥

किं जोग जाग जप तप तीरथ किं

व्रत किं दानास्त्रम वरणा ।

मुखि कहि क्रिसन रुकमणी मङ्गल

कोइ रे मन कलपसि क्रियणा ॥ २८९ ॥

वे हरि हर भजै अतारू बोलै

ते ग्रब भागीरथी म तूँ ।

ओक देस वाहणी न आणाँ

सुरसरि समसरि वेलि सँ ॥ २९० ॥

२८७ । B भिणि, KM मणि (for मणि), U बलि चंन, JKN बल जल, BMNPU डाकिणि, J डाकिण साकिण, M साकिणि, PU प्राकिणि .

२८८ । BM सिन्धासिन्धे, N चेता (for इवड़ा), JMPU प्राणी, N प्राणीणां, K °सागरै, N °सागर, JKMN P पार, B तरि पारि (for जतरै), K तर पार (ditto), M तिर पार (ditto), J जतरै .

२८९ । N आग जोग, B आग, दाग आगम, JKNPU °जम, BJKN वरव, KMU मुख, JMU मुखि (for कहि), KPU छसन, M छन्ध, N क्रिसन, BJU चपमिणी, BM कलपै, JKU कलपिस, B क्रियण, KMN छपव, JPU छपवा .

२९० । N बि चरि चरि, BM बोडै, J बोहर, K बोडे, B(K) पवि, JU चंन (for पव), NP जल (ditto), BK न (for म), दिसा (for देव), M वाहनी, NPU वाहिनी, B(K) चांणं, M चांणो सुरसरि .

वह्नी तसु बीज भागवत वायौ
महि थाणौ प्रियदास सुख ।
मूल ताल जड़ अरथ मगहहे
सुधिर करणि चढि छाँह सुख ॥ २६१ ॥

पञ्च अक्खर दल दाला जस परिमल
नव रस तँतु त्रिधि अहो निसि ।
मधुकर रसिक सु भगति मञ्जरी
सुगति फूल फल भुगति मिसि ॥ २६२ ॥

कलि कलपवेलि वलि कामधेनुका
चिन्तामणि सोमवलि चत्र ।
प्रकटित प्रियमी प्रिय सुख पङ्कज
अखराडलि मिसि थाइ अकत्र ॥ २६३ ॥

प्रियवेलि कि पंचविध प्रसिध प्रनाली
आगम नोगम कजि अखिल ।

१६१ । BK(M)N वैली, BKM तसु, JK इधु°, NU इली°, P प्रथी°, KNPU सुष, BM मांडहौ, B सुषड, K सोयड, M सुयड, J सुयरि, B कषधि, KM करष, BJ चडि, B सुधि ।

१६२ । B प्रति, JKMPU अचर, B प्रत (for दख), J यष, B तँति, K नातु (sic! for तँतु), BM वधि, JKU विधि, N वधि, P वधि, B सुकवि (for रसिक), J ति (for सु), K वे (ditto), U तु (ditto), B अरथ (for भगति), N सुकति, M भगति (for सु°) ।

१६३ । BN °वेल, P °वलि, B किना (for वलि), B समवेल, JPU °वली, N °वली, JKP विष, N विविच, B प्रवडित, J परडित, KNP प्रवडित, M प्रवडत, BPU इथिमी, J इथमी, KN डधनी, B डध, J विधु, KNPU डध, M प्रिय, BMP अखरावलि, JKNU अखरावलि, B विधु, K थाथै, N वे (for थाइ), P मिके (ditto) ।

सुगति तणी नीसरणी मण्डी

सरगलोक सोपान इल ॥ २८४ ॥

मोतिखे विसाहण ग्रहि कुण मूँके

खेक खेक प्रति खेक अनूप ।

किल सोभण सुख भूभ वयण कण

सुकवि कुंकवि चालणी न रूप ॥ २८५ ॥

पिण्डि नख सिख लागि ग्रहणे पहिरिखे

महि मूं वाणी वेलि मई ।

जगि गलि लागी रहै कसै जिम

सहै न दूखण जेम सई ॥ २८६ ॥

भाखा संसक्रित पराक्रित भगताँ

भूभ भारती खे मरम ।

रस दाइनी सुन्दरी रमतौ

सेज अन्तरिख भोमि सम ॥ २८७ ॥

२८४। B °वेल, BJKMU °विधि, JKNP प्रसिद्ध, U °दि, J प्रणाली, N परनाली, J निर्गम, M द्विगम, N निरगम, J अनियत (for मण्डी), K अनिमिक (ditto), P अनिय (ditto), U अनिय कि (ditto), B अनकसरग (for सरगलोक), M अनयकेकयग (ditto), JKNPU सरगलोक .

२८५। NP मोतीयाँ, B विसाहणे, M °पी, NP °णउ, B कर (for कुण), B सूँका, P सूँकि, BJKMU कलि (for किल), U सुंभ, B कुण (for कण), NP किल सुष सुंभ वयण सोभण कण, N साकवि, U चालिणी, M कि (for न) .

२८६। B पंदि, JKM पिंड, N पो'डी, PU पिंढे, BM लम, P मण्णे, BJMU भूषणे, K भूषण पहिरद, M मो, J वेल, B मै, JU सर, U लागि रहि, B सै, JKU सर, M सही .

२८७। B भाषा पराकृत सहकृत, M भाषा प्राकृत सहसकृत, KN संसकृत, PU संस्कृत, JKNPU प्राकृत, BK भणता, J भणताँ, N भणिताँ, M भारथी, BJPU दायिनी, K रहता सेजद अंतर, JU अंतरद, NP अंतरीय, B भोम, JK भूम, PU भूमि .

राठौड़ राज प्रियीराज री कहीं ।

२९

विवरण जौ वेलि रसिक रस वञ्छौ

करौ करणि तौ मूभ कथ ।

पूरे इते प्रामिस्यौ पूरौ

इच्चै ओछे ओछौ अरथ ॥ २९८ ॥

जोतिखी वैद पौराणिक जोगी

सङ्गीती तारकिक सहि ।

चारण भाट सुकवि भाखा चित्र

करि अकटा तौ अरथ कहि ॥ २९९ ॥

ग्रहिया मुख मुखा मिलित अग्रहिया

मूँ गुण आखर अ मरम ।

मोटा तणौ प्रसाद कहै महि

अैठौ आतम सम अधम ॥ ३०० ॥

हरि जस रस साहस करे हालिया

मो पछिड़ता वीनती मोख ।

२९८ । B वैल, M रसि, U करण, B कण (for करणि), K वरण (ditto), B जो (for तो), M त, JU मुभ, M पूरै, J इत, KNP इतो, B अरथ (for इते, U ताइ (ditto), J प्रामिस्यउ, K पामिसो, N प्रामिसिउ, U प्रामिसउ, B प्रामिसि पूरे, NP ईचां, B अर (for रणे), JK अण (ditto).

२९९ । JKNPU जोतिखी, KU वैद, N वचद, BJN पुराणिक, K जोखी (for जोखी), JKNP तारकीक, M तारकी, U तारिक, J अच, M करे, U करद, P अकटा, K अकटो त, JM [तो] .

३०० । N गलिया (for ग्रहिया), P गिलीया (ditto), BM मुनि, M गलित, BNP अग्रहिया (for अग्रहिया), KM अै, NP मर, BN मरि (for मुख), MP मरि (ditto), K मण (ditto), M अणर, BKM मोठो, NP अण अरठउ आतम अधम, B अम .

अन्हीणा तुन्हीणे आया

खवण तीरथे वयण सदोख ॥ ३०१ ॥

रमतां जगदीसर तणौ रहसि रस

मिथ्या वयण न तासु महे ।

सरसै रुकमणि तणी सहचरी

कहिया मूं मैं तेम कहे ॥ ३०२ ॥

तूं तणा अनै तूं तणी तणा ची

केसव कहि कुण सकै क्रम ।

भलौ ताइ परसाद भारती

भूंङूं ताइ माहरौ भम ॥ ३०३ ॥

रूप लक्खण गुण तणा रुकमणी

कहिया सामरथीक कुण ।

जाइ जाणिया तिसां मैं जंणिया

गोविंद राणी तणा गुण ॥ ३०४ ॥

३०१ । J रस घस, U करि, BJ वूं, M सु. KN पंङितां. B वेवली, K अन्ही-
याय, M °या का, U °याहं, BP तन्हीणे, JU तुन्हीणइ. J आवीया,
B खमण, JNP खवण, M आवणि, KU अवणे, K तीरथ, M वैष, JU
वयण (for वयण) .

३०२ । KU जगदीसर. B तणा, N रहसि. B रसि, J वेण, B तस, J तण्ड, K
तास मधि, B सरसति, BM रसमणि, JP रसमिणि, U रसमिण, BJNP
मइ, B तिण्ड, J तिम, K कहि .

३०३ । B तूं, M तण, J केसवि, KMN कुण कहि, BJ तिकौ (for 1st ताइ),
K प्रसाद, BKM भूंङो, JNP भूंङउ, B places this stanza between
st. २९९ and st. ३००, and MN place it between st. ३०१ and
st. ३०२ .

३०४ । JNP लखण, K लखण, M लखिण, B रूपमे लखिण ची तणा रसमणी,
• M रुमिमणी, PU रसमिणी, M कहिया इ कोरते तास कुण, B जंणि
(for जाइ), KMN जाणिया जिसा (for जाइ जाणिया), M inverts
the order of stanzas ३०३ and ३०५ .

राठौड़ राज प्रिथीराज री कह्यौ ।

८३

वरसि अचल गुण अङ्ग सखी संवति

तवियौ जस करि खो भरतार ।

करि खवणे दिन राति कण्ठि करि

पामै खो फल भगति अपार ॥ ३०५ ॥

३०५ । J वरस, M खनि, JNU सखि, M सु (for सखी), J संवत, M संसंत, P
.....न रस अशि व[ख]रि (for ... खस सखी संवति), J कसि, M
प्रिय (for 1st करि), JMNU ओ, M करै (for 2nd करि), JNU खवणे,
M अवधि, JU कंड, M करै कंठि पामै फल ओ, J फल ओ, U भगत,
BK omit this verse.

NOTES

1. चार..... सङ्ख्युचार, “These four (auspicious names) form my *maṅgalācāra*” The Sanskrit commentary of *U* identifies the four names with the four subjects which according to the rhetoricians are to be mentioned in the beginning of a work, and quotes the *śloka* following :—

मङ्गलं चाभिधेयं च सम्बन्धश्च प्रयोजनं ।

चत्वारि कथनीयानि शास्त्रस्य घुरि धीमता ॥ १ ॥

2. किरि निखइ (*I'*) चीनारै चीतारा प्रतइ (*N*).

4. नार is in origin a plural neuter form of the correlative pronoun (Ap. नारं < Skt. नानि), which like the analogous form कार, कारं of the interrogative, has come to do function for the singular as well. Cfr. st. 13, 303 below. In st. 11, 12 the form is doing function for the genitive-oblique. Analogous to नार is the form जार of the relative pronoun (Ap. जारं < Skt. जानि), which is used in a plural sense in st. 104, 304, and in a singular sense in st. 169.

5. Of the two readings पाचो (*BKNS*) and पाचौ (*JMPU*) in the third line, the former is preferable on account of the alliteration of the पा° with the पा° of पार, which precedes. Alliteration is a very important factor in bardic poetry.

7. Notice the reading संपोचण of *BNPSU* for जु पोचण. The latter is the correct reading, not only because पोचण is a much better form than संपोचण, but also because the relative ज is required in the sentence.

8. In explaining the sense of this stanza, the comments of *NPU* agree together, and differ from the *Dhūdhārī* comment of *BKS*. For the comparison of the two interpretations, I quote below the comments of *B* and *U*: कवि कहै है सुकदेव व्यासदेव जइदेव आदिदे अनेक सुकवि ऊच्या है यहि रीति सबही की बेकही

है श्रीकृष्णदेव ते पहिलौ जु रुकमणीजी कौ वर्णन कीयौ सु या वासते
जु षड्कारग्रन्थ कोजे तौ पहिलै श्री कौ वर्णन कीयौ चाहिजै (B).

मुकदेवो व्यासमुतो व्यासो ऽप्यथ च गीतगोविन्दकर्ता जयदेव
इत्यादयो ऽन्ये ऽपि विष्णुभक्तिपरायणाः सुकवयो ऽनेके वाल्मीकिप्रश्नक-
प्रश्नरादयः सर्वे ऽप्येकसंज्ञा इत्येकः केवलः पुरुषप्रधानः श्रीगोविन्दस्तस्यैव
स्तुतिं कृतवन्त आदौ भगवद्रूपवर्णने कृतोद्यमाः परं मया तावत्स्त्री-
वर्णनमतः क्रियते यतः षड्कारग्रन्थो ग्रन्थते यदुक्तं षड्कारे स्त्रीप्रधानत्वमतो
मह्यं दूषणं न देयम् (U).

9. U reads जोड़ बाँ for जोड़ बाँ in the 2nd line, and explains
it : बाँ इत्यकसादाचर्यामन्त्रणे दे मुज्जल लं पश्येत्पञ्चाक्षरः ।

10. सिरहर, for सिरहर (< Skt. शिखर), with insertion of र
analogous to सरजल for सजल, सरधोर for सधोर, and सरजीत for
सजीत, for the last of which examples see *Vacanikā Ratana*
Singhājī rī Mahesadāsōta rī, 244.

11. ताइ. See note to st. 4, above. B renders the form
with तीये राजा है .

12. नाम ताइ तस्मा नाम (U). Here and elsewhere I have
used a vertical dash over the line to indicate a long vowel which
for prosodical reasons is to be pronounced as short. It is the
same sign which is used by native copyists to convert an आ
into अ, whenever by mistake they happen to write आ instead
of अ. Ex. : प्रकार, for प्रकार. In Old Western Rājasthānī poetry
in general, and Dīngāḷa poetry in particular, a long vowel
immediately followed by a short vowel is liable to be pro-
nounced as short.

13. ताइ तावन्मात्रम् (U), तितरी (B).

ते as a feminine singular form of the demonstrative pro-
noun, is an Old Dīngāḷa form which is no longer found in
Modern Dīngāḷa nor in Modern Māravārī, where it has been
substituted with ता. It is, of course, identical with the general
form ते of Old Western Rājasthānī and Gujārātī. In our *Veli*
both ता and ते are used for the feminine singular.

14. बीरज for बीज, another instance of the insertion of र in the middle of a word. Cfr. note to st. 10, above.

बम्बर for बम्बरि, with insertion of ब analogously to सम्बर for समर. Cfr. *Vacanikā Ratana Singhajī rī*, 54, and also my *Notes on the Grammar of the Old Western Rājasthānī*, etc., § 38.

15. The meaning of the two first lines is clearly explained by U: शैशवं बाल्यं तत्परीरे तनी सुप्तं गतप्रायमिति तथा यौवनं न जायतं न तादृशं प्रकटितमतो वयःसंधिः समुत्पन्नः कियदारंस्यायी सुहिष्णा सु वरोति स्त्रप्रप्रायो यथा वरिशब्द ऊपम्ये ... (U), but in the interpretation of the fourth line most of the commentators seem to have been led astray by understanding प्रियम (प्रथम) as an adjective or an adverb ("first, at first"), instead of an abbreviation of प्रियोर राज, the author of the *Veli*.

20. दल फूल विमल वन is clearly and correctly rendered by B as: दिबै वसन्त चायो ज्यो वन फूलजै है त्यो सरौर फूलो. This is no doubt the original reading, which the other commentators have failed to understand and have consequently been tempted to alter the text into दल फूल विमल वनि.

22. सु जु. Cfr. st. 19, 32, 46, 94.

कमोदणि for कुमोदणि. For the weakening of u into a, due to the influence of the o in the syllable following, see my note to st. 16 of the *Vacanikā Ratana Singhajī rī*. Cfr. also कुमकनौ, st. 189, 205.

मेन केस मेनकेशा इति रात्रिरूपा इत्यपि मेनशब्देन चारणभाषया सुजङ्गसदृशाः (U). Notice here the use of the term चारणभाषा "the language of the Cāraṇas" to indicate the Dīṅgaḷa.

23. वरुण तथा किरि डोर. वरुणस्य प्रचेतसः पाशा इव वरुणस्य शस्त्रं पाश एव तं दूरीकर्तुं जगतो ऽपि न शक्यते तदिवेदमपि बन्धनं कृष्णस्य दृढं भावीति रहस्यं यदुक्तं कुमारसंभवे :—

श्रीरोषपुष्पाधिकसौकुमार्यौ बाह्व यदीयाविति मे वितर्कः ।

पराजितेनापि कृतौ हरस्य यौ कण्ठपाशौ मकरध्वजेन ॥ १ ॥

25. सधर. सधरौ माहात्म्यवन्तौ (U).

वर्ण, a survival of the old neuter singular of the Old Western Rājasthānī, used exactly in the same adverbial function as the वर्ण in *Vacanikā Ratana Singhajī rī*, 92, q. v. For other instances of the neuter in the *Veli* cfr. st. 36, 64, 66, 211.

26. जुअलि नालि इति नाम्ना लोकप्रसिद्धं कीदृशं तस्याः कदल्या गर्भसदृशं विशेषसौकुमार्येण नीरोमत्वमपि प्रकाशितम् (U).

27. हरिहंस सावक हरिहंससावकाः सूर्यस्य लघ्वपत्न्यानीवाण-सूर्याः (U).

28. हिव रुकमणी नी विद्या कहइ । आठ व्याकरण भणी अठारह पुराण जाणइ अठारह स्मृति जाणइ धर्मअर्थनीतिमोक्ष प्रकाश कह शास्त्र जाणइ चारि वेद ४ भले १ आचारग्रन्थ २ व्याकरण ३ कन्द ४ जौतिष ५ पदभञ्जन ६ अे षडङ्ग जाणइ षडङ्ग ६ चारि वेद ४ मीमांसा १ तर्कविद्या १ धर्मशास्त्र १ पुराण १८ सर्व मिल्या चउद विद्या नी जाण चउसठि सकला नी जाण जाणी अेकोकी विद्या माहि अनेक घणा घणा अधिकार आपणइ मति सँ जे माहिला अर्थ विचारियइ कह (P)

29. हरि तिषि. Here perhaps I was authorized to read हर with the majority of the MSS., thereby making the correspondence with the हर at the end of the line more complete, but I have preferred to retain the regular form, not only on account of the हर immediately preceding, but also because it is difficult to know how far one would be justified in altering, however slightly, the endings of words or syllables to produce internal rhymes or alliterations. Thus, if I had chosen to read हर for हरि, why should I have not read also नहर for नहरि to produce one more internal rhyme ?

वन्दै गवरि हर, अद्यापि होलिकानन्तरं कन्याभिर्गौरिपूजेतिव्रतं वितन्यत ईप्सितवरप्राप्तिभिन्निभितम् (U).

32. पाँतरिया, बुझा विहीनौ जातौ (U).

सामा इ. Here the pleonastic particle इ has been added by myself to complete the number of prosodical instants required for the verse (14). I might have added ए as well. If one more syllable is not thus introduced, the verse will fall short of one *mātrā*, but one might still read it correctly by pronouncing the second syllable of सामा as equivalent in duration of time to three prosodical instants instead of two. For an analogous case see st. 183.

35. The MSS. *J(K) SU* read नाम नन्द दमघोष नर in the second line, but the explanation which the commentary of *U* gives of नन्द is hardly acceptable: पुरोहितो दमघोषनामा नृबानानन्दकरः (*U*). In the *Bhāgavata Purāṇa* Damaghoṣa is the name of the father of Siṣupāla.

36. चन्देवरी is my emendation of the original reading which is given as चन्दरी by the consensus of all the MSS. The reason for the emendation is the same as has been adduced above for the reading of सामा इ instead of सामा (st. 32), namely, the necessity of introducing one more prosodical instant to make the line complete. In the present case too, the deficiency might be made good by pronouncing the *e* of 'न्दे' as equivalent to three prosodical instants instead of two.

37. संधि उषा ... देवपति . Cfr. प्रिथो सङ्ग लम्बा केई देवपती (*Vacanikā Ratana Singhajī rī*, 20).

38. बाके, from Ap. बन्धकिं < Skt. बन्धन, is the regular passive form of बाँधणो, which in the modern language has gone out of use, it being substituted with the new form बन्धीजे. For the use of बन्धर in Prakrit, see Pischel's *Prakr. Gramm.*, § 548.

39. बुयो. for कुयो, a technical term used in Indian architecture to indicate the base of a pillar (see *Archaeol. Surv. of West. India*, Vol. ix, Northern Gujarat, p. 24). The change of कु° into बु° was evidently made by the Poet, only in homage to the rule of the *veṇasagāi*.

40. जोर is a word whereof the exact meaning is not clear. The Dhūdhārī commentary seems to take it in the sense of

“tent”: रङ्ग रङ्ग रा समिधाना जभा किबा है सोर मारुं गदल ऊचा, whereas the commentaries of *PU* explain it as a synonym of स्त्री “woman”: जोइ इतिस्त्रीपर्यायः स्त्रीणां प्रशामोज्ज्वलरक्तपीतनीलरङ्गानि वस्त्राख्येवोत्प्रेक्षते जलदपटलानीव पृथग्गवर्गान्यभ्यवृन्दानीव (*U*); जोइ कहतां स्त्री ना वृन्द पञ्चरङ्ग वस्त्र पहिरा तेहिज जलदपटल मेघघटा किहाँ सामल किहाँइ उज्जल इसउ पञ्चवर्ण मेघवृन्द (*P*). To understand the comparison, one should think of the way the Indian women, dressed in gorgeous colours, crowd the roofs of the houses on all festive occasions when there is a procession or any other similar *tamasha* to be seen.

41. कोरग, नवीनमेघवर्षणसमयात्प्राक्सरजोवायुसुभ्राभ्यदर्शन-
मिति (*U*)

42. गावै करि मङ्गल. Cfr. गावै सुखि मङ्गल करि गीत, st. 55, below. From a comparison of the two passages it is obvious that करि is in both cases connected with मङ्गल. The commentaries do not all agree in the interpretation of the phrase, for instance *B* renders the present passage simply with मङ्गल गावै है, and *P* in the latter passage connects करि with सुखि and renders: सुखर करी मङ्गलरूप गीत गावर. The correct meaning of the phrase मङ्गल करि is evidently that which is given by *U* under st. 155, namely: मङ्गलानि कृत्वा ... गीतानि वायन्ति. In other words, here मङ्गल is not used to give the meaning of “auspicious song,” but only “auspicious ceremony.”

मने, for मने, the shortening of the initial syllable being required by the metre.

44. ब्रह्मिनामो रतिविप्रः (*U*). The literal meaning of the word evidently is “he who wears the brahminic thread round his neck.”

वीर वटाऊ ब्राह्मण, अहो भाई अहो पथिक अहो ब्राह्मण अत्यन्त ऊतावली थकी वार वार वचन कहइ (*P*).

45. न न करिचि, a sigmatic future form used in the function of a prohibitive imperative. For the use of similar prohibitive

futures in Old Western Rājasthānī and Prakrit, see *Notes on the Gramm. of the Old West. Rāj.*, § 121.

जव, a Sanskritism well permissible in bardic poetry. Cfr. तव, st. 174, 244.

46. रहरह कोइ वह रही रह. From the commentaries, it appears that the meaning of this phrase is that all the few travellers who were out, having reached their destination, halted for the night, but the grammatical connection of the three words वह रही रह is not clear to me. I quote below the renderings of the three commentaries of *BPU*:—मारग मारग थे पथी आय विश्राम कियउ पथ चलता रह्या (B); वटाऊ सर्व वासउ रहिवा भगो “रहउ रहउ” इस कहना पथ वही रह्या (P); रहरह इति यो यत्रोषितुमनाः स तत्र गन्तुकामो भूत्वा चिन्तितं स्थानमाश्रयदतो मार्गवहनं लोकैर्निरस्तम् (U).

47. भौ इति सभयाश्चर्ये (U).

49. The commentary of *U* gives two explanations of करि कमल, the second of which is evidently wrong: करे कमलानि छत्वा मन्दं मन्दं चलन्तीति विशेषस्तथान्यार्थे कराः सौकुमार्येण कमलसदृशा इत्यपि (U).

जङ्गम तीरथ इति योगध्यानलीना योगीश्वराः (U); जोगीसर (P); अनेक तपसी (B).

51. सम्मति प्रत्यक्षम् (U).

52. अन्तहपुरि दरबारि (B); श्रीअन्तेउर माहि गयउ माहिनी सभा माहि (P); पुरान्तः पृष्ठं पृष्ठं श्रीकृष्णस्यान्तःसभासंमुखं गतवान् (U).

53. पचिहो, an adverbial adjective, i.e. an adjective doing function for an adverb (पचिहो, or पचिहूँ, cfr. the reading of *N*). For the use of adverbial adjectives in Old Western Rājasthānī see *Notes . . . etc.*, § 78.

55. The verse is in corrupt Sanskrit. The reading of the first line is unsatisfactory in all the MSS. I have adopted the reading of *NPU*, in which the order of the questions कस्मात् कस्मिन् etc. is confirmed by the order of the replies contained in st. 56, but I have had to complete the line with the insertion of क्लिप्त, which is found in *BJM* only, as the line was falling short of two *mātrās*. The commentary of *U* to this stanza runs as follows: हे मित्र त्वं कस्मात् पुरात् समागतः कस्मिन् पुरे वससि किमर्थमिच्छागमः केन सह ह्यत्वं तव कार्यमग्रे कुत्र परियासि तत्त्वं ब्रूहि ममाग्रे निवेदय एतत्तव करस्थं पञ्च केन जनेन कस्मै प्रेषितमिति देवभाषा संस्कृतमेव प्रश्नम् (*U*).

57. वाचत ... न वगौ, वाचयितुं न वगइ इति न शक्यत्वं संभवति (*U*), वचायइ नही (*P*).

कागल is rendered by the Sanskrit commentator with कल्लम्, a neologism not without interest.

58. अवरणवरण is understood as a compound by the commentaries of *BU* (अवरणवरण तुल्यारौ विरद्वे *B*; हे अवरणवरण *U*), but *P* more ingeniously reads the two words as separate and understands: बीज उ सरण कोई नही, i.e. to translate the text literally, "every other protection is without protection." Notice that *P* also reads नूँ जि instead of नूँ.

60. सालिग्राम सूद ग्रहि सङ्गुहि, सालिग्राम श्रीपरमेस्वर नी मूर्ति शूद्र ने घरे कोई उत्तम जनम दइ (*P*): सालिग्रामं गल्लकीनद्युत्पन्नं शूद्रग्रहे (*sic*) संग्राहयन्ति ददते इव (*U*).

62. It will be noticed that the first line in this stanza does not conform to the general rule of the *venasagāṁ*, which requires that the first and the last word in the line should begin with the same letter. But the Poet is not to be found at fault here. By studying all the lines in the *Veli*, which apparently do not conform to the rule of the *venasagāṁ*, I have discovered that these, far from having no *venasagāṁ* at all, have two *venasagāṁ*s. In other words, the line is split in two, and each of the two parts has a *venasagāṁ* of its own. Thus in the present case

बारे forms *venasagāi* with बर, and बाम with बहि. The other examples of double *venasagāi* which I have found in the *Veli* are :

खीपति कुल सु मति तूझ गुण जु तवति (6),

सैसव तनि सुखपति जोवण न जायति (15),

कोकिल कण्ठ सुहाइ सर (20),

पणिहारि पटल दल वरण चंपक दल (49),

कुमकमै मंजरा करि घौत वसत धरि (81),

इम कुंभ अन्धारी कुच सु कक्षुकी (90),

गजरा नवग्रही प्रोचिया प्रोचि (93),

चोर चक्रव विप्र तीरथ वेल (186).

सूं लोष. Strictly grammatically speaking, the reading सूं of *BJKSU* would be more regular, as सूं is not a direct, but an oblique form. But the reading सूं is supported by the rule of the alliteration, which carries much weight in bardic poetry, and also by the large use which both Old Western Rājasthāni and Māravāri, especially colloquial, make of the impersonal passive construction of the past participle (*bhāvi prayoga*, see *Notes . . . etc.*, § 127). Thus in modern Māravāri one would not say to-day सूं लोषी, but म नै लोषी. *P* renders accordingly: मुक नद लुचनोरप (*P*).

63. हूं, अहं सीतारूपा (*U*); हूं सीतारूप (*P*).

वेलारुण कहताँ समुद (*B*).

64. बारि करि "Rescue me!", an imperative. The Sanskrit commentator renders: सम ... बारिं मरुमापरक्षुः पचादालनोपायं कुरु.

बाजो for बाजोच, the °च being probably changed into °ज only for the sake of the rhyme.

65. Apparently, the second and third line in this stanza do not conform to the rule of the *venasagāi*, because the first and the last word in each of the two lines do not begin with the same letter. It is however to be observed that the bards are often satisfied with making the initial syllable of the first

word in the line correspond to the second, third, or even fourth syllable of the last word, instead than to the initial syllable of it, as the general rule requires. Thus, in the present case, the त् of विषा has its correspondence in the त् of चातुरी, and the र of राजि has its correspondence in the र् of विराजो. This is not considered to be a breach of the rule of the *venasagāi*. For other examples of this case see stanzas 39, 40, 67, 107, 108, 109, 118, 119, 144, 161, 171, 174, 176, 178, 179, 188, 192, 194, 198, 208, 209, 216, 222, 247, 252, 264, 265, 288, 305.

दूरी इति दुःखोत्पादकः (U); दुखदाई (P); दूसमन (B).

66. ते is understood by P in the sense of a causal conjunction (तोशई कारवरं) and connected with कहिजे, but it is evidently connected with लमन वेला. U renders : तस्य लमन वेलाया चकारे चीणि दिवानि वर्तन् इत्यवधिदर्शने (U).

चारात, a Sanskritism which is hardly justified in bardic poetry. U renders it with निकटम्, B with चारि, and P with समीप.

68. इसै, an instrumental used adverbially "in such (a way), with such (speed)." The position of the qualitative demonstrative adjective इसै in this construction is similar to that of the correlative adverb "so" in English, in phrases like : "I like it *so* much ! They go *so* fast !" etc. Cfr. वचनी इसै (*Vacaniā Ratana Singhajī ri*, 21), and चलना इसा (*Ditto.*, 23). In the present case, N renders the word with भलर प्रकारई, and P with भली परई. The reading ईसु of NPU is not clear to me, unless it is an incorrect reading for ईसं, the neuter form of इसै used adverbially.

The commentary of U to this stanza is of particular interest inasmuch as it represents an attempt by its author, Sārāṅga, to throw aside the authority of his guide, Cāraṇa Lākṣhō, and give an interpretation of his own. But in this he fails, and his new interpretation is grossly absurd and altogether unacceptable : चारणेनैवमुक्तमस्ति सयौवसेनो १ मेघपुष्पो २ वेगवान् ३ बलाहक एते क्षणास्य रथे चत्वारो ऽध्याः परं मम मनसि नैव स्फुरति यतो ज्ञायते सर्वमप्येतद्रथस्य चपलगतिवर्णनं तेन रथः कीदृशो बहति यादृशं वानरसैन्यं समुत्थकमथ च नह मेघ पुष्प इति नदीजलपूर-

समये यादृग् वद्वत्यथवा बलाहकानां वर्षाभ्यामां यादृग् यादृग् वेगवत्त्व-
मिति रथगतेराधिक्यं तत्र सारथिं दूरं कृत्वा खेच्छया त्रिभुवनपतिः
स्वयं रथं खेटयितुं लभो ऽतो ज्ञायते धरा पृथ्वी गिरयः पर्वताः पुराणि
मार्गनगराणि श्रीकृष्णसंमुखं समागच्छन्तीव महति जन व्यभ्यगतवति
संमुखमागमनं महत्त्वप्रदानमनयोक्त्या वेगवत्तया रथस्य निर्गमो ऽवगन्तव्यः
(U).

69. जिम "So that, in order to." For the employment of
जिम as a final conjunction in Old Western Rājasthānī, see
Notes...etc., § 111.

71. मुख धारणा, मुख नी धारणा नूर (P); मुखस्य धारणां
कान्तिं तर्कयति सविशेषं पश्यति दूतस्य मुखे निर्मलता कार्यसिद्धिलक्षणं
प्रतीतम् (U).

72. सचन्ति is evidently a feminine substantive, the object of
कही, and I identify it with Gujarāṭī सचिन्ती, f. "Information,
particular knowledge." The commentators, however, prefer
to connect the word with गुणन and to explain it as सचन्तः
जियः "respectable women" (U), or सचन्तः लोक "respectable
people" (P). One need only look at the place सचन्ति occupies
in the sentence, to understand that the commentators' inter-
pretation is a grammatical impossibility. But the lack of
common sense is often one of the most conspicuous qualities
of Indian commentators, especially of those who wish to
make a display of their undigested erudition.

73. चचरिज को साथे चरय. Here साथे is my emendation.
BKMNS read साथी, which is untenable and has probably origi-
nated from a misreading of साथे, whereas JPU read साथ-
Also, most of the MSS. read कार in the place of को. I do not
think there can be any doubt that the construction of the
phrase here is identical with the को चचरिज मनुहारि तयो in st. 78,
and therefore साथे चरय is a genitive. But it might be understood
as a locative as well, the terminal % of चरयि being dropped to
form a rhyme with कय. If the phrase साथे चरय is understood as

a genitive, the reading साधा of *JPU* would be equally correct, the oblique in °è and the oblique in °ā being equally permissible in the form of *Ḍiṅgaḷa* in which the *Velī* is written. *U* renders the phrase with: अर्धेऽर्धेः किमाचर्येऽ (*U*).

74. अक उजायर कलहि अवाहा, जिके उजायर संग्रामधीर ते साथइ वली जे कलहे अवाहा अयेसरी आगइ चालिइ खामिभक्त ते साथइ लीधा (*P*): अक अद्वितीय उजाध[र]इ (*sic*) क° ओज संग्रामइ धीर ते साथइ लीधा वली जिके कलह संग्रामइ अवाहा अयेसरी छइ अथवा दुबाहा क° कलहइ वली (*N*); एके ये ओजायरइ (*sic*) इति संग्रामेधीरा: एनर् अवाहा इत्ययेसरणयोग्या: खामिभक्ता: (*U*).

आखाठसिध कहताँ जिअे बि तीन वार संग्राम कीधा छइ किहँ हारइ नही अहेवा [सु]भट (*P*).

75. Notice the reading नाग रिख of *BM*. It is obviously to be explained as a misreading of नागरिख, unless it is, indeed, an alteration introduced by some presumptuous copyist.

76. केवी दुर्जना: (*U*).

77. आपपर इति परस्परम् (*U*).

78. राजा रै, a colloquial phrase which is to be completed with a substantive in the locative like बरै “in the house.” It is, ultimately, the same idiom which is used in English and other European languages.

79. सोखावि सखी राखी आखै सजि, ओल्लाखी आया जाणी रुकमणियइ सखियाँ सोखावि राखी छइ ते सखी राखी प्रति हम कहइ छइ ...(*P*).

* The last line in this stanza does not violate the rule of the *veṇasagāṇ*, because the bards in particular, and Marwari writers in general, always consider postpositions as forming one word with the substantive to which they are appended,

and therefore, according to their theory, the last word in the line with which we are concerned, is not *नवी* but *च म्विकानवी*. Cfr. the similar case of *मदन ची* in st. 82, *चाया लमि* in st. 108. *मिसन ची* in st. 148, *हरि सँ* in st. 166, and *नवी परि* in st. 192.

80. श्यामा चारंभिया सिणमार. Here *श्यामा* ("the dark-complexioned one") is used by the Poet as a mere synonym or epithet of Rukmini, obviously without any particular intention, much as it is used throughout the poem, but the Sanskrit commentator apparently thinks that the word is here used intentionally and takes the opportunity to explain the meaning of it, by quoting two *ślokas* which enumerate the characteristics of a *śyāmā* woman :—

यदुक्तं श्यामालक्ष्णम् :

श्यामा च श्यामवर्णा स्यात् श्यामा मधुरभाषिणी ।

अप्रसूता भवेत् श्यामा श्यामा षोडशवार्षिकी ॥ १ ॥

या श्रोते चोष्णशरीरा उष्णे श्रोतशरीरिणी ।

मध्यकाले भवेन्मध्या सा श्यामा इत्युदाहृता ॥ २ ॥

81. The commentators do not seem to be sure about the exact meaning of *कड़ोहा*, a word which some render with *जतावला* "quick" and others with *ढीला* "loose." The commentary of *N* gives both the meanings. I quote below the different comments to the last two lines in the stanza: *सु किसी देखिजै है जैसे मखतूल कौ डोरौ तूटौ है अर गुण मोती कड़ोहा कहतौ ऊतावला छिटकि छिटकि पड़ै है इसी सोभा देखिजै है (B)*; *जागे करि ढीला कहतौ निबलइ मखतूल पाट नइ गुण दोरइ कड़ोहा ढीला प्रोत प्रोया ते हाथ थकी कूटा तूटा पड़िवा लागा (P)*; *अहमेवं जाने गुणमुक्ताः क्षीणैर्निर्वलैर्मखतूलगुणैः श्यामपट्टदवरके कड़ोहा इति शिथिलं प्रोताक्षुटिता इव पतितुं लभा इव सादृश्य उत्प्रेक्षा (U)*; *जागे करि ढीला कं निबला क्षीण मखतूल ना गुण दोरा थका गुणरूप मोती कड़ोहा कं ढीला प्रोया थका अथवा कड़ोहा ऊतावला कूटा पड़ता जिसा दीसइ तिसा जलकण दीसइ कइ (N)*.

84. कण्ठ कहताँ गलई पोत कहताँ वीडियउ बाँध्यउ जाणे
कपोत पारेवउ अथवा नीलकण्ठ महादेव नौ गलौ जिस्यौ अथवा जाणे
करि हिमाचल पर्वत पाखइ यमुना वहइ छइ अथवा जाणे निखई
श्रीशङ्खधर श्रीकृष्णइ समइ भागि विचालइ अकइ आँगुली भाल्यउ
शङ्ख चोइ (P).

85. जमुण फेण पावन्न जग, उत्प्रेक्षते जगत्पावन्या गङ्गायाः फेन-
युक्ता यमुना इव (U).

कुमारमग पिटदण्डउ आसू काती री रातइ श्वेतदण्ड सरीखउ
(P); कुमारमार्गः खर्गदण्डक इवाश्विने कार्तिके मामि नीरजस्त्रे गगने
श्वेतदण्डको दृश्यते (U).

86. अषियाला तीखा (BNP). literally “pointed.”

सिली सिली बरि, literally “on the hone of the collyrium-
pencil,” the former सिली being used in the meaning of शङ्खाक
“the pencil used for applying collyrium to the eyelids,” and the
latter in the meaning of शिला “a hone.” N reads सिरी सिली
बरि and explains: अञ्जनरूप सिली उपरि घसी सिरी क’ ओ तेज चढाया (N).

जल वालियौ पागो दीघउ (P); जलं दत्तम् (U).

87. वली रुकमणियइ आँपणइ निलाड़रूप चन्द्रमायइ शेली नउ
तिलक कीधउ वली कलङ्क धूम नेउं काट कहताँ रातपणइ करी महा-
देव नउ त्रीजउ लोचन अघि सरीखउ तेह नेउ धूम काण्डउ तीजउ
लोचन निर्धूम कीधउ आँपणा मुखइ ललाटरूप अर्धचन्द्र तेह नु श्यामता-
रूप कलङ्क काण्डउ चन्द्रमा निकलङ्क कीधउ अे भावार्थ अेतलइ तिलक
भलउ वखाण्ड (P).

काट, काटशब्देन दोषम् (U).

89. वाँकिया. I am not sure about the exact meaning of
this word. The commentators simply say that it is a term
for a part of a *ratha*, and P adds that the *vāṅkiyās* are found at
the two sides of the vehicle.

ताड़ङ्ग ताड़ङ्गयुगलं कर्णकुण्डले चक्राविव पेटकाविवेति (U). Notice here the use of the word पेटक- as a Sanskritisation of the vernacular word परङ्गु "a wheel." The latter word is, of course, not derived from पेटक- but from Apabhramṣa परङ्गु (Cfr. Prakrit परङ्ग explained as रथचक्रम् in Hemacandra's *Deśināmamālā*).

90. कवच सम्भू काम कि कलह, जागे महादेवजी कवच पहिर्यो कै काम सौ जुध करिवा कै ताँई (B); शम्भुना हरेण कामेन सह कलिं कर्तुमानसा कवचः संगाहो हृत इव प्राकृतकविसमये कुचस्य शम्भुपमा प्रसिद्धा (U).

Notice the reading मन हरि आगै मगडप मगडे of B, which is explained: श्रीकृष्णजी का मन कै ताँई मगडप छायौ कै जु मन आग बैसिसी (B).

वारिगह, वारिगह सव्दै तम्बू वस्त्र ना दीधा हइ तिहाँ तम्बू-यई रजुआदि बन्धन ऊइ अनइ इहाँ कसादि बन्धन जाणिवउ पट-कुटीति वारिगहशब्देन चारणभाषयां तम्बूनाम (N); वारिगहशब्देन पटकुटीयुगलं रचितमिव (U).

91. कल कं मनोहर (N). The other commentators omit to explain the word.

93. वले वलै विधि विधि वलित, वली वलय श्यामपाटकउ विधइ विधइ आँपापणा स्थानक बाँध्या (P); तथा च वलयः श्यामपट्ट-सूत्रययितो विधि विधि यथास्थानं निवेशिताः (sic) (U).

95. किमत्र, a Sanskritism bolder than जच and तच which are used by the Poet in other places. U renders: तेषां भूषणानां कविरत्र ग्रन्थे किं व्याख्यानं कुर्यात् (U).

96. मापित करल इति मुष्टियाद्या (U).

भावीसूचक... The Sanskrit commentator gives two different interpretations of the last two lines in this stanza, of which the latter interpretation rests on a reading भावीसौचक, which is not

evidenced by any MS. : उत्प्रेक्षते भावीसूचका अनागतभाग्याविर्भाव-
कथकाः सिंहराशौ ग्रहगणः सकल इति सर्वे ग्रहा अवस्थिता इव कथाः
सिंहकटोसाम्ये 'सिंहराशित्वमेवोक्तं यतो रुक्मिण्यास्तुलाराशित्वस्याः
सिंहस्थाः सर्वे ग्रहा एकादशा ज्योतिःशास्त्रे फलदायिनो मनोवाञ्छितं
ददत अतः श्रोत्रणास्योत्सङ्गे निवेशनं भावीति महद्भाग्योदयत्वं
दर्शितमयमेकोर्थो द्वितीये ऽर्थे एकस्यां राशौ स्थिताः सर्वे ग्रहा जन्मसंज्ञका
भावीशोचका इतिपाठे दुर्दशादर्शकास्तस्या राशेः क्षीणत्वप्रतिपादको
ऽतः कटी क्षीणा जातेतीदमपि वितर्कणं न्यायं ग्रहाणामपि विविधवर्णत्व-
मवगन्तव्यम् (U).

98. वली रुकमणोयइ नाकइ लटकतउ मोती दीधउ ते वखा-
णइ दधि वीण समुद्र माहि थी वणतउ रुडउ जाणी लोधउ साख्यात
गुणमय मोती नउ दाणउ ससत आघउ पाळउ हलतउ नाक नइ
आगइ मुक्ताफल मोती निहसत लटकतउ शोभइ जाणे सुकदेव व्यास-
पुत्र तेह नइ मुखि भागवत पुराण शोभइ सुक सरोखी नासा मोती
सरोखी भागवत (P).

The Dhūdhārī commentary reads रु सन (for ससन) in the
second line, and explains : समुद्र सोधि अर जु मोती लियौ थौ जु
वणतौ देख्यौ साख्यात गुणमै सु सत्य या वात सही (B).

99. करि इक बीड़ौ.....The Sanskrit commentator gives
two different interpretations of the sense of the last two lines,
but the second interpretation could hardly be taken seriously :
उत्प्रेक्षते वीटकरूपः कीरः शुक्लस्तस्य मुखकमलस्य मध्ये खजात्या नाशा-
रूपया शुक्ला सहै क्रीडां कर्तुमुद्यतोस्ति करकमलस्थः शुको मुखेस्थितना-
शामुक्त्वा स्नेह्यया रन्तुं प्रवृत्त इवेति चिन्त्यं तथा द्वितीये ऽर्थे वामायाः
करे वीटकं शुकरूपं तस्य मुखकमलस्य जात्या करकमलरूपया क्रीडते
इत्यपि (U).

102. पान तम्बोल (P); बीड़ा रा डबा (N); पत्रभाजनम्, (U).

103. चकडोल सुखासन (P); प्रसिद्ध सुखासनादि (N); नरवा-
द्यायानम् (U).

तै, the oblique singular form of the correlative pronoun (< तइ, cfr. st. 66), used in the same construction as in st. 95, above. The form is peculiar of the Vikānerī; standard Māra-vārī uses तिण, तिणि instead.

104. तुरी लाग ले ताकि तिम, आँप आँप जोग्य तुरी घोड़ा ताकी नइ लीधा (P); सखयोग्यान् तुरगान् वेगवतो ऽश्वान् प्रथमं वितर्क्य ततो गृहीत्वा (U). Apparently, लाग is here used in the sense of “fit, suitable.” (Cfr. Gujarātī लाग, “near to, close to; applicable; suitable, agreeable,” Belsare’s *Etym. Dict.*, p. 1002).

105. हिल्वलिया कहताँ घगा ऊतावला है (B); गुणविस्तरा (P); बडसघनं विस्तताः (U); हिल्वलिया कं रुक्मिणीजी रा चकडोल आगलि पाहिल इतस्तत परिभ्रमणशील थया घगाँ विस्तरा कइ (N).

मद गुड़ित मद भरता (P). Notice the reading गलित of BKMN. The reading गुड़िता is of course preferable, not only because more difficult, but also because of the alliteration it makes with the first two syllables of गुड़ना.

106. चाहि is here used in the function of a postposition of the accusative-dative to give the meaning of “towards, in the direction of.” The form is, of course, a conjunctive participle from चाहयो in origin, and carries the meaning of “desiring.” The Sanskrit commentator literally enough renders with अनुलक्ष्योक्त्य, but the commentaries of NP mistake the real meaning of the word and explain it as चडँ “four,” namely “the four directions of the compass” (!).

The third line in this verse does not conform to the rule of the *venasagā*, and it would seem that the correct reading must be वैकुण्ठ किरि चजोधावाही, but as the reading is evidenced by the consensus of all the MSS., I have not ventured to alter it. Cfr. the similar case of किरि कीपायो तदि निकुटीये in st. 110, तिणि चाप री करायो चाहर in st. 168, जिस सिपगारि णकीये सोचति in st. 228; and किरि परिवार सकल पहरायो in st. 237. From the combined evidence of all these cases it would seem that when a line begins with an adverbial, pronominal, or conjunctive

form, or in general with a word having more or less the character of a proclitical, the *venasagā* may optionally be formed with the second word in the line instead than with the first, thereby leaving out of consideration the proclitical word with which the line begins. Cfr. the analogous case of lines ending with a postposition, for which see my note to st. 79, above. Cfr also the case of गो चाले in *Vacanikā Ratana Singhajī rī*, 170, 183, 187, 205, 206, an anomaly which probably finds its explanation in some reason analogous to that given above.

107. पारस is understood differently by the different commentators: चड पखेर (*N*); बिजँ पासइ (*P*); परितः (*U*); पारस पाखाग [कौ देऊरौ] (*B*).

108. हाथा लगि. For the apparent violation of the rule of the *venasagā*, see note to st. 79, above.

109. In the third line the MSS. *NP* read सन in the place of बनि, and explain: आपणे स्वरूप मन सँ जोइवउ तिगँ चउयउ बाग थाप्यउ (*N*); आपणइ आपणउ स्वरूप जोइवउ (*P*), both explanations concurring with *U*'s: खतः सुदर्शनेन .

लसणि अङ्ग मोड़णइ (*P*).

सच्च प्रपच्चः कतः (*U*); उद्यम कियौ (*B*).

• 110. तह इति शक्तिः (*U*).

निकुटी स्रुत्रधारिभिः (*U*).

113. साऊलि प्रकार (*B*); कूकारव बूँब सबद (*N*); कूकड़उ (*P*); कूकारवम् (*U*).

आलूदा सनद्धबद्ध थया (*P*); सज्जीभूताः (*U*).

बऊरूप योगीन्द्ररूपाः (*U*).

114. लाशेवरि लाशोलारि (*P*), अशिवन्धेन (*U*).

नह खरता नर वरै नर. Here the exact meaning of खरत is not quite clear, though the word could hardly be anything

but an abstract substantive derivative of **खर** "hard." Following the clue given by the commentaries, I should feel inclined to understand something like "With the hardness of the (horse's) hoofs each man vies with the others (in speed)." But the use of an abstract like **खरना** in a similar connection is at least uncommon. I quote below the paraphrases of *PU*:
 तीखइ नखइ करी घोड़ो घोड़ा नई नर नर नई प्रेरइ छइ (*P*); नखैः
 खरतरैरुत्पत्यमानैश्चैर्नरानरं वृन्वते प्रेरयन्ति स्मेति खस्ववेगाधिक्यदर्शनम्
 (*U*)

115. The third line in this stanza apparently does not conform to the rule of the *venasagā*, but probably the Poet is not at fault, as he considered **न सुणिजै** as a single word.

116. **नैड़ी**. It is strange that here and in all other passages where the adjective **नैड़ी** occurs, almost all the MSS. should read **ने** instead of **नै**, नई. The word is from Sanskrit ***निकटकः**, through Apabhraṃṣa **णिक्कड** > **ण्डडड**, and its correct form in Rājasthānī is **नडडड** > **नैड़ी**.

117. **कालाहणि** **कृष्णवर्ण** (*N*); **कृष्णवर्णमेषाभ्युदय-** (*U*).

आडुंग **जागी** **अन्धकार** **जागी** (*N*); **लोही** **वरिसवड** **जागी** (*P*):
आडङ्गमिति **वर्षणासमयं** **रुधिरमयमिव** **विज्ञाय** (*U*).

बेपुड़ी वहे. Here **बेपुड़ी** evidently is only a feminine singular adjective, identical with the modern **बेवड़ी** "double," and some substantive must be understood with it to complete the meaning. The commentaries of *NP* understand **नदी**, namely "a double river is flowing, the one of water and the other of blood," but such a meaning can hardly be considered as satisfactory. The Sanskrit commentary is not very clear, but apparently understands **वर्षा**, namely "a double shower is pouring", but this explanation is also far from satisfactory. The correct explanation is probably that given by the Dhūdhārī commentary, which understands the word **फौज** and explains: **बेपुड़ी कहताँ** **वादन** **की** **बेपुड़ी कहै** **जो** **दो** **वडा** **वादन** **आन्हो** **सांहां** **होइ** **तब** **कहै** **जु** **मेघ** **वरसकी** **तैसे** **फौज** **पिण** **बेपुड़ी वहे** **सो** **जाणिजै** **रगत** **वरसकी** (*B*).

118 कुहकबाण दाख नी ऊखली बाँसे बाँधी (N).

गैगहण, गय हस्ती त्यों की गहणि ऊई गहण कहताँ भीड़ ऊई (B).

The Sanskrit commentary thus renders the meaning of the peculiar *ḍiṅga* terms occurring in the first two verses :
हथनालिहवाईकुहकवाणाः सर्वाण्यप्यातसबाजीलक्ष्णानि तेषां ऊविरि-
त्युच्छलनं जातं वीराणां सुभटानां हक्काः खखबलवत्ताया वाढस्वरेण
प्रकाशनमभूद्यहणमिति रणभूमिः सूरैर्महीता (U).

120. असुभकारियो, कायर इम कहिवा लागे जे असुभकारियो
क° अकालइ असुभकारी उतपात उपनउ (N); तैर्ज्ञातमयं समयो ऽका-
लिकसमेतमेधवदशुभकार्युत्पातिकः (U).

121. चोटियाली is evidently a feminine adjective connected with चौसठि “the sixty-four (*yoginis*),” but the *Ḍhūdhārī* commentator ignores the real meaning of the word and most fantastically ascribes to it the meaning of “drops of blood”: रुधिर खेत माँहे अकठौ ऊअौ कै अर ऊपरा जु रुधिर की बूंद पड़े कै त्योंह की जु ऊँची बूंद ऊअलै कै सु चोटियाली कहावै (B). The correct explanation of the word is that given by UP: कुटितवेणीका विरलकेशाः (U); कुटे केसे (P).

चाचरि [रण]भूम्यङ्गणे (U); रणभूमिकायइ (P).

औभडै शस्त्रमोक्षविवादे (U); माहोमाहे हथियार वाहइ (P);
सरन्न रा अउभडइ (N).

122. ततः प्रवृद्धे संग्रामे रणाङ्गणे रुधिराणि रत्नतलिया इति बज्जतरं चलितान्यतो योगिनीनां हस्तेभ्यो बज्जशः पतितानि पत्राणि पानभाजनानि प्रवाहे वेगवत्तयाधोमुखानि जातान्यतस्तरीत्वा तरीत्वा गच्छन्ति कीदृशानि दृश्यन्ते स्मोत्प्रेक्षन्ते जलप्रवाहे बुद्बुदाकाराः पम्पोट-
करूपा इव सन्ति ऽपि सम्भूता बज्जट्टिं सूचयन्ति वर्णतो ऽपि श्वेताः पत्रा-
ण्यपि नृकपलानीवेति साम्यम् (U).

The commentaries of NP, and so also the commentary of U which I have quoted above, understand the second वा in the second line in the sense of “vessel,” apparently identifying

the word with वड़ा. Though the interchange of ड़ with व is not unprecedented in Māravārī (cfr. for instance the double form रिएमल and रिडमल), I do not think the above interpretation is acceptable. In my opinion, the second वषा cannot be anything but a direct plural masculine from the adjective वषौ, connected with some word to be understood like “blows” or “men.” The latter interpretation is the one preferred by the Dhūdhārī commentator who paraphrases : वषा दाथाँ ये वषा जोध पड़ा है (B).

123. हल in the fourth line is explained by *NP* (and apparently also by *U*, though this substitutes for it हव in the commentary) as an adverb meaning “quickly, immediately.” I wonder if the meaning of “plough” would not be preferable, especially in view of the fact that बाहविये in the third line has no object, and the only object which can be understood with it is हल “plough.”

124. विसरियाँ विसर is a puzzle to me, and that it was also a puzzle to the commentators is clearly indicated by the different interpretations they have given of the phrase and by their attempts to obviate the difficulty by altering the original reading. From the commentaries, as well as from the general sense of the stanza, it would seem that the meaning of the phrase must be something like : “after doing the ploughing,” but what the exact meaning of the two words विसरियाँ विसर is, I am unable to guess. Another difficulty is in the खारी in the second line, an adjective which, if it refers to जोज as it seems, ought to be in the masculine, and not in the feminine gender.

125. सिरा हंस नीसरै सति, जिहाँ खेती पाकै तहाँ सरा नीसरै सो बे जोधा काँ सिर हंस नीसरै सोई मानुँ सरा नीसरै (B). ततो हंसा जीवा निःसरन्ति किमिति तत्र सिरोनामानि फलानीव तत्रापि धान्याविर्भावै शिरा निःसरन्ति कथं सत्त्वेन सारवत्तया (U).

127. In all the MSS., the first line in this stanza falls short of two *mātrās*, but from the commentaries of *NP* as well as from a comparison with st. 128, where the phrase चले चलाँ occurs, we may conclude almost with absolute certainty that

the word which has been omitted is वलि. I quote below the commentary of *U* to the entire stanza : रामे भुजाभ्यां रणं डोहमाने खलानां स्थाने रणे सपरिवारचरणाः स्थिराः कृतास्ते एव मेढीभूता यतः क्षेत्रगाहटनस्थाने मर्यादार्ये स्तम्भो रोपितस्य (*sic*!) नाम मेढीति प्रसिद्धं पुनः पुनस्तत्र चटनेन संहारं फेरयति सति वधस्थानीयवाजिपादैः सुशुगाहटं कृतम् (*U*).

128. खेती नोपजै तिहाँ कण आवै सो वडा वडा जोधा मारग सो ओही मानुँ कण लिया भाजि गया सो जाणे कणकण किया फौज का समूह भागा सो ओहीज नाज का गाढा खाँच्या भार खाँच्यौ जहाँ खलौ होइ तहाँ चुगिवा नइ चिड़ी आव्य बैठै बलभद्र रै खलै खल कइताँ दुरजनौ ऊपरि गृभणी आवइ बैठी मांस चुगै गृभणी चिड़ी ऊई अर मांस ही नाज ऊयै (*B*).

129. वडफरि ऊऊजतै विरुधि. Here all the commentators understand विरुधि in the sense of जमराणउ “the god Yama.” *U*, for instance, renders : हृदयायन्यस्तखेटके गृहीतेषु परमुक्तलोहेषु सत्सु विरुद्धो यमो भूत्वा लभः ।

भलाभली सति. From the commentaries it appears that there is here an allusion to a proverb (*òkhāṇò*), whereof the entire form is भलाभली प्रियवो. The meaning is clearly explained by *U* : एकछादेको अन्यो ऽधिको भवति, namely “there is no good thing on earth than which there is not another still better.” सति is, of course, सत्य “true.” The proverb is still used in Gujarāṭi under the form भलाभली प्रियवो बै, but in a somewhat different sense. (See Belsare’s *Etym. Dict.*, p. 872).

130. अेकाअेक अकस्मात् (*NPU*).

131. विलकुलियौ रक्तत्वमाश्रितवान् (*U*); रातड़उ ह्रउ (*P*); रातउ ह्रयउ (*N*).

बेलखि बेलकं पुष्पस्थानम् (*U*); जिहाँ घर थापी खाँचीयइ ते बेलख (*P*).

अणो शरायभागं पुष्टिं च (*U*).

133. सनसि लज्जया (U).

अखियात आश्चर्यकारी वात (NP); स्थातिराश्चर्य ... स्तुतियोग्या
वार्त्ता चेति (U).

134. सोनानामी रक्ताभिधः (U), literally: "he whose name
is gold (रक्ता)."

द्विगिये जीवि, an absolute locative. द्विगिये जीविते स्वाधीने
तज्जीविते (U); द्वागस्थायी स्वाधीन जीवतव्य जागी नइ (N); थोड़ी
बेला जीवतव्य जागी (P).

135. All the commentaries, except the Dhūdhārī com-
mentary, which has altered the original reading, agree in saying
that the meaning of this stanza is ironical (वक्रोक्ति).

137. The word हालिया in the third line seems to have
puzzled the commentators, for they all give different and absurd
interpretations of it. PU read हा लिया. N seems to understand
हालिया in the sense of अलगा बीधा हूँता, and [र]लगाया in the sense
of पाशा फिरी लगाया. If हालिया could be understood in the sense
of "were restored," the difficulty would be eliminated, but a
verb हालियो "to restore" is unknown to me. I quote below the
comment of U, which contains two different interpretations of
the passage: हा इति खेदमाकलय ये केशा अलगाया ऊँता दूरीकृता
आसन् ते तु शालकशिरसि हस्तं पेरयित्वा स्वहस्तेन शिरः प्रस्पर्श (sic)
आलीया इति धरित्रीभाषया पश्चाद्भूताः पुनर्नवीकृता इतिभावार्थो ऽथवा
हाथी लीया इति देशभाषया प्रकटिता इत्यपि (U).

139. चाहे वाट जोइवा लाग (N); विलोकितुं लमाः (U).

ऊटे उच्चैःस्थाने (U); नगर बाहिर ऊँचे स्थानके (N); ऊटले
ऊँचे ठामे (P).

The second and the fourth line in this stanza are irregular,
in that they number thirteen syllabic instants, instead of four-
teen. In the *veliyō gita* as used by Prithī Rāja, the second and
the fourth line always contain thirteen syllabic instants when
ending in a periambus (〰), fourteen when ending in a iambus

(५—), and fifteen when ending in a trochee (५—). In the present case, we have a iambus, and therefore the second and the fourth line ought to have fourteen syllabic instants each.

140. नील डाल करि देखि, “seeing green twigs in the hands (of the messengers).” In this connection, the Dhūḍhārī commentator remarks that it is a custom for the messengers to carry a green twig in their hands when bringing good news, so that people who see them approaching from a distance, may prepare themselves for joy, before the messengers are near enough to speak.

The Sanskrit commentator gives an absurd interpretation of the fourth line, to wit : कुशस्थली द्वारिकापुरी कुसुमैर्वाणिना वनलोत्करिः सुगन्धीकृता. namely : “they perfumed Kuśasthali with lotus-flowers (!),” a blunder which is all the more extraordinary as the sense of the stanza is quite clear.

141. लहरिउँ लहरी आनन्दलीलाः (U); सुखतरङ्ग कल्लोलरूप लहरि (N).

‘ लहरीरव समुद्र (All).

143. तिकरि. This same word occurs again in st. 279, where it is explained by U as लकरि “in thy hand,” and by P as करि हाथर “in the hand.” I doubt if “hand” is the real meaning of the word, though it cannot be said that such a meaning is altogether inconsistent with the sense of the two passages in which तिकरि occurs. I cannot avoid the suspicion that तिकरि is in both cases a pronominal or an adverbial form. Could it not be a curtailment from अतिकरि (< अति करि) “exceedingly, very much”?

147. पै वारि. Here पै is probably the contracted form of परि < अपरि “over, above,” but the commentary of N understands it as पय “water”: पयवारि कहलौं धूपपाणी उवारइ तथा कोईक लूँगपाणी उवारइ इम पिय कहइ छइ (N). As the meaning of “water” is given by वारि, which immediately follows, it would seem that here पै must have another meaning, i.e. the meaning suggested above.

151. साहौ लगम् (U); लगनदिन (N).
152. सेस संसकार, सेस थाकता बीजा संसकार सर्व आरिम-कारिमादि (P).
153. अरजुनमै वेह, वेहीति मङ्गलकलप्रा अर्जुनं स्वर्णं तन्मयाः (U).
155. चाहै जोवइ (P); पश्यन्ति (U). Cfr. st. 139.
मङ्गल करि. Cfr. करि मङ्गल in st. 42.
156. आगलै त्रिया प्री चौधै आरंभि, चीन् वारान् चवरिकापार्थ्वी स्त्रीमयेसरी कृत्वा ऊतं ऊताग्रं प्रदक्षिणीकृत्य चतुर्थे आरम्भे ऽग्रे पतिः पृष्ठे स्त्रीति विधिवदिधाय विवाहः प्रारब्धः (U).
159. करेण, a Sanskrit instrumental, which is of course quite an anomaly in Dīṅgaḷa. Cfr. the similar case of वानरेण in st. 234.
160. सूध मणि is explained by the Sanskrit commentary in the sense of शुद्धमानसा सुभक्त्या and connected with सत्त्वसत्त्व. Obviously the explanation is wrong, for मणि here is not an instrumental from मन "thought," but from मणि "gem."
161. मँदिरन्तरि, खिणन्तरि. From the point of view of Sanskrit grammar, the correct spelling of these two words would be मँदिराकरि, खिणाकरि, but in Dīṅgaḷa an ā resulting from the contraction of two as in the middle of a word, is commonly shortened into a when followed by a double or compound consonant. The explanation of this fact is that the ā in such circumstances, even if changed into a, remains always prosodically long, thanks to the lengthening effect of the consonants following.
- विचित्रे चतुर (NP).
162. किरणि, a feminine form for ordinary किरण "a ray of light." The Dhūdhārī commentator in rendering the pass-

age uses किरण, but as a feminine gender : खूरज री किरण पसरो बी
सु चङ्गुड़ी (B).

163. द्रवङ्गित. All the commentaries, except the Dhūḍhārī commentary which does not explain the word, understand द्रवङ्गित in the sense of द्रविङ् “a thief, robber.” To make the text better suit such an interpretation, some commentators have even altered the original reading: thus *U* has changed द्रवङ्गित into द्रिविङ् कि. I have no doubt that द्रवङ्गित has nothing to do with द्रविङ् “a robber,” but is a verbal form, *i.e.* a past participle perfect from द्रवङ्गणो, a secondary form of द्रोङ्गणो, द्रोङ्गणो “to run, go forth.” My interpretation is supported by the analogy of st. 162, where there is a past participle perfect सङ्गङ्गित corresponding to our द्रवङ्गित, and where there are also four subjects exactly as in our stanza, whereas if द्रवङ्गित were understood as a substantive, our stanza would have five subjects as against four in st. 162. It is evident that the two stanzas were formed one after the analogy of the other, and hence the above argument carries great weight.

164. अन्येषां पक्षिणां पक्षौ बद्धावुडुतुमशक्यौ चक्रवाक्यगलम-
संधे इत्यमलितं रात्रौ वियोगित्वादहोनिशमपि प्रदोषे दम्पतीव मलितौ
कालद्वयसंधित्वात् कामिकामिनीनां मनसा कामाग्रयोऽन्तर्भूता बहिः
प्रकटिता इव केन दीपकोद्योतमिषेणायं न दीपोद्योतः परं दम्पतीमनोभिः
(U).

166. कहे, a past participial perfect form equivalent to कक्षिष्यो. The existence of past participial perfects in °e in Dīn-
gala, had been ignored by me till I came across the present passage which is so explicit that the nature of कहे could not possibly be mistaken. In all the other cases of perfects in °e which I had come across before, I had felt inclined to consider them as incorrect readings for °e, and interpret them as historical presents. I regret that I have made two or three such mistakes in my edition of the *Vacanikā Ratana Singhajī rī*. For instance in *kavitta* 243 in the last-mentioned work, I have repeatedly read पड़े, whereas I ought to have read पड़े, through-
out.

168. जेहड़ि इति चरणाभरणविशेषम् (U). Cfr. Hindi जेहर f.

For the third line in this stanza, which apparently does not conform to the rule of the *venasagāri*, see note to st. 106.

169. विहि, a feminine singular form of the remote demonstrative वौ (Hindi वह). The modern Māravāṛī form, for the feminine, would be वा.

171. बुङ्गटपटान्तरे कटाक्षरूपा दूयायाति च पुनर्याति गतागतं कुर्वती मनसोरमिलितयोर्मेलनार्थमेकीभूतकरणार्थमथवा द्वयोर्मनसि सूत्रिते तागवाणकरूपे कटाक्षमोक्षो नलिकाक्षेपणमिति वस्त्रगुन्यनविधिः (U).

174. पति पवनि प्रारथित, वायरइ करी नइ कीघड छइ सुख नउ उपाय जेण^(sic) अेहवी कीधी अेतलइ श्रीकृष्णजी वायु करिवा लागी (N); पया पवनेन वातकरणेन प्रार्थिता दत्तसुखोपाया (U).

In the last line in this stanza the *venasagāri* is obtained by making the initial letter of the first word correspond to the last letter of the last word, but the irregularity is explainable in that the की is a suffix. Cfr. the similar case of बाकुलता in st. 176, चण्डिका in st. 178, चक्ररित in st. 198, कुंजुमै in st. 199, गुडलपण in st. 208, and चकतिवत in st. 221.

176. ऊह, a poetical license for ऊई, introduced only to effect a rhyme with the कुह of the fourth line.

धरि चखु लाज चक्षुषोर्लज्जा धृता अतो बुङ्गटादिकरणमिति चरणयोर्नूपुरध्वनिनिवारणं कथे कुहुरवस्य निवृत्तिरिति निःसरत्वं सर्वाण्यपि लक्ष्यानि समुत्पन्नानि (U); कुह कुह अेहवउ कूजित सवद सुरत माँहि छँतउ ते निवारण करे कं निवारणउ (N).

177. घणा घाति वल, प्रचुराण्यङ्गुलीवलकानि निविडं कथे निक्षिप्य (U); अङ्गुलीइ घणा वलका आँकुड़ा घाति आँगुली माँहि आँगुली भराइ निवड़ काठी सखी नइ गलइ लागी (P).

178. सा, साउ इति सादुपर्यायः सादुना संयुक्ता ... प्रीति-
सादुना (U).

कस कश्चकबन्धनानि (U); कुच नी कस (P).

179. मनरखिखे मनोरक्तकामिष्कन्दोवर्तिनीभिः (U); मनमानी
(P); मन की राखणहार (B).

संघड is understood by the commentaries of NPU in the sense of "spying or observing secretly," but I am unable to see how the word संघड could be capable of such a meaning. More reasonable is the explanation of the Dhūḍhārī commentator: त्वाँह कौ (i.e. सखियाँ कौ) घेरो कुड़ रह्यो है (B), but probably the right explanation is "crowd" or "crowded" according to the Sanskrit meaning of the word.

180. बिन्है गण, वे सरीखा जाणवा (P); बिन्है गिण क° खेह
बेड़ुं नैं यथायोग्य वसति गणवी (N); द्वयमपि गणयित्वा यथायोग्यं
विचार्यम् (U). From the above renderings of the commentaries
it is clear that they consider गण as an imperative form second
singular, the correct form of which would be गणि or गिणि. Cfr.
गिणि in st. 202.

जामी यामिका यमनियमव्रतादिकतत्परा योगीश्वराः (U).

181. हरखि निगरभर, अत्यन्त हर्ष भरि करी (NP); आणन्द का
समूह माँहि मगन (B); हर्षनिर्भरेण (U).

182. सै इति सत्याः स्त्रियः (U).

नासपरिम अदाढत्वेन (U); अदाढत्वपण गुणइँ करी (N); सपरिम
पाखै (B).

183. तस्मिन् समये विरहावध्यन्ते कोकस्य मनसि साध्वि इति
वाष्का मिलिता प्रादुर्भूता कामिकानां मनसि रममाणानां चित्ते कोकेन
चतुरशीत्यासनसूचकेन शास्त्रेण ब्रीडया इच्छा निवृत्ता दूरीभूता यतो
दिवसोदयो ऽधुना भावोति कथं निःशङ्कं रन्तुं शक्यत अथ फलैः कुसुमै-

वीसा सुगन्धवं त्वक्तं ग्लानित्वाद् ग्रहणैराभरणैर्मृत्तामयादिकैः शीतलता
शैत्यं गृहीतेति (U).

184. प्राणायामे, an agentive-instrumental plural, प्राणायामैः
आसप्रवासरोधनैः (U).

187. With this stanza begins the description of the different seasons of the year. In some MSS. the new argument is introduced by the remark: अथ ऋतुवर्णनम्.

गाढ धरा, पृथ्वी कठिना जाता (U); प्रिथी गाढ पकड़ौ कठोर
ऊई (B).

सुर राज किय जगत सिरि. Here some commentaries read राज and understand "road, track," and some maintain राज "the demon Rāhu, calamity." The Sanskrit commentator gives both the explanations: जगतो लोकानां शिरसि सूर्यो राजरिवोत्पात इव कृतो महादुःखावहो लगत्यन्यार्थे सूर्येण जगतश्शिरसि गच्छो मार्गः कृतः सर्वाङ्गान् मस्तके तपनं बज्रं भवतीत्यवगन्तव्यम् (U).

188. केवि ऊअ अचरिज, केइक लोकाँ नई आसचर्य थयउ हा
हा कुण आकरउ तपइ छइ अथ[वा] अजुँ किंसोइक तपइ छइ (N).

त्रिच, in the fourth line, is used in the double meaning of
द्वराणि "the zodiacal sign Taurus," and वृक्ष "a tree."

189. दलि सुगता आहरण दुति, द्युतेः कान्त्या आहरणे आनय-
नार्थं पीठिकामध्ये मौक्तिकानि दलयित्वा संवृण्य पिण्डीकृतानि तत्पीठिका-
मर्दनेनाङ्गस्य तेजस्विता शैत्यमपि (U); शरीरदुतइ शरीरकान्तइ करिवा
पीठी उतारिवा भणी सुगता मोती दल् करि आटउ करी दुति कान्ति
आहरण आणवा (P).

190. माह तणी माहटइ गर्भइ हिसगर्भ झुउ तेह सँ मिलि करि
आकाश मिसवणी झुउ वरिसवा निमित्त काला वादल् ययाँ मेह वरसतइ
होइ [अ]न्वारो पक्ष होइ जिम आसाठ नउ सूर्य चहुँ तपी करी
जे मध्याह्न कीधउ ते लोके मध्याह्न मध्यरात्रि करी जाणी जाण्युँ

हिवणां मध्यरात्रि छद् किण कारणइ नृजनपणि कहतां नित्यञ्जन (sic!) यकी (P).

माघमासे यन्माऊठि हिमगर्भो जातः घण्टासावधिस्तस्य संभूते-
स्तेन गगनं मधीवर्ये श्यामं भावि वर्षालक्ष्णं मिलितमाषाढस्य सूर्यो
बहुतरं परितप्य यन्मध्याह्नं कृतं तच्चनैर्निरन्तरं मध्यरात्रिरर्धनिशैव वर्तते
इति ज्ञातं कस्मान् नृजनपण इति निर्जनत्वात्तस्यां वेलायां सर्वे लोका गृहं
प्रविश्य स्थिता अतः कोपि बह्विर्नयाति तत्रैवंविधं प्रति मध्याह्नं महा-
निशातोप्यधिकं जातमिति भावः (U).

191. नैरन्ति प्रसरि निरघण गिरि नीभर, तत्र मासि निर्घना
गिरिनिर्भरप्रसरे वहति पानीये नैरन्तीति सुखमनुभवन्ति (U).

कि. in the fourth line, apparently stays for किच or किथ
(किथो), the past participle perfect of करणौ, and is connected
with दचन . Cfr. दचनं कृतम् (U).

193. Notice the readings यथो वैरो (BM), and क्कउ बररी (NP),
for किया किङ्कर in the third line. Seeing that the last is the
most difficult of the three readings, it is very probable that
it is also the original one. The Sanskrit commentator accepts
it and explains: मृगशिरनाम्ना सूर्यधुक्तनक्षत्रेण वायुं मुक्ता मृगाः
किङ्कराः कृता दुर्बलीकृता विह्वलतया इतस्ततो अमराग्रीलाः (U).

194. हरि कं इन्द्र तथा हरि मेघ इन्द्रधनुषादिकहं करी तथा
भिन्नभिन्नवर्णहं करी अम्बहर कं आकास नहं सितागारइ (N).

195. घरहरिया इति भूमिसिद्धनकरो ऽभूत् (U); घरती सींची
(NP).

196. वरसतै दड़ु नड़ अगड़ वाजिया, प्रचुरधाराभिर्वर्धति मेघे
अनङ्गानां गङ्गा पर्वतानां निर्भरप्रवाहशब्दा बाढं प्रादुर्भूताः (U).

197. विणु नीलागौ, a curious construction of the preposi-
tion विणु, in which it is doing function for a negative prefix or
particle, the phrase having somehow the value of an adjective

or past participle passive compounded with a negative prefix, as if it were **अनीलायी**.

200. धरायाः स्त्रियो धराधररूपे स्वामिने मिलिते सति नदीनां तटा उत्पटिताः पानीयैर्बहिर्निर्गतं तत्त्वेषा विरलीभूता इतिस्वरूपं दर्शयति केषा लटिप्राया यमुनैव कुसुमैर्मिश्रत्वं गङ्गैवाग्रे वेणीसमुदाय उत्प्रेक्षते त्रिवेणीसंगम इव प्रतिभासते (U).

दोनों तटाँ जो नदी ऊलटि वही है सो जागे चोटी विस्तरी है विथरी कहताँ पृथवी जो स्त्री तिण नुं धाराधर मेह जब भरतार मिलियौ तब चोटी विथर जाइ यमुना रौ जल स्याम सो तो केस ऊया गङ्गाजी रौ जल सो फूल ऊया जहाँ त्रिवेणी होइ तिहाँ जागे चोटी गुथी इही पृथिवी की चोटी ऊई (B).

201. वेधूँचे. Notice that some MSS. read वेधूँवे. The word being not used elsewhere, so far as I know, it is difficult to determine which of the two readings is preferable. वेधूँचे is at any rate confirmed by the Sanskrit commentary which renders : **वेधुचिन्तो रकीभूतो** (U).

203. पहल, in the second line, seems to be used in the sense of "other," or "that." I am uncertain as to whether the word could possibly be accepted as a modification of **परल** (**परलज**, see *Notes on the Grammar of the Old Western Rājasthānī*, etc., § 144), introduced just to make a rhyme with **महल**. The commentaries do not help to understand the nature of the word. N renders it with **अनरद**, and P with **अनरद अनरद जूजूया**.

महाराज परमेस्वरराज (U). For another instance of the employment of the honorific term **महाराज** to designate the Supreme Lord, i.e. Viṣṇu, see *Vacanikā Ratana Sīgharī* ri, 244.

204. पाचि पाचिरत्नमय (NU); पचरत्नमय (P).

The MSS. BK read **विचरि** in the place of **पिचर** and understand "peacock": **घरौं जपरि मोर चरि करै है** (B). The reading is evidently wrong and so is the interpretation.*

205. प्रखोलित. I have adopted the reading of *NP*, but the fact that almost every *MS*. has a different reading of its own, leaves some doubt as to whether the reading I have adopted is the original one. *N* renders the term with: उज्ज्वल धवला कीर्षा.

206. वयस्या वयसि नवा नवा वचने करी (*P*); वचनैर्भूयो भूयो ऽहं व्याख्यास्यामि (*U*); वार वार वचनं करी वखाणीसि (*N*).

207. सुरति, in the last line, is not from सुरत, but from सु-रति, hence the °i.

209. The Sanskrit commentator thus renders the sense of the last two lines: पितृणामपि मर्त्यलोकाः प्रियो वल्लभो लभस्तत्समये दत्तपिण्डग्रहणाय पितरः समागच्छन्तीति लोकोक्तिः (*U*).

212. तरणिः सूर्यस्तुलायां तुलराश्रावर्थात्तुलाकृते स्थितः काश्यां तुलितस्तोत्रस्तमोभ्यामतस्तत्र दिनरात्रौ समसमे भवतो यथा कश्चिद्वाजा कनकेन तुलति भू पृथ्वी तस्यामिति रीत्येदमपि तुलनं तेन कारणेन सदृशं तुलामारोपितौ द्वावपि कीदृशौ जातावित्याह दिनं सर्वकार्यकरणे क्षमं ततो दिने दिने ऽमर्षतया लघुत्वं यातीव रात्रिः स्त्रीरूपालक्षणेस्तुच्छा ततो गर्विता सती रात्रौ रात्रौ गौरवभावं प्रोत्प्लुल्लभावेन वृद्धत्वं याती-वेति यदुक्तं संपूर्णकुम्भो न करोति शब्दम् (*U*).

215. नवां जना अर्थान्नरूपेण देवा इव जगतां त्रिभुवनानां नवान्यभुक्तान्यपि सर्वाणि सुखानि सेवन्ते स्मेति जगद्वासिभ्यो वयं द्वारिकावासिन इति याजेन यदुक्तम् ।

ताम्बूलमग्नं युवतीकटाक्षं गवां रसो बालकचेष्टितानि ।

इक्षोर्विकारा मतयः कवीनां सप्तप्रकारा न भवन्ति स्वर्गे ॥ १ ॥

सेवां दर्शयितुं बलिगणोरमणस्य शरदृतौ दीपमालिकानन्तरं भुक्त-राशिभिनयैर्नवैः पक्षाग्नैः सुगन्धद्रव्यादिभिर्वस्त्रैश्च निशिदिनं दिवारात्रौ भक्तिं कुर्वते स्मेत्यर्थः (*U*).

216. श्रीकृष्णस्यैव रीतिर्जाता यदा सुयोधनं दुर्योधनमुद्दिश्य युद्धार्थं धनञ्जयस्यार्जुनस्य सहायत्वे समागतास्तदापि सुप्त एव जाग्रतो ऽनिद्रो ऽभूत्तद्विधिना मासेषु मार्गशीर्षो भयं समागतो मिलितो यत्र जनार्दनो निद्रां विहायोत्थितवांस्तत्र देवऊटिणी इति लोकोक्तिः (U).

भीरि सखाई (P).

मोंटि आँखि ऊघाड़ो जाग्या (N).

217. सऊव्ये is an instrumental-locative plural form from सऊ "all, everybody," apparently used in the agentive meaning in connection with a verb like जाणियो, which is to be understood. The commentaries of NU take the form in the sense of a genitive or dative, and explain: सऊव्ये क° सर्व पुरुषे सूह[व] क° सर्व सधव आपणी स्त्री ना उर क° हृदयस्थल सरग क° स्वर्ग देवलोक तुल्य यथा (N); सर्वेषां नराणां सधवस्त्रियामुरांसि हृदयानि स्वर्गतुल्यानि जातानीति कृत्वा पीडयामासि स्त्रीर्नराः सुखं शेरते (U).

219. जण. The commentaries of NPU read जिणि in the place of जण and explain: जेणि कारणि, येन कारणेन. But the causal is absolutely out of place here.

221. अलुभाया तन मन आप आप मै . . . etc. रुक्मिण्या वरेण [च] खदेहं मनः परस्परम् अलुभाया इत्येवं ग्रन्थरीत्या निविडं बद्धे यथा शीतं विहितं दूरीकृतम् (U); हिवइ रुखमणी अणइ कृष्णइ आँपो आँप मइ माहोमाहि तनु शरीर मन स्यु अलुभाया काठी गाँठि बाँधी इणि परइ विहित शीत गमायउ तन मन एकठा करी नइ (P).

222. अउर, बीजउ (P). Notice the reading अउर of BJKM. If the reading अउर is the original one, as I believe it is, we have here a proof that at the time when the *Veli* was composed, the vocal compounds अर, अउ were still capable of retaining the hiatus in poetry, if not in the spoken language. It is obvious to everybody that if in the present passage अउर were pronounced as अर, the line would become faulty and the rhyme would be destroyed.

223. पारथिया क्रिपण वयण दिसि पवणै, प्रार्थितक्षपणस्य किं वाक्यमुत्तरमेव नास्तिकथनं ततः शब्दद्वयेन तन्नाम्ना दिगुत्तरदिक् तस्याः पवनेन (U). For the peculiar sense of उत्तर ("refusal") in the passage, see st. 249.

224. The general meaning of the stanza, according to the commentators, is that in *Dvārikā* the cold of winter is hardly felt : द्वारिकामध्ये शीतः श्लोक इति श्लोके प्रसिद्धमेव (U).

225. उदुच्छन्नेवार्को ऽग्निरूपं कृत्वा दिवारात्रौ संध्याद्वये दम्पत्योः श्रीकृष्णरुक्मिण्योरुपरि प्रथमं धूपं विधायारात्रिकामिषेण निजं शरीर-सुवारयति करद्वयेन भ्रामयित्वा तदधीनं करोतीव कथं दशसु दिवारात्रिकाम्रामणं किं कृत्वा खं प्रतापं प्रतिहारीकृत्य शीतप्रगमं निवार्य पश्चात्स्वयं सेवितुमना एवं विदघातोवेत्येको ऽर्थो द्वितीयार्थे लोकाः स्वर्याय प्रत्युपकारकत आरात्रिकामिषेण निजतनूस्तदधीनान् कुर्वन्तीवेत्यपि (U).

226. कलंसि कुम्भे (U).

ठरे जु ऋह कियौ हेम ठरठ, हिमं ठरितमिति किञ्चिदूनीभूतं ऋहा ऋदाः ठरठीकृता व्यकम्पनपराः कृता यतः कुम्भे शीतं च जर्जरम् (U); हेम पिण ठरठ पाणी का ऋह निवाण ठरठ कहतां जामी नह पालुड थयड (P).

227. रोरी इति बाढखरेण (U); नवन (P). Notice the reading रोरी of *BJKM*.

228. योड़. Notice the reading युड़ (for योड़), which is found in the MSS. *BK*, and is also supported by the commentaries of *NP* where the word is explained as an equivalent of श्लाघा or प्रतिश्लाघा. Of all the commentaries, only *U* accepts the reading योड़ and explains it as लोकर "a little."

For the anomalous *venasagāṁ* in the third line, cfr. note to st. 106.

229. The first line in this stanza does not conform to the rule of the *venasagāi*. रति is for रति, the *i* in the first syllable being dropped to produce an alliteration with पति.

230. कसटि भंगि कष्टनिवर्तनसमयादनु (*U*).

231. Notice the reading मधूष, for मधुष, in the third line. *U* adopts the former, but at the end of the commentary gives also the latter reading. I quote below the commentaries of *UB*: अथ च मधूकदृक्षमिषेण गलत्पुष्यतया वसन्तपुत्रः प्रियरूपो रोदतीव कथं यतो दलेषु मलयानिले लभे सति कल इति रोगविशेषः समुत्पन्नः कोदृशे मलयानिले त्रिगुणे प्रसरति पानीयत्वेन लभ्या यथा दृषितो बालः कलितो भूत्वाश्रूणि मुञ्चति तथायमपि ततो मातेव वनस्पती दुग्धमिव मकरन्दं मधु श्रवति सप्रसवं क्षरति रुदनरक्षणार्थं स्तनदान-मिवान्यार्थे पाठान्तरे मधुपो भ्रमरो रिषरिषाटस्वमङ्गीकृत्य रोदतीवेति शेषा व्याख्या सैव (*U*); दल कहताँ सरोर यो जे बालक जब ऊपरजे तब कलि रौ जु वाउ लागै तबहो उहि बालक नूँ भूख, तिस लागै है ऐहै त्रिगुण कहताँ सीत मन्द सुगन्ध मलयानिल लागौ सोई लोँही वसन्त जनमतहो भूख तिसा लागी है के जु भमर बोले है सु ज्योँ बालक रोवै है लोँ वसन्त रोवै है अर वनस्पती जु रस चूवै है सु जाणे माता दूध खवै है (*B*).

233. अजु, as I explain it, is only a poetical amplification of the relative pronominal form जु. The commentary of *N* renders it with अजु जे.

बन्दरबाहु (< Skt. बानरबाहु ?) seems to be a term designating some floral ornamentation with which the house in which a male child was born, was decorated.

236. पीला वसन. Up to this day, in Rajputana, the woman who has given birth to a male child and whose child is living, wears a yellow scarf (पीलो चोढो).

237. कण्वीरपुष्पाणि रक्तानि करणपुष्पाणि श्वेतानि सेवन्ती-पुष्पाणि हृतवर्णानि कूजा इति पुष्पजातिविशेषः सुवर्णनाम्नी जाती पीत-

एष्या गुलाली इषत्पाटलवर्णा यत्र वसन्त आसन्मुपेक्षते सर्वोपि परिकरो
विविधवर्णैर्वस्त्रैर्यथायोग्यं परिधापित इव (U).

किरि परिवार ... See note to st. 106.

238. अनेन विधिना विधिवद्वर्धापनैः कृत्वा वसन्तो वर्धापितः सन्
भालिम इति भाषया भव्यतया दिनै दिने भरणेन बलेन चटितो वर्धित-
स्तत्र गह्वरिया इति गर्वितैः पुष्पादिसमृद्धिमद्भिस्तदभिलक्ष्यैरिव प्रागं
दत्तोक्तापितो यथा बालहारा (sic) गानादि कृत्वा बालं रञ्जयति (U).

241. ल्लासि, घोड़ा नी ल्लासि घोटकशाला पायगह (N); लासि-
रिति मन्दुरा (U).

242. तड़ि तरला. Here the commentaries understand तड़ि
as a locative (तडे दूलादारम्य U), meaning "the stem or trunk (of
the palm-tree)," and तरला as an adjective meaning "broad
(ब्रूला)." The sense deriving from such an explanation is, no
doubt, satisfactory, but an adjective तरली "broad" is unknown
to me.

बन्धिया जगहथ किरि, वसन्ते पट्टे स्थिते राज्ञि जगत उपरि
जगहथ इति जगद्धस्ताः पञ्चावलम्बनानीव बद्धा इवास्माकं यो जयतु
तेनागन्तव्यमिति स्वर्गपूर्वकं रिपूणां भयोत्पादनम् (U).

243. अवसर नाटारम्भः (PU).

नाइक रङ्गाचार्यः (PU).

मेलगर नाटिक ना जोवणहार लोक (NP); मेलगराः कौतुकप्रेक्षको
जनसमुदाय इव (U).

244. कलहंसा ज्ञातारो भव्यभवेति भाषका अपवा यानं गति
तत्कारा नागागतिकारिण इत्यपि मयूरा नृत्यकरा इव पवनो वायुस्तालधर
इव पञ्चाणि ताडदृक्षादिपर्णान्येव तालाः कांस्यमया इवाथारिशब्देन
कापिचटिकाजातिविशेषस्तस्या जल्पनं तन्नीस्वर इव वीणैव भ्रमरा
उपाङ्गि शरीरचालनचेष्टाकारिण इव तत्र चकोराः पक्षिणस् तीवटउचट
इति शब्देन तालविशेषस्तस्योद्घाटकाः कर्तारः (U).

245. तत्र विधिपाठक ईदृशं दृढदृढेति श्रास्ता शुक एवाथ
रसवच्छकः सारस इव कोविदो विपक्षगो लीलया [गतिकारको]
गानपरः खञ्जरीटः खञ्जनपक्षीवेति पारापतस्य दाटिगुंटककथनं प्रगल्भ-
लागिर्भमरीस्फुरणवृत्त्या मूर्च्छनाविकरणं चक्रवाकस्य विहारो गतागतं
विदुरश्चिन्तितस्य वेषपरावर्तनमिव (U).

प्रगल्भ लागि दाटि पारेवा, प्रगल्भ कहतां विस्तीर्ण लागदाट
पारेवा ल्यै है भाँति भाँति को जैसै नटवा संगीत की लागदाट ल्यै
तिहँ तिहँ भाँति की मानेँ पारेवा ल्यै है लाग दाट जरमई दीं की
अड़वाई तिरप उरप सुलप वाली मुरु उलथा पलथा ओ संगीत का भव
है (B).

246. The first line in this verse does not conform with the rule of the *vēṇasagāi*.

This is one of the most difficult verses in the *Veli*, on account of the musical terms used in it, which are not generally known and some of which are quite unheard of. In the second line, it is doubtful whether the reading is लिखति मरु or लिख तिसरु. The commentaries of *NPU* adopt the latter reading, whereas the *Dhūḍhārī* commentary adopts the former. I have followed the *Dhūḍhārī* commentary, which seems to be right, not only on account of the *vēṇasagāi*, but also because लिखति is a more satisfactory reading than लिख anyhow. Besides, the word मरु (मुरु) is found amongst the technical terms of the *saṅgītasāstra* enumerated in the *Dhūḍhārī* comment to st. 245, which has been quoted above. I give below both the explanation of the Sanskrit commentary—which mainly agrees with the commentaries of *NP*—and that of the *Dhūḍhārī* commentary: अङ्गणे छगटनं जलं स्थितं तत्र भ्रमराः पिबन्ति ते कीदृशास् तिरप उरप तालखरभेदकारका इव चक्राकारो मरुदर्यादातुलकस् तिपरु मूर्च्छनावि-
शेषो ऽथवा तालभेदस्तं गृह्णन्तीति संभावना रामशरी खूमरी द्वे ऽपि चटिकाविशेषस्ते रटितुं जल्पितुं लभे उत्प्रेक्षते धूयामाठा चन्द्रास्ताल-
हस्तकभेदास्तान् धरत इवाङ्गीकुर्वात (?) इवेति (U); आँगण माहे जल
है सु पवन को प्रेगी चाले है इहे तिरप उरप ऊई मरुत चक्र कहतां
वाउ को चक्र वँतूलियो इहे मरु ऊँचौ रामसरा (sic) बोले इहे माने
धूया माठा ऊँचा खूमरी बोले है इहे मानेँ चन्दधरु (sic) संगीत का
सबद ऊँचा (B).

248. पात्र, पात्रेण नर्तकेव (U). The Sanskrit commentary, which reads रति in the place of रितु, understands the above as referring to *Rati*, the personification of the pleasure of love, instead than to the Spring-season. The commentary of *P* adds the following remark which helps to understand the simile contained in the last two lines : वृत्त्यवसर इ मन्त्र पडि देवता रर शिरि पुष्पांजलि नांजीवर (P).

249. उत्तर (< Skt. उत्तर) is understood by the commentaries of *NPU* in the double sense of "North," and "refusal." The latter meaning is obviously a development of the meaning of "reply, answer," of which the word उत्तर is capable in Sanskrit. In st. 223 above, we have seen that the Author of our *Veli* alludes to the word उत्तर as meaning both "North" and "refusal." Therefore the meaning of "refusal" is legitimate, but in the present case it hardly seems to be necessary. The *Dhūdhārī* commentary ignores such a meaning, and simply renders : उत्तर वाउ असन्त कहतां दुष्ट सु तौ उथापियौ दूरि कियौ (B). I give below the renderings of the other commentaries : उपरेणानङ्गीकारेणासहर्जन इवोत्थापितो दूरीकृतः (U); उत्तरदिशि वायुरूप उत्तर नाकारइ करी असन्त दुर्जन नी परइ उथापियउ दूरइ कीयउ (P); उत्तरदिसिइ वायुरूपइ नइ कर्ताइ अङ्गीकार न कीधउ तिख वास्तिइ उत्तर नाकारउ करी असन्त कं दुर्जन नी परिइ उथापियौ कं दूरि कीधउ (N).

न्याउ, न्यायो ठगरेकः (U); न्याय नौ ठगरेउ (N).

250. The sense of the last two lines is very explicitly rendered by the commentary of *N* : चम्पक कं चम्पा नई वृक्षइ मूल मिसई लाखे कं लाखधरसूचक लखेखरी गृह जाणी दीपक कीधा कं दीवा कीधा प्राइ लखेखरी ने घरे लाखे इथ उपरि छत नउ दीपक करइ छइ इति लोकोक्ति वली केईक केलिबुद्धे केलिपत्र मिसई कोडिभ्र-व्यसूचक कोडिधजा कं कोडिभ्र्य उपरि धजा फहराणी कं ऊँची लहलहती बांधी अतलइ कोडि इथ ना धणी घर उपरि धजाबांधइ छइ अतमेव कोडिधज (N).

253. तत्र राज्ये तदसमूहे मङ्ग्यादिषु ग्रहणे डङ्गनं लोकं सादु-
मानं दीयते दण्डः सर्वथा लुण्ठनरूपो न दीयते कैरित्याह गानगौः कलुस-

चितैलिपिलेखिकैरिति भमरैरिव पुनस्त एव भमरा गणनामाकलव्य कर-
ग्राहिणः सन्तः परिहृता यत्र तत्रागता राजदेयभागग्राहिण इव समा-
गतास्तेषां तरवः ह्यविहृत इव कुसुमानां गन्धो मकरन्दास्तद्वय(?)रूपं
करं स्वामिदेयं भागं ददते (U); इहि वनस्पती नै कोइ डङ्गन देयै है
जैसै प्रजा नै सुराज माहे डण्ड नही है मवरित हूँ है ओही तो
लेखागर ऊँचा भमर हैं ओही उगाहा ऊँचा अर भला भला फूलाँ को
वास ल्यै है सु ओही हाँसिल कर लीजै है (B).

254. वहे वहिला (U); वही (NP).

वेषधर, a poetical form for वेषानर < Skt. वैश्वानर "fire." The
commentary of P gives the following amusing etymological
explanation of the word: वेषनर सरीसृप चक्रजि (P).

भुरङ्गीतौ रहे निवार्यमाण इव... तिम्रति (U); निवारीतौ रहे (M).

255. P contains no comment to this stanza.

पक्षि, चक्र are synonyms, but the commentaries distinguish
between the one and the other by attributing to the former the
meaning of "big birds" and to the latter the meaning of "small
birds." I think the distinction is merely artificial.

बन्दि वन्दिभिर्भट्टचारणादिभिरिव (U); बन्दीजन भाटचारणादि (N),

256. Notice the reading उदै, उदौ (for ओडि) found in BK,
which the Dhīḍhārī commentator explains: कुसुमायुध कर्ता कामदेव
नै के उदै करि केहि विवास चेस (B). The wording of the first two
lines does not seem to have met with the approval of all the
commentators. The Sanskrit commentator at least has substi-
tuted it with another reading, much simpler, to wit:—

पेखे ओक हूँ पति परिपूलित

वदै नारि अनि अनि वचन ।

The same reading is found in J. There can be no doubt that
the reading of the majority of the MSS. is the original one, and the
reading of JU is merely a later manipulation intended to make
the text more intelligible. I quote below the Sanskrit comment,
which explains both the readings, and also the comment of P
to the first two lines: नारीद्वयेकां वृक्षपङ्क्तिं एष्यतां समकालं वृद्धा-
न्यवचनं नामग्राहं वक्ति स्म किं तदित्याह कान्तसंयोगिन्याः स्त्रिया नाम्ना

किंशुकाः कथितः किमिति वितर्के दृष्टमात्रो ऽपि शु सुखं करोतीति किंशुकाः
 ... अथ च विरहिण्योक्तमिदं पलाशवनं पलं मांसमन्नातीति पलाशो
 राक्षसरूपो दृष्टोऽप्यसुखं ददातीति द्वयोरपि भिन्नं भिन्नं वाक्यं कुसुमित
 कुसुमायुध ... इत्यपि पाठस्तत्र कुसुमायुधस्य कामस्येयम् ओटिर्
 आश्रयविशेषो यतः कुसुमितं दृष्ट्वा सविशेषं कामक्रीडा समुत्पद्यत अतोयं
 किंशुकस्तथा तं दृष्ट्वा वियोगिनीतनुः क्षीणा सदुःखा जायत अतः पलाशः
 (U); कुसुमायुध कामि नी ओटि कहतां आश्रयविशेष ठाँमइ अके
 फूल्यउ रुद्ध देखी दोइ स्त्रीयइ अके स्त्री क्रीडा करइ बीजी स्त्री खीण
 शरीर थई ते कारण कहइ ... (P).

258. सभिन्न भिन्नः (U), भोनउ (NP) “wet, moist.”

260. केतकिपुष्पाणि कुसुमानि विविधानि च कुन्दाः मचकुन्दाः
 केतक्यो रङ्गेण किञ्चित्प्रीताः सर्वेषां गन्धभारं परिमलभारं गृहीत्वा स्नान्यो-
 दहनेन आन्तः सन् श्रवतां वह्नशीलानां निर्भराणां श्रीकारान् खाङ्गैः
 प्रस्पर्श्य पुनश्चलितस्तथापि बज्रभारभारितो गन्धवाहो वायुस्तेन कारगेन
 मन्दगतिरासीत् ... (U).

261. रेवा जलि क्लित सोच रति, रेवाया जले रत्याः सुरतक्रीडायाः
 शौचे क्लत अतः प्रक्षालितकामलत एवेधन्मज्जनं कृत्वा (U).

262. In the first line I have adopted the reading of BKM
 (ब परस पभूके) which is undoubtedly the original and the only
 correct one. The reading परसपर भूके of JNPU is unsatisfactory
 not only because it does not give a good sense, but also be-
 cause it is not compatible with the rule of the *venasagā* which
 is almost unexceptionally observed throughout the poem. The
 Sanskrit commentary, which adopts the latter reading, explains :
 पुष्पवती लतानां परस्परमित्येकां मुक्तायां प्रत्यङ्गे ऽङ्ग आलिङ्गनं ददत्ताः
 प्रस्पर्श्य प्रस्पर्श्य (U).

264. अख भक्ष्यम् (U). For the insertion of euphonic *r*
 after initial consonants, see *Notes on the Grammar of the Old*
Western Rājasthānī, § 31.

265 The wording of the last two lines in this stanza is not very explicit. The Sanskrit commentator renders: वसन्तः पक्षद्वये ऽपि शुद्धः सदृशदिवसरात्रिभावेन द्वयोरपि पक्षयोः साम्यं मा-सद्वये ऽपि सरसवत्तया ऽहर्निशं सदृशो वहति दिवसे ऽपि सुखकारी रात्रावपि सुखकारीति यथा सुपक्षो नरो ऽपि सर्वकालं सुखदातेति भावः (U). The chief difficulty is in the two forms ति and तार, the exact meaning and function of which is not clear. The verse could perhaps be improved by reading in the last line वसन्ति तार सारिणा वहन्ति, namely: "in the spring both (day and night) pass away equally (pleasant)."

267. ग्रहणौ ग्रहणान्याभरणानि (U).

सरण, in the last line, is a word whereof the meaning is not quite clear. It is noteworthy that almost all the MSS. read सरणि. Possibly, we have here the same word as the Sanskrit सरणि "a road, path, a line, etc." But the commentators do not seem to understand it so: U for instance renders with सरणस्य, and N with सासरति चरुं त है.

268. मैण (<Skt. मदन) is understood by the Dhūḍhārī com-mentator as an apposition of वल्लभणि कन, i.e. of Kṛṣṇa: कामदेव की सी सूरति इसी जु श्रीकृष्णजी, (B). I think the explanation is wrong. The other commentators omit to explain the word altogether. I would explain मैण as an objective genitive connected with सायन, and translate the phrase: "the enjoyer of the pleasures of love."

माखै माखयति मुनक्ति (U); भोगवइ (NP).

269. तस्मिन्नवसरे वसन्तसमये मनसोर्द्वयोरपि परस्परं प्रीतिप्रस-रेण खेहाधिक्येनावसरेण लोकोक्त्याश्चर्येण नाद्याद्युपायेन पुना रुक्मिण्या हवैर्मुखमोटनकटाक्षम्भङ्गरूपैर्भावैराभरणरचनादिभिः सर्वैरपि कर्त-भूतैर्हरिः कृष्णो मोहितो वशीकृतो ऽतो ज्ञातं हरक्रोधज्वालावलीडानि निजान्यङ्गानि गतानि स्वयमनङ्गेन योजितान्येकीकृतानि तानि सर्वाणि पूर्वोक्तानि मोहनिमित्तानि कामाङ्गान्यवगम्यानीति यतो मदनः प्रद्युम्न-

मङ्गीछाय रुक्मिण्या उदर उषित इति निवासं छतवान् ततः श्रीनन्दन
इति ख्यातः (U).

272. सहचरिष्ये सहचरीभिः सख्यपत्नीभिः (U).

274. The first line in this stanza does not conform with the rule of the *vēṇasagāi*, but the defect is compensated by the repetition of the letter क four times in the line.

276. महति महत्वम् (U).

The commentaries of *NPU* do not seem to have realized that the terms enumerated in this stanza are the names of the *sahacarīs* alluded to in st. 272 above. The Sanskrit commentator introduces the argument of the stanza with the explanation: एते लुहपदायाः, and closes his comment thereon with the remark: एते पदायां द्वारकायामवस्थिताः.

277. संसारसुप्रभुणा परमेश्वरेण गृहसंगृहमर्थाद्द्वारकां कुर्वता रचितवता एताः पञ्चापि ज्ञानस्य विद्वत्तायाश्चण्डाल्य इवास्पृश्या इव छात्वा मुक्ता दूरीकृता अतो यत्र ज्ञानं तत्रैतासां दूरीभाव एव वरं ता आह मदिरापानं १ रीस इत्यसूया २ हिंसा जीववधो ३ निन्दाभक्तिः परापवादजल्पनम् ४ एताश्चतस्रः पञ्चमी गालिर्विद्वद्भ्रंशनम् (U).

278. चात्रण खण्डनं निर्वापणम् (U); खण्ड करिवड (P); द्वार मनावणी (N).

279. तिकरि. See note to st. 143, above.

उवरि अभ्यन्तरे (U); उदर हिया नइ विखइ (N); ह्यियइ (P).

282. साहणि साहयोगैर्गजान्तरथरूपैः (U).

283. The commentators give different explanations of this stanza, amongst which the most probable, I think, is that of B: कवि कहै है केईयेक दोइ मनुख आप माहे वाताँ करै है कऊँ कै चरि

अनेक मङ्गलचार अनेक सुख अकेठा देखि अर कहै है अ इतरा सुख अकेठा लाधा है सु कृष्ण पुण्य कियौ थौ दूसरौ कहै है जागिजै जु वेलि पढै है तिहिं पुण्य ऊँता इतरा पदार्थ पावै है (B).

285. आधिभूतिकं स्यादाधिर्मानसीव्यथा श्लोकादितो जातम् १
आधिदेवं भूतोन्मादादिकम् २ अध्यात्मकं पूर्वकर्माजितं तापत्रयं तथा
पिण्डे शरीरे दोषत्रयं प्रभवति जायते किं तत्त्रयं कफवातपित्तलक्षणां सर्वे
रोगा न भवन्ति ये पुरुषा नित्यं वक्ष्यन् स्मरन्ति तेषां शस्त्रघ्नोरोगतेति
भाव्यं श्रीभगवत्कृपातः (U).

286. रुक्मणि मङ्गल रुक्मिणीमङ्गलमर्धादक्षीसंज्ञिकां स्तुतिम् (U).

दुरदिन दुःखदिवसम् (U).

287. The second line in this stanza does not conform with the rule of the *venasagāi*.

288. Of the two **थिया** in the last line, the former one is understood by the commentary of *N* in the sense of an ablative postposition, like **थी**, and connected with **भवसागरः**—भवसायर थिया क^० संसारसमुद्र थो ऊतरइ पार थिया क^० पइलइ पार थया (*N*).

289. कौइ रे मन कलपसि क्लिपणा, रे मम मनस्वं क्लपणान्
वाञ्छितवस्तुदातुमसमर्थान् किं कलपसि किं याचसे (U).

290. The general sense of this stanza is satisfactorily explained by the commentary of *P*: गङ्गा बेऊ छया ईस्वर नइ सेवइ वेलि अके छया नइ सेवइ गङ्गा अतारू नइ बोल्इ वेलि भगत नइ सुगध नइ पिण तारइ गङ्गा भगत नइ पिण बोल्इ ते भागीरथी गङ्गा रज जलु सर्व संसार मत्तु मानइ छइ तउ पण गङ्गा अके पूर्वादिश [वहइ] वेलि सर्व चिह्नं दिस विसतरइ तिण कारणि गङ्गा वेलि बराबरि कदे न थाइ गङ्गा थी वेलि अधिकी (*P*), but the interpretation here given of the second line is hardly acceptable. I have adopted the reading of *BKM*, and accordingly I would explain the line: हे भागी-

रही है गङ्गा ते ग्रब कहती तिसी गर्व तूँ म करि . The Dhūḍhārī commentator scrupulously refrains from commenting on this stanza and amusingly remarks : गङ्गाजी की निन्दा करी है ता के लियाँ या दुवाला कौ अर्थ मैं नही लिखौ है (B).

291. अथ अस्य ग्रन्थस्य वल्लीस्वरूपमुद्दिश्य वर्णयति इयं नाम्नीति वल्लीति तत्र भागवतोक्तलक्षणं सुवीजं वापितं मन्त्रां पृथिव्यामालवालः पृथ्वीराजमुखं गानसमये तालो मूलरूपो ऽर्थाञ्जटाः पृथग्भूताः सुस्थिरे कर्णरूपे मण्डपे चटिता ह्यारूपं श्रुतिमुखम् (U).

292. पत्र and दल are, of course, synonyms, but the commentaries distinguish between them, and attribute to the former the meaning of "small or fresh leaves," and to the latter the meaning of "large or old leaves." Cfr. the analogous case of पङ्क्ति and खग in st. 225.

293. चत्र चत्वारः पदार्थाः (U).

294. The sense of the first two lines is thus rendered by the commentary of N: अहे कियुँ वेलि, छइ किना पञ्चविध क° पाँच प्रकार ना आगम शास्त्र नउ रस निरगम क° नीकलवा वहिवा भणी प्रसिद्ध क° प्रगट अखिल क° अखण्ड परनाली क° प्रणालि छइ जेह कारणइ रसादि परनालियइ वही चालइ (N).

Notice that the fourth line does not conform with the rule of the *veṇasagāi*.

295. मोती तणउ विसाहणउ व्यापार करतौ अके अके थकी अनूपम भला ग्रही लेई करी कुण मूँकइ दिल निखइ तिसा माहुरा मुख रा वयण वचन रूपीया कण शोधिवा माहुरउ मुखज भलउ परँ भला बुरा पखिइत चालिनी छाज सरीखा भला नही जे भणी माहुरा वचन कण मोहि अवगुण नही (P).

297. अे मरम . The same phrase occurs again in st. 300.

सेज अन्तरिख, शय्यान्तरे सुखशय्योपरि (U); सेज ऊपरि (NP).

298. पूरे इते इच्छे ओक्के . The real meaning of the passage has been misunderstood by some commentators, but it is evident that the pronominals इते, इच्छे refer to the persons enumerated in the stanza following. I should translate: "if all these (persons, whom I am going to mention) are in complete number, you shall obtain (a sense) complete, (but) if these are in deficient number (you shall obtain) a sense deficient."

299. भाखा चित्र भाषाचतुर (NP').

300. ममाक्षराणां गुणस्येति ममेदं रहस्यं यतो ऽयं गुणो मुखमु-
खान्नवनवजनमुखाच्छ्रुतमात्रो गृहीतो गिलित्वा पुनर्यथग्रथनरीत्योद्गालितः
पश्चान्निष्काशितो ऽतो महतो महतां पूज्यानां प्रसादो भुक्तशेषो भक्ति-
परायणानां ग्राह्य एव परमात्मनो भुक्तशेषं समुच्छिष्टं मत्वा को ऽप्यधमो
मूर्खो न ग्राह्यमिति कथयति तेनात्रविषये शङ्का न कार्येति बोद्धव्यम् (U).

301. मो पण्डिता वीनतो मोख, हे पण्डिता ममैषा विज्ञापितरेका
तस्या मोख इति भाषया विधिरिति तथा मोक्षः कथनमवधार्यमित्यध्या-
हारः (U); ओ माहुरी वीनतो कथन मोख क° अवधारउ अङ्गीकार
करउ (N).

305. अथ [अ]चल क° पर्वत ७ अनइ गुण क° सत्व १ रज २ तम
३ ओ त्रिगुण ३ अङ्ग क° घटङ्ग ई सति क° चन्द्रमा १ इणि संवति
वरसइ अतलइ संवत १६३७ वर्षे ... (N).

खी फल, लक्ष्मीरूप अविचल फल (N).

GLOSSARY.¹

- अस्त्रिधान, f., "A wonderful feat", अस्त्रिधातुः, अस्त्रिधातुः वान, 133.
 अङ्गुलि (< Skt. अङ्गुलि, cfr. Hindi अङ्गुलि), f., "An embrace",
 अङ्गुलि, 143, 169.
 अङ्गु, a poetical amplification of अङ्गु (? see Notes), 233.
 अङ्गुलि (< Skt. अङ्गुलि), ind., "Behind, at a distance", 106 :
 "Upon", 297.
 अङ्गुलि, f., "A blinder for elephants", अङ्गुलिद्वयविशेषाभरणम्,
 अङ्गुलिद्वय, 90.
 अङ्गुलि, for अङ्गुलि, m., "The sky", 14, 194.
 अङ्गु, 1st pers. pron., oblique plur., 60.
 अङ्गु, ditto., genitive-oblique plur., 31.
 अङ्गुलि, poss. adj., "Our", 69, 301.
 अङ्गुलि, adj., "Much. many", 113.
 अङ्गुलि, m., "A theatrical performance", नाट्यारम्भः, 243.
 अङ्गुलि (< अङ्गुलि), adj., "Marvellous, incomparable", 39.
 अङ्गु, dem. pron., fem. sing., 51, 66, 123.
 अङ्गुलि, adj., "A veteran, a warrior who has fought in many
 battles", जिज्ञे वि तीन वार संघाम कीधा अङ्गुलि चारु नही अङ्गुलि, 74.
 अङ्गुलि, ind., "Crosswise, transversely", तिर्थक, तिरङ्गु, 130.
 अङ्गुलि, m., "Cloudiness and darkness foreboding rain (?)", अङ्गु-
 कार. वर्षणसमयं अङ्गुलि, 117.
 अङ्गुलि, ind., "One another, reciprocally", परस्पर, 77.
 अङ्गुलि (Skt. अङ्गुलि), ind., "Near, in the neighbourhood", 66.
 अङ्गुलि, f. (?), "N. of some kind of small bird", काचिचटिकाजातिविशेषः
 कोरक जाति चट्टी, 244.
 अङ्गुलि, adj., "Ready, armed", सङ्गुलि, सङ्गुलि, 113.
 अङ्गुलि, v., "To turn back. shrink (from fear)", 165.
 अङ्गुलि, ind., emphatic, 39, 182; pleonastic, 32, 183.

¹ This Glossary is only a small selection of words occurring in the *Veli*, compiled on about the same principle as the Glossary to my edition of the *Vacanikā Ratana Singhajīri*. Like the latter, it contains a selection of the most difficult, peculiar, and interesting Dīngālā terms, with their meanings, and a complete register of all the pronominal, postpositional, adverbial, and conjunctive forms occurring in the poem. Dīngālā terms already explained in the Glossary to the *Vacanikā*, have been omitted in the present Glossary, and so also proper names, which, as they all belong to mythology, are of no interest in the present case.

- इचे**, dem. pron., plur. instrum. (cfr. ईचे), 298.
इषि, dem. pron., sing. oblique. 56, 103, 156.
इतरौ, dem. quantitative adj.; **इतरे**, loc. sing., "Then. in the meanwhile". 83.
इतौ, dem. quantitative adj., "So much, so many"; **इता**, direct plur. m., 32; **इते**, instr.-loc. plur., 298.
इम, dem. qualitative adv., "Thus", 31. 51. 69, 70, 76. 103. 135. 164. 181. 213. 282.
इवड़ी, dem. qualitative adj., "Such"; **इवड़ी**, 70; **इवड़ा**, 288.
इसी, dem. qualitative adj., "Such"; **इसी**, 31; **इसै**, instrum. sing. 68.
इहाँ, dem. locative adv., "Here", 9.
ई, ind., emphatic (cfr. इ), 149, 160. 267.
ईचे (cfr. इचे), dem. pron., plur. instrum. m., 237.
उजाधर, m., "A gallant warrior". **रुंगमेश्वर**, 74.
उड़ाव, m., "Splendour", **प्रकाश**, 22.
जकसणौ, v., "To fight, to struggle", 121.
कचधी, f., "Grain, corn", **धान्यानि**, 207.
जगखणौ, v., "To vomit", 264.
जगखणौ, v., "To vomit, to eject", 300.
जहजणौ, v., "To lift up", 129.
जजासह, for **जजास**, m., "Light, brilliancy", 211.
जइमणौ, v., "To run", 116.
जफणणौ, v., "To swell up (in anger)", 34.
जवड़णौ, v., "To begin to rain, to rain", 120.
ज, dem. pron., m. sing., 264 (?), 297; f. sing., 13, 51 (?), 72 133. 279; n. sing., 51, 135; m. plur., 144; **जेहिज**, obl. f., emphatic, 216; **जेही**, m. sing., emphatic, 1 (?); f., 189.
जषि, dem. pron., obl. sing. m., 238, 268; obl. sing. f., 235; instrum. sing. m., 283.
जेम, dem. qualitative adv., "Thus", 56, 144, 145. 152.
जेतसौ, dem. quantitative adj., "This much"; **जेतसँ**, gen. plur. m., 185, 186.
जेरिसौ, dem. qualitative adj., "Such"; **जेरिसा**, dir. plur. m., 30
जेवाचौ, m., "A leader", **जेवसरी**, 74.
जेव, dem. pron. adj., 18, 19.
जेवनी, dem. qualitative adj., "Such"; **जेवकी** f., 15, 205, 207.
जेऊ (see **जेह**), dem. pron. adj., dir. m., 180.

- ब्रेठनि, f., "The remnants or refuse of food. left after eating".
उचछि, अइठउ, 60.
- चोट (or चोटै ?), m. (?). "A raised platform erected in front of a house (?); any raised spot", उचकम्यान, जटलौ, 139. 155.
- चोलीउणौ (Skt. चोलीउयनि), v.. "To reject. refuse". 32.
- चौ, dem. pron., m. sing., 69. 71, 77. [121.]
- चौभाड़ौ, m., "An encounter. a clashing of swords". शस्त्रमोक्षविवाद, कई (cfr. तई), indef. pron. adv., "Ever. at some time", कदापि, 70.
- कटकबन्ध, m., "An arrayed army. an armed force". सेनासमुदाय, 74.
- कठठणौ, v.. "To prepare oneself (for a fight). to get ready" सज्ज यावणौ, 117.
- कदि, interr. temporal adv., "When?", 149.
- करग, m.. "The hand" 23. 102. 254.
- करल, m. "The hand. span", सुधि, 96.
- करि, ind.. A pleonastic particle used after instrumentals. 30. 64.
- करि, ind.. for किरि q.v.. 233.
- कलकलणौ, v. "To glitter". 119.
- कवण, interr. pron. adj., m. sing., 283.
- कह (< Skt. कथा), f.. "Voices of people. confused uproar of a multitude". 48.
- कहकहाहट, m., "A prolonged echo of laughter". 179.
- कऊ, indef. adv.. "Somewhere. in some part". 48. 84.
- काँइ, interr. pron. n., 288, 289.
- काँठझि, f., "A line or mass of clouds". मेघघटा, 195.
- कालाचधि, f., "A dark mass of assembled clouds", 117.
- कि, ind., interr. particle. 4; disjunctive "Or". 27. 41, 51, 84, 107 (?); comparative "Like, as if", 16, 21, 27, 88, 89, 90, 96. 98. 113. 114, 125, 294; temporal "When. before (?)", 111.
- किणि, interr. pron.. agentive sing, 61.
- किण, ditto. 62.
- किन, ind., interr. disjunctive particle (cfr. कि). 41.
- किना, ditto, 51.
- किन, interr. adv. "How", 4, 150, 173.
- किरणि, f. (sic), "A ray of light", 162.
- किरि, ind., comparative particle "Like, as if", 2, 12. 16, 23, 24, 40, 60, 84, 85, 86, 89, 92, 106, 110, 144, 156, 197, 200, 234, 236, 237, 242, 246.

- किरीन्दी, m., "A cock", 181.
 किसी, interr. qualitative pron. "Which?", 5; किसी, f., 31, 47, 63;
 किस्, n., "What?", 64, 211.
 किहि, indef. pron., obl. sing., 102, 173, 265.
 कुष, interr. pron., direct, 37, 295, 303, 304; oblique, 6.
 कुश्कबाष, m., (?) "N. of some kind of fire-arm", दाह नी जखली वॉसे
 बाँधी, 118.
 केद, indef. pron., m., plur., 219.
 केतखो, interr. quantitative adj. "How much or many"; केतखा,
 dir. plur. m., 37.
 केम, interr. adv. "How?", 7.
 केवि, indef. pron., m. plur., 188.
 केवी, m., "An enemy", दुर्जन, 76.
 को, interr. pron., m. sing., 73, 78.
 को, indef. pron., m. sing., 168; न को "Nobody", 34, 255.
 कोद, indef. pron., 32, 46, 112, 219, 283, 287.
 कोरष, m., "A cyclone of dust preceding rain", नवीनसेषवर्षसमयात्
 प्राक् सरजीवायुगुच्छाधर्शनमिति, 41, 195.
 को, adjectival genitive postpos. :—की, f. obl. sing., 92; का, m.
 dir. plur., 272; काँ, m. obl.-gen. plur., 124.
 खनि, f., Impatience; खनि लागो, adj. "Grown impatient", 68.
 खखी, (for कुखी), f., "The base of a pillar", 39.
 गड़ड़यो, v., "To thunder", 120.
 गरकाव, adj., "Sunk, immersed in", समन, 104.
 गलिनामो, (liter. "He who wears a string round his neck"), m.,
 "A brahmin", विप्र, 44.
 गरमच, f., "Brilliancy, splendour (of lamps or stars)", गरमचाह,
 ज्योतिप्रकाश, ज्योति, 46.
 गरवरचो, v., "To become bold, proud, elated", 238.
 गाररचो, v., "To sprout, bud, germinate", 228.
 गरडचो, v., "To thrash", 127.
 गुडखपष, m., "Turbidness (of water)", 208.
 गुड़िन, adj. (?), used in मद् गुड़िन, "Streaming ichor from the
 temples (said of an elephant in rut)", मद् जरता, 105.
 गैमच, m. (?), "A battle of elephants", गय चखी त्वाँ की मचि, 118.
 गोबोच, m., "A cow-house or station", गोकुच, 185.
 घान, f., "A stratagem, opportunity, the right time for acting",
 66.

- घुरणौ, v., "To thunder", 40.
 वेधूँचणौ, v., "To unite oneself with another. to become one", 201.
 चक्करोल, m. (?). "A vehicle with cushions for women", दुसासन,
 नरवाह्यायन, 103.
 चन्द्रवौ, m., "An awning. canopy", उज्जोषः चन्द्रोदयः, चन्द्रयउ, 160
 चाचर, m., "A field. battle-field", भूम्यङ्गण, रणभूमिका. 121.
 चाचणौ, v., "To destroy. defeat", चण्ड करिवउ, चार मनावणी. 278
 चादि, a conj. participial form from चाइणौ "to wish", used in
 the function of a postpos. meaning "towards". 106.
 चुवणौ, v., "To drop. fall in drops". छिटक छिटक पड़णौ, चोडितुम्
 चरितुम्, 81.
 चोडियाली, f., "Having dishevelled hair". कृडितवेणीका, विरलकेशा.
 121.
 चौ, adjectival genitive postposition, m. sing., 12, 37, 58, 67, 87.
 133, 148, 173, 215; चौ, f., 82, 148; चौ, loc.-instrum. m., 82.
 हलोहौ, adj., "Loose (?)", डीलौ, शिथिल; or "Quick (?)", जनावलौ,
 81.
 छिड्ड, f., "A drop", छोंडा, विद्युषौ, 125.
 छिणियौ, adj., "Ephemeral". क्षणिक, 134.
 जइ (cfr. तरौ), rel. pron. adv., "When", यदा, 62, 151, 172.
 जच, rel. loc. adv., "Where", 45, 237.
 जलवाला, (Skt. जलवालि), f., "Lightning". 196.
 जसु, rel. pron., gen. sing., 33, 272
 जा, for जाइ rel. pron., m. plur., 137
 जाँ, rel. locative adv., "Where", 50.
 जाइ, rel. pron., sing. f., 169; plur. m. (or n.), 164, 304.
 जासु (cfr. जसु), rel. pron., gen. sing., 135.
 जि, ind., emphatic enclitic, 15, 79, 133, 173
 जिंका, compound rel. pron., f. sing., 29.
 जिणि, rel. pron., obl. sing. m., 5, 214; f., 269; agentive sing. m., 7.
 जिम, rel. qualitative adv., "As". 71, 104, 181, 208, 218, 221.
 228, 255, 261, 282, 296; final "So that, in order to . . .", 69
 जिवडौ, rel. qualitative adj., "Such": जिवडौ, f., 9.
 जु, rel. pron., m. sing., 7, 88, 215 (?), 216; f. sing., 277; n. sing.,
 3; m. plur., 41, 226 (?); explicative "That", 133, 134;
 final "That", 6; conditional "If", 123.
 ऊँचरती (mod. ऊँचरी), f., "A yoke". 89.
 ओचि, rel. pron., agentive sing., 2, 8; obl. sing., 36, 37

- जेन, rel. qualitative adv., "In which way", 131, 207, 296.
 जेहड़ि (cfr. Hindi जेहर), f., "A female ornament of the feet".
 चरषाभरषविशेष. 168.
 जेहवी, rel. qualitative adj ; जेहवी, f., 26.
 जेहो, rel. comparative adv., "Like . .", 166, 170, 220.
 जो, for ज q.v., f. sing. (?), 9.
 जोद, f., "A woman, female", 40.
 जो, ind., conditional "If", 59, 298.
 मल्लर (Pkt. मल्लरो शुष्कतप, Hem., *Deśi*) m., "A dried-up tree, a tree without leaves", 191.
 माल (for माल), f., "A flame", 140.
 भाँसाणो, p p., "Withered", विल्लीभूत, 140.
 मालरी, f., "A fringe", 144.
 डङ्गन, m., "A small tribute payed to a sovereign (?)". लोक खादु-
 माचल, 253.
 डफ, f., "A kind of large flat drum", चङ्ग, 227.
 दल्लावणो, v., "To shake", 241.
 दल्लो, v., "To break off and drop to the ground", 121.
 डील, f., "Delay", 45, 70.
 डेरवणो, v., "To loosen, make loose", 116.
 तई (cfr. कई जई), correl. temporal adv., "Then, at that time"
 तदा, तिवारद, 61, 62.
 तण, for तणो q.v., 132.
 तणो, adjectival genitive postpos., dir. sing. m., 7, 19, 21, 23, 52, 77, 78, 111, 142, 163, 166, 190, 202, 267, 300, 302; तणा, obl. sing. m., 97, 100; तणै, instrum. sing. m., 133, 160; loc. sing. m., 57, 59, 175, 224; तणी, dir. sing. f., 3, 25, 79, 164, 210, 277, 294, 302, 303; obl. sing. f., 190; dir. plur. f., 252; तणा, dir. plur. m., 23, 97, 122, 208, 215, 259, 260, 303, 304.
 तच, ind., tatsama, "There", 174, 244.
 तहि, correl. temporal adv., "Then", 80, 110, 123, 134, 187.
 तपन, m., "The sun", 190.
 तरली, adj., "Broad, thick (?)", चूल, 242. [291.
 तल, correl. pron., gen. sing., 26, 28, 43, 99, 159, 257, 261, 285,
 तल, f., "Strength, firmness", बल्लि, 110.
 तौ, correl. pron., gen. plur., 279.
 ताद (cfr. जाद), correl. pron., 11, 265 (?); n. sing., 13, 303; gen. sing., 12; n. plur., 4.

ताडङ्ग, m., "An ear-ring", कर्णकुण्डल, 89.

तास, m., "Time (musical)"; तिथि तासि "At that time, that moment", तस्मिन् क्षणे, 177.

तासु (cfr. तसु), correl. pron., gen. sing., 52, 126, 272, 302.

ताहरौ, possess. adj., "Thy", 45.

तिकरि (for अतिकरि ?), ind., "Exceedingly, very much (?)", 143, 279.

तिथि, correl. pron., obl. sing. m., 7, 57, 177, 192, 201, 267, 269 ; f., 19 (?), 29, 111, 161 (?); agent-instrum. sing. m., 5, 8, 51, 168 ; instrum. sing. n. used in the function of a causal, "Therefore", 94, 212, 224, 259, 260.

तिनरौ, correl. quantitative adj.; तिनरै, loc. sing. used adverbially, "At that time", 44.

तिम, correl. qualitative adv., "So", 70, 71, 104, 170, 255.

तिमौ, correl. qualitative adj.; तिमौ, f. sing., 210 ; तिम, m. plur., 304.

तिहाँ, correl. loc. adv., "There", 239, 253.

तिहि, correl. pron., accus. sing. (?), 256.

तीवठ उषट, a musical technical term, 244.

तुम्ह, 2nd pers. pron., obl. plur., 60.

तुम्हों, ditto., 61 ; accus. plur., 62.

तुम्हीणौ, possess. adj., "Your", 301.

तूँ, 2nd pers. pron., dir. sing., 4, 290 ; obl.-gen. sing., 303.

तूम्ह, 2nd pers. pron., gen. sing., 6, 58.

ते, correl. pron., dir. sing. m., 173, 290 ; f., 210 (?) ; dir. plur. m., 8.

तेणि, correl. pron., instrum. sing., 54 ; obl. sing., 122 ; loc. sing., 160.

तेम, correl. qualitative adv., "Thus", 302.

वेही (cfr. वेही), correl. comparative adv., 177.

नै, correl. pron., obl. sing., 66, 95, 103.

नौ (for तु or तौ, cfr. ज, औ), correl. ind., 78, 79, 278, 299 ; नोजि, ind., "Nevertheless (?)", 129.

तौ, correl. ind., conditional, "Then", 298 ; "Certainly (?)", 95.

दड़दड़, ind. onomat. expressive of the noise of falling water, 196.

दुरौ, adj., "Hostile, harmful, painful", दुरीनि दुःखोपादकः, 65.

दुवौ, m., "Command, permission", 58, 80.

देखाखौ, m., "Sight, the coming in sight", 116.

भड्कवो, v., "To flash", 119.

भरवरवो, v., "To pour (rain)", 195.

भसवो, v., "To pass through", 168

भाकजल, m., "A downpour of rain", 119.

भौर, f. (sic), "Firmness, courage, confidence", 70.

धुङ्गीरव, m., "A dust-storm", वाडलि, वाडलि कोरव वेड नी रज, 193.

धनधनो, f., "Throbbing, pulsation, palpitation of the heart, 176.

धू, m., "The head, skull", 121 : धूसाला, f., "A garland of skulls", 107.

नड, m., "A water-fall (?)", पर्वताना निर्भरप्रवाहशब्द, 196.

नडवो, v., "To place". थापवो, 62.

नासपरिम, m., "Avarice, parsimony, sparingness", 182.

मिकुटी, m., "A mason, a stone-cutter", खचधार, 110.

मिन्नभर, adj., "Full of . . .", 181 ; "Crowded, dense, crammed", 247.

मिड, for मोडि q.v., 163.

मिडस, f., "Noise (of drums)", निर्वोष, 38.

मिडसवो, v., "To hang, swing", 98 ; "To rage, to be strong or 'violent'", 197.

मोषर, adj., "Limpid, clear", निर्मल, 206.

मोडि, ind., "With difficulty", कथमपि, कहर, 220.

मीरोवर, m., "The sea, ocean", 145.

नेचो, (for नेतरौ), m., "Churning-rope", 62.

ने, accus.-dat. postpos., "To", 69.

नेरवो, v., "To enjoy, find pleasure in", सुख अनुभववो, 191.

पकवान, m. (?), "Cooked food", 230.

पङ्कुरव, m., "A garment", पङ्कुरणं वस्त्रम्, 220.

परठवो, v., "To put, place", 40, 154 ; "To shoot (an arrow)", 109.

परवरवो, v., "To spread about (intr.) to go everywhere", विस-
तरवो, 253.

परि, instrum. used as a postpos., "Like, after the manner of",
14, 25, 42, 174, 216, 221 ; बेधि परि, 235 ; बेहवी परि, 15 ; नवी
परि, 20, 126, 192.

पडल, dem. adj. (?), "That, yonder", 203.

पाँतरवो, v., "To aberrate, become imbecile", 32, 33.

पारव, adv., "All around, on all sides", परितः, चउ पडेर, 107.

पुणवो, v., "To say, talk", 77.

पुनि, ind. copulative, 1.

प्रच्छालित (cfr. Skt. प्रच्छालित), p.p., "Washed, whitened", 205.

प्रति, postpos. of the accus.-dat., "To", 223; "to, towards",
(with verbs of speaking to, addressing, etc.), 31, 283; com-
parative. "Than". 9. 190, 295; distributive, 39.

प्रारथित (Skt. प्रार्थित), p.p., "Revived". दत्तसुखोपाय, 174.

प्राचषी, v.. "To eat up", 59.

प्रोद्यपी, v.. "To tie, bind, clasp", 93.

फरहरपी, v.. "To break loose, to get loose (said of the wind)",
217.

फहरावपी, v.. "To cause to fly or flutter", 250.

बान्धपी (Ap. बन्धद् < Skt. बध्यते), v. pass., "To be bound", 38.

बापकारपी, v.. "To stimulate, rouse, excite to fight, praise",
पचारपी, ऊस्मार करपी, 123.

बारिगह, f., "A tent, canopy", तम्बू, पठकुटी, 90.

बीरज, for बीज, "The second day of the moon", 14.

बेपुड़ी, for बेवड़ी, adj. f., "Double, twofold", 117.

बैलख, m. (?), "The shaft of an arrow", पुङ्गखानख, जिहाँ शर थापी
खाँधीयद् ते बैलख, 131.

बैली, m.. "A companion, mate, helper", 123.

भालियल, m.. "The forehead", ललाट, 88.

भीरि, f.. "Help, succour", 216.

भुरङ्गपी, v. "To subdue, restrain, curb, coerce", 254.

मकतूल, m. (?), "A black ribbon or string". मकतूलगुण खामपड्ड-
वरक, 81.

मज्जात, m. (?). "Marrow, pith, core (of a fruit)", मज्जा, मोँजी, 234.

मधि, loc. postpos.. "In, in the middle, inside", 28.

मनरखी, adj. f., "Capricious, independent". मनमानी, मनोरक्तका,
कन्दोवर्तिनी, 179.

मनख, m., "The sea, ocean", 118.

मखनि (cfr. Guj. माहिती), f., "Information, news", 72.

मखर, m., "A milkman, herdsman", गूजर, 114.

मखियारी, f. from the preceding, "Milkmaid", गूजरी, 114

मऊवरि, f., "A kind of flute, a snake-charmer's flute". चक नूँबी
वाजिन्, 227.

माखग, m., "Enjoyer", भोक्त, भोगवणहार, 268.

माखपी, v.. "To enjoy", माखति भुनक्ति, भोगवर, 268.

मारङ्ग, m., "A robber", 116.

- मावीच, m. plur., "The parents, father and mother". 34.
 माहरौ, possess. adj., "My". 45, 303.
 भौंठणौ, v., "To open the eyes (on awaking)". 216. [62.
 भूं, 1st pers. pron., gen. sing. 103, 296, 300, 302; accus. sing.,
 खुण, 1st pers. pron., gen. sing., 295, 297, 298; accus. sing., 59.
 भेदि, f., "A thrashing-stake, the stake round which the thrashing
 is made with a couple of bullocks", 127.
 भेल्लर, m., "A spectator", कौतुकप्रेक्षक, 243.
 भै, 1st pers. pron., agentive sing., 2, 302, 304.
 भो, 1st pers. pron., gen. sing., 301.
 रई, f., "A churning staff, bran", 62, 185.
 रडणौ, v., "To weep, whine", रोदितुष, 231.
 रल्लल्लणौ, v., "To flow in abundance", 122.
 रहरह, ind. onomat., "?", 46.
 रामि (Skt. रश्मि), f., "A rein", 89.
 रिणई, m., "A money-lender, creditor", लहणियात, 220.
 रीरो, ind. (?), "Loudly?", वाढखणि, 227.
 रख, see रखि, 42.
 रखि, instrum., used in the function of a postpos., "Like, after
 the manner of . . .", 22, 26, 205.
 रमि, f. (?), "Wish, desire", वाड्हा, इच्छा; often used as a post-
 position. "In order to, with the object, or for the purpose
 of . . .", 141.
 रौ, adjectival genitive postpos.; रै, loc. sing. m., 78; रे loc. plur.,
 20; रा, dir. plur. m., 23.
 लमि, loc. postpos., "Up to, till", 108, 123, 296.
 लगै, ditto, "To", 56; "As far as", 103.
 लगौ, ditto, 44.
 लङ्गर, m., "A chain or shackle for elephants", 167.
 लवखौ, f., "A creeper", 191.
 लसन, m., "Flexuous gait, graceful movements of the body in
 walking", चङ्ग मोडणुच, 109.
 लसणौ, v., "To shine, appear beautiful or conspicuous", 197.
 लहरौरव, m., "The sea, ocean", 141.
 लाग, adj., "Worthy, suitable", योग्य, 104.
 लारौवरि, ind., "In a row", लारौवरीति नेषिबन्धेन, 114.
 लावि, f., "A stable (of horses)", लाविरिति मण्डुरा, जोडकशाळा, पारमच,
 241.

बहफरि, f., "A shield", **बेडक**, 129.

बणतै, adj., "Beautiful, comely", **बड़ु, बाह**, 98.

बन्दरवाल् (Skt.* **वानरमाळा**), f., "Some kind of floral ornamentation. wherewith the house in which a male child was born was decorated. 233.

बरि, ind., "Like, as if", 15, 34, 182; "Over, upon" 86.

बाउणौ, m., "A prattler", **बाचाल**, 4.

बाउलौ, adj., "Mad, crazy", 4.

बाकारणौ, v., "To stimulate, excite" **सरोबं प्रेरितुम्**, 131.

बाँकिबा, plur., see *Notes*, 89.

बागणौ, v., "To speak, talk" 130.

बारणौ, for **बवारणौ**, v., "To wave something over somebody's head as a prevention against the evil eye", 147.

बाराडु, m., "A lotus". **बारिज**, 177.

बावरणौ, v., "To handle, wave (a sword)", **तरवार बाहणौ**, 138.

बाहरि, f., "Rescue (of property stolen by armed robbers or enemies)"; **बाहरि करणौ**, v., "To rescue, recover (stolen property)", **बाहरिं कर्तुम्**, 64, 112.

बाहर, m., "A rescuer (of stolen property)", 116.

बिलकुलणौ, v., "To become flushed in the face (from anger, etc.)", 131.

बिसाहण, m., "Commerce, trade", **बिसाहणउ, बापार, बवसाय**, 295

बिदि, for **बदि**, remote dem. pron., fem. sing. 169.

बोर, m., "A brother", 44, 75, 130.

बीरहक, f., "A boast, a challenge", **बीराणां सुभटानां हक्ताः खलबल-वताया बादसरेण प्रकाशनम्**, 118.

बेड़णौ, v., "To mow, cut", 126.

बेलाहरण, m., "The sea, ocean", 63.

बेह, m. (?), "An auspicious vessel used on festive occasions". **मङ्गलकलाश**, 153.

सङ्गार, m., "Harrowing, destruction"; **सङ्गार फेरणौ**, v., "To carry destruction", 127.

सझोवणौ, v., "To place", 101.

सधर, adj., "Firm, stout, compact", 25, 239.

सनस, f., "Concern, anxiety, consideration", **लब्धा**, 133.

समरवै, m., "Lightning", **बीजली, बिद्युता**, 119.

समा, postpos. (?), occurring in the phrase: **दस मास समा** "for quite ten months", 229.

- समुपचरौ, v., "To prepare one's self to fight, to go against the enemy", सञ्जीयावचौ, 117.
- सम्प्रति, ind. used as a subst., "Reality (as opposed to सप्न "a dream")", प्रत्यक्ष, 51.
- सरि, (for सरिस ?), adj., or postpos. (?). "Like, equal to", 34.
- सरिस, postpos., "With, together with", 32, 150 201.
- ससत, adj., "Unstable, oscillating (?)", स्वसत इतसतसलदहम्, 98.
- सा, (< साड < Skt. स्वाद्), m.; "Taste, enjoyment", साड, 178.
- साज्जम, adj., "Eager, full of zeal, passion, or excitement". सोचम, 141.
- सामि, f., "Desire", 183.
- सारङ्ग, m., "A bow", धनुष, 67.
- साहय, m., "A vehicle, conveyance. draught-animal, horse, elephant, etc.", साहय गजाश्वरथरूप, हाथी घोड़ा रथ आदि, 282.
- साऊलि, f. (?), "A cry for help, invocation, call", झूकरव, पुकार, बूँव, 113.
- साहौ, m., "An astrological moment", 151.
- सिरहर (< शिर < Skt. शिखर), m., "A diadem, crest (fig.)", 10.
- सिरी, m., "An ear of corn", सरडौ, 125, 126.
- सिल्लाड, m. (?), "The flash of the lightning", विस्फुरणम्, 119.
- सिल्लोमुख, m., "An arrow", बाण, 67.
- सिहर, (cfr. Skt. सहिर, a mountain, L.), m., "A cloud", सहर, चक्ष, 119.
- सु, correl. pron., m. sing., 47, 73, 173, 194, 204; m. plur., 23, 41, 95, 104, 127, 173, 284, 292; f. sing., 6; f. plur., 26, 79, 233; सु चा, 51; सु चरौ, 1; सुजु, 19, 22, 32, 46, 94; pleonastic, 15, 39, 90, 99, 174.
- सुगह, adj., "Thrashed, ground, pounded", 127.
- सूँ, ablative postpos., 53, 61, 64, 103, 129, 152, 156, 166, 190, 290.
- सुषहर, m., "A sleeping-room", शयनगृह, 158.
- सूँधौ, m., "Scent, fragrance". सुगन्ध, 166.
- सुहव, f., "A wife whose husband is living", सधवली, 217.
- सोड, emphatic form of सु, q.v., 40.
- सोजि, ditto, 133.
- सथनालि, f., "A match-lock", 118.
- सरि, f., "Desire, wish", इच्छा, 29, 77.
- सरिहंस, m., "The sun", 27.
- दक्ष, ind., "Quickly, at once (?)", 123.

हवार, f., "A kind of gun", 118.

हिलवण्यौ, v., "To be scattered all around, to swarm", 105.

ऊबणौ, v., "To blow, go off, explode", ऊविरित्युल्लनब्, 118.

ऊलरावणौ, v., "To rock (a baby) in the arms", 238.

हूं, 1st pers. pron., dir. sing., 2, 51, 53, 61, 63, 65, 130.

हूं, ablative postpos. (cfr. हूं), "From", 61, 122.

हूंन, ablative postpos., "From", 259.

हूंनौ, adjectival ablative postpos.; हूंनी, f. sing., 63, 91; ऊंना, m., plur., 45, 56, 72.

हेका ... हेका, adv., "On the one side . . . on the other side, here . . . there", 48.

	Ra. As.
Dharmabindu, Fasc. 1 @ -/10/- each	0 10
Dictionary of the Kashmiri Language, Part I	15 0
Gadadhara Paddhati Kāśāśā, Vol. I, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	4 6
Ditto Aśāśā, Vol. II, Fasc. 1-4	3 2
Gobhiliya Arhya Sūtra, Vol. I	3 2
Ditto Vol. II, Fasc. 1-2 @ 1/4/- each	2 8
Ditto (Appendix) Gobhila Parisista	2 0
Ditto Grihya Sangraha	0 10
Haralata	1 14
Institutes of Vishnu (Text), Fasc. 1-2 @ -/10/- each	1 4
Kala Madhava (Text), Fasc. 1-4 @ -/10/- each	2 8
Kala Viveka, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	4 6
Karmapralipha, Fasc. 1	1 4
Kātantra, Fasc. 1-6 @ -/12/- each	4 8
Katha Sarit Sagara (English), Fasc. 2-14 @ 1/- each	13 0
Kavi Kalpalata, Fasc. 1	0 10
Kavindravācana Samuccaya	3 8
Kiranavali, Fasc. 1-3 @ -/10/-	1 14
Kurma Purana, Fasc. 1-9 @ -/10/- each	5 10
*Lalita Visāra (Text), Fasc. 2-6 @ -/10/- each	3 2
* Ditto (English), Fasc. 1-3 @ 1/- each	3 0
Madana Pirijāta, Fasc. 1-11 @ -/10/- each	6 11
Mahā-bhāṣya-pradīpyota, Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 1-12; Vol. III, Fasc. 1-10 @ -/10/- each	19 6
Ditto Vol. IV, Fasc. 1-3 @ 1/4/- each	3 12
Maitra, or Maitrayaniya Upanishad, Fasc. 1	0 10
Manutikā Sangraha, Fasc. 1-3 @ -/10/- each	1 14
Mārkaṇḍeya Purana (English), Fasc. 1-9 @ 1/- each	9 0
*Markandeya Purana (Text), Fasc. 4-7 @ -/10/- each	2 8
*Mīmāṃsā Darśana (Text), Fasc. 9, 11-17 @ -/10/- each	5 0
Mirror of Composition (English), Fasc. 4 @ 1/- each	1 0
Mugdhabodha Vyākaraṇa, Vol. I, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	4 6
Nirukta (2nd edition), Vol. I, Fasc. 1-2 @ 1/4/-	2 8
*Nirukta (old edition), Vol. I, Fasc. 1, 2, 4, 5, 6; Vol. II, Fasc. 5, 6; Vol. III, Fasc. 1-6; Vol. IV, Fasc. 1-8 @ -/10/- each	13 2
Nityācārapaddhati, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	4 6
Nityācārapradīpa, Vol. I, Fasc. 1-8, Vol. II, Fasc. 1-4 @ -/10/- each	7 8
Nrisinha Tapani of Atharva-Veda (Text), Fasc. 1-3 @ -/10/- each	1 11
Nyāyabindutikā, Fasc. 1 @ -/10/- each	0 10
Nyaya Vartika Tatparva Parisudhi, Fasc. 1-5 @ -/10/- each	3 2
*Nyayavartika (Text), Fasc. 2-7 @ -/10/- each	3 12
Nyayasarah	2 0
Padumāwati, Fasc. 1-6 @ 2/- each	12 0
*Parācāra Smṛti, Vol. I, Fasc. 2-8; Vol. II, Fasc. 1-6; Vol. III, Fasc. 1-6 @ -/10/- each	11 14
Parācāra, Institutes of (English) @ 1/- each	1 0
*Parisista Pravan (Text), Fasc. 5 @ -/10/- each	0 10
Pariksamukha Sūtram	1 0
Prabandhaśintāmaṇi (English), Fasc. 1-3 @ 1/4/- each	3 12
Prākṛita-Paṇḍalam, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	4 6
Prthviraja Vijaya, Fasc. 1-2	1 4
Rasarnavam, Fasc. 1-3	3 12
Ravisiddhanta Manjari, Fasc. 1	0 10
Saddarsana-Samuccaya, Fasc. 2-3 @ -/10/- each	1 4
Sadukti-karna-mṛita, Fasc. 1 @ -/10/- each	0 10
Samarāicca Kaha, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	4 6
*Samavada Sanhita, Vol. I, Fasc. 1-4, 6-10; Vol. 2, Fasc. 2-6; Vol. 3, Fasc. 1-7; Vol. 4, Fasc. 1-6; Vol. 5, Fasc. 1-8 @ -/10/- each	21 14
*Sankara Vijaya (Text), Fasc. 2-3 @ -/10/- each	1 4
*Sankhya Aphorisms of Kapila (English), Fasc. 2	1 0
*Sankhya Pravachana Bhaṣya, Fasc. 2	0 10
Sāṅkhya Sūtra Vṛtti, Fasc. 1-4 @ -/10/- each	2 8
Ditto (English), Fasc. 1-3 @ 1/- each	3 0
Siva Parināhya, Fasc. 1-2	1 4
Six Buddhist Nyaya Tracts	0 10
Smṛiti Prakasha, Fasc. 1	0 10
Brāddha Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-6 @ -/10/- each	3 12
Srauta Sūtra of Latyayana (Text), Fasc. 1-9 @ -/10/- each	5 10
Sri Surisarvasvam, Fasc. 1-3 @ -/10/- each	1 14
Sūtrata Samhitā (English), Fasc. 1 @ 1/- each	1 0
Suddhi Kaumudī, Fasc. 1-4 @ -/10/- each	2 8
Sundaranandam Kavyam	1 0
Suryya Siddhanta, Fasc. 2 @ 1/4 -	1 4
Syalika Sastra	1 0
*Taittiriya Saṁhitā	

*Taittiriya Aranyaka of Black Yajur Veda (Text), Fasc. 5-11 @ -/10/- each	4	6
*Taittiriya Brahmana (Text), Fasc. 3-23 @ -/10/- each	13	5
Taittiriya Pratishakhyā (Text), Fasc. 1-3 @ -/10/- each	1	14
Taittiriya Brahmana (Text), Fasc. 13-18 @ -/10/- each	3	12
Taittiriya Vārtika (English), Fasc. 1-15 @ -/14/-	18	12
*Tattva Cintāmaṇi, Vol. I, Fasc. 2-9; Vol. II, Fasc. 4-10; Vol. III, Fasc. 1-2; Vol. IV, Fasc. 1; Vol. V, Fasc. 1-5; Part IV, Vol. II, Fasc. 1-12 @ -/10/- each	21	14
Tattva Cintāmaṇi Dīdhiti Prakāśa, Fasc. 1-6 @ -/10/- each	3	12
Tattva Cintāmaṇi Dīdhiti Vivṛiti, Vol. I, Fasc. 1-8; Vol. II, Fasc. 1-3, Vol. III, Fasc. 1 @ -/10/- each	7	8
*Tattvarthadhigama Sūtram, Fasc. 2-3 @ -/10/- each	1	4
Tīrthacintāmaṇi, Fasc. 1-4 @ -/10/- each	2	8
Trikāṇḍa-Māṇḍana, Fasc. 1-3 @ -/10/-	1	14
Tul'si Satsai, Fasc. 1-5 @ -/10/-	3	2
Upamita-bhava-prapañca-kathā, Fasc. 1-14 @ -/10/- each	8	12
*Uttara Nāishadhya (Text), Fasc. 6-12 @ -/10/- each	4	6
Uvāsagadāsā (Text and English), Fasc. 1-6 @ 1/-	6	0
Vajjalaggam, Fasc. 1	0	10
Valīśā Carita, Fasc. 1 @ -/10/-	0	10
*Varaha Purāṇa (Text), Fasc. 2-14 @ -/10/- each	8	2
Varṇa Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-6 @ -/10/-	3	12
Vayu Purāṇa (Text), Vol. I, Fasc. 1-6; Vol. II, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	8	2
*Vedānta Sūtras (Text), Fasc. 7-13 @ -/10/- each	4	6
Vidhāna Pārijāta, Fasc. 1-8; Vol. II, Fasc. 2 @ -/10/-	5	10
Ditto Vol. II, Fasc. 2-5 @ 1/4/-	5	0
Ditto Vol. III, Fasc. 1	0	10
Vishahitā, Fasc. 1	0	10
Vivādaratnākara, Fasc. 1-7 @ 1/10/- each	4	6
Vṛhat Svayambhū Purāṇa, Fasc. 1-6 @ -/10/-	3	12
*Vṛhannarāyaṇa Purāṇa (Text), Fasc. 3-6 @ -/10/- each	2	8
Yogaśāstra, Fasc. 1-5	5	10
*Yoga Sūtra of Patañjali (Text and English), Fasc. 3-5 @ 1/- each	4	0

Rajasthan Series.

A Descriptive Catalogue of Bardic and Historical Manuscripts.		
Sect. i: Prose Chronicles. Part i: Jodhpur State. Fasc. 1	1	0
Sect. ii: Prose Chronicles. Part ii: Bikaner State. Fasc. 1	1	0
Sect. iii: Bardic Poetry. Part i: Bikaner State. Fasc. 1	1	0
Vacaniḱā Rāthōṛa Ratana Singhājī ri Mahesadāsōta ri Khiriyā Jagā ri kahī. Part i: Dīngalā Text with Notes and Glossary	1	8

Tibetan Series.

Amarakosah, Fasc. 1-2	4	0
Amartika Kamdhenuh	1	0
Buddhastotrāsaṅgraha, Vol. I	2	0
A Lower Ladakhi version of Kbsarsaga, Fasc. 1-4 @ 1/- each	4	0
Nyayabindu (A Bilingual Index)	1	0
Nyayabindu of Dharmakīrti, Fasc. 1-2	2	0
Pag-Sam Shi Tin, Fasc. 1-4 @ 1/- each	4	0
Prājña Pradīpāh	1	0
Rtogs brjod dpaṅ Akhri Śiā (Tib. & Sans. Avadāna Kalpalatā) Vol. I, Fasc. 1-11; Vol. II, Fasc. 1-11 @ 1/- each	22	0
Shen-Phyin, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-3; Vol. III, Fasc. 1-5 @ 1/- each	14	0
Timed-Kun-Din	1	0

Notice of Sanskrit Manuscripts, Fasc. 1-34 @ 1/- each	34	0
Ditto ditto (Palm-leaf and selected paper MSS.) @ 3/- each	6	0
Nepalese Buddhist Sanskrit Literature, by Dr. R. L. Mitra	5	0
Report on the Search of Sanskrit MSS., 1895-1900, 1901-1905, and 1906-1911 @ 8/- each	1	8

N.B.—All Cheques, Money Orders, etc., must be made payable to the Treasurer, Asiatic Society, only.

21067

ROYAL ASIATIC SOCIETY OF BENGAL LIBRARY

Author *Tessitori, L.P. ed.*

Title *Veli Krishna Rukamani - - - - - kabi.*

Call No.

1-A-F

Date of Issue

Issued to

Date of Return

Library of the
ROYAL ASIATIC SOCIETY OF BENGAL
Call No. *21.43*
Accession No. *21.43*